QUINTI HORATII FLACCI OPERA.

Cum Notis Selectis.

TOMUS II.

VENETIIS MDCCLXXXIII
Apud Thomam Bettinelli

Cum Facultate ac Privilegio.

LECTORI DOCTO AC BENEVOLO

LUDOVICUS ANTONIUS LUSCHIUS S. D.

Quemadmodum in calce secundi voluminis Commentariorum C. J. Cæsaris monuimus literatam (sicuti ipsa se nuncupat) Manhemiensium Societatem Cl. Oudendorpii Editionem secutam non fuisse, etsi in Elencho jam evulgato spoponderat; sic nunc monebimus in Q. Horatii Flacci Eglogis recudendis eamdem Societatem a Cl. Burmanni Editione multum descivisse, quam itidem sibimet sumpserit exprimendam. Veruntamen id facere inconsultum plane erat: habenda nempe ratio recentiorum summi subsellii Criticorum, Bentleji, Cuningamii, Baxteri, Gesneri, quos ipsi consuluimus, vel in contextu corrigendo, vel in variantibus lectionibus seligendis. Inter cæteros Baxterum præsertim coluimus veluti ducem ac antesignanum. Nec in hoc dumtaxat a Germanis illis recessimus; sed eorum demum abjicientes auctoritatem, quæ bonis emtoribus satis superque, & nobis quoque nonnihil fucum fecerit, rationemque magistram amplexantes, quod ab ipsa abludit, respuimus, ac iis pene in omnibus valediximus. Indicem enim haud sane otiosum, quippe qui Auctoris characterem spiritumque repræsentet, ejusdem atque vel ἠθικὰ effata, vel non antea excogitatas locutiones, ab ingenii vi, nec non animi ingenti sensu, ut ita dicam, exculptas, ob oculos ponat, in Horatio adjecimus; notulis præterea rarioribus insper-

sa illius carmina exhibentes. Has duas res a Manhemiensibus Editoribus plerumque neglectas, nos & in reliquis latinis Scriptoribus, maxime postremam, jugiter præstabimus: ita namque Juvenalem & Lucanum, tota veste nudatos, admodum non pauci, nobis quidem non exceptis, exhorruerunt, ut subveniendum omnino esse cognoverimus adolescentulis non modo, sed etiam eruditulis, quibus cuncta vel intelligere, vel recordari non leve negotium facessit. Ecquis hercle totum Latium callet? Hujuscemodi vero adnotationes, utpote in Cæsare ac Horatio, incerta lege hinc & illinc decerptas, siquidem nimis difficile est tales invenire, quales oportet esse, ut editionibus nostris aptentur, idcirco e pœnu nostro posthac depromere interdum, seu potius nostro Marte conscribere suscepimus; quod in Rei Rusticæ *Scriptoribus prælo subjectis nunc primum accidit. Hoc unum curabimus, ut sint breviores ac pernecessariæ. Cæterum, ubi tantillum nobis otii suppetat, Juvenali quoque ac Lucano suus ornatus non deerit. Explicationes in ipsos sc. vulgabimus, quæ facili negotio eorum voluminibus adsui possint. Hæc interea habeto, benevole Lector, nostrique item laboris candide Judex; ac plura deinceps, pro re nata, tecum communicabimus. Non alia de causa obscurum prope nomen tibi nostrum prodidimus, nisi ut scias, cui admonitiones, castigationes, liberioresque, &, si lubet, acres quoque reprehensiones, dummodo rem literariam juvent, mittantur. Vale.*

Dabam Venetiis XVII. Kal. Octobris MDCCLXXXIII.

SYLLOGE

PRÆSTANTIORUM EDITIONUM

Q. HORATII FLACCI.

1470 MEdiolani *curante A. Zaroto.*
1474 Ferrariæ *in* 8.
1476 & 77 Mediolani *per Philipp. de Lavania. in fol.*
1477 Venetiis *per Phil. q.m Petri.*
1481 Sine loci nota *cum commentariis Acronis & Porphyrionis.*
1482 Florentiæ *cum Chr. Landini interpretationibus. in fol.*
1483 Venetiis *per J. de Forlivio. in fol.*
1485 Mediolani *per A. Zarotum P. cum comment. Acronis & Porphyrionis.*
1486 Venetiis *per Bernardin. de Tridino. in fol.*
1490 —— *cum comment. J. Arrivabeni. in fol.*
1492 —— *cum scholiis A. Mancinelli & Landini. in fol.*
1495 —— *per J. de Quarengis. in fol.*
1498 Argentorati *per Jac. Locherum. in fol.*
1498 Lipsiæ *in* 4.
1501 *Aldina editio. in* 8.
1503 Parisiis *cum comment. A. Mancinelli & B. Ascensii. in fol.*
1506 —— *cum notis B. Ascensii. in* 4.
1519 —— *cum commentariis variorum, recensente B. Ascensio. in fol.*
1527 Basileæ *cum comment. Acronis. in* 8.
1533 Friburgi *cum notis H. Glareani. in* 8.
1535 Lugduni *apud Gryph. in* 8.
1539 Parisiis *apud Rob. Stephanum. in* 8.
1545 —— *ex officina Vascosani. in* 4.
1545 Basileæ *cum comment. Acronis & Porphyr.*
1552 Venetiis *apud Aldum cum comment. A. Muret.*
1553 —— *cum comment. & observat. varior. fol.*
1555 Basileæ *emendante Fabricio. in fol.*
1555 —— *cum notis J. Hartungi. in fol.*

1561 Lugduni *cum comment. D. Lambini. in* 4.
1566 Venetiis *apud P. Manutium. in* 4.
1566 Antuerp. *apud Plantin. cum castigat. Pulmanni.*
1567 Lugduni *Francisc. Irenici. in* 8.
1575 Heidelbergæ *cum notis G. Xylandri. in* 8.
1577 Parisiis *Adr. Turnebi. in* 8.
1578 Antuerp. *apud Plant. cum comment. Cruquii.*
1578 Lipsiæ *G. Fabricii cum not. Mureti & Manutii. in* 8.
1582 Parisiis *Petri Gualteri Chabotii. in* 8.
1590 Neostadii *cum notis G. Xylandri. in* 8.
1602 Lipsiæ *cum scholiis Greg. Bersmanni. in* 8.
1606 Londini *cum notis J. Bond. in* 8.
1608 Antuerp. *cum comment. Lævini Torrent. in* 4.
1610 Lipsiæ *cum notis D. Heinsii. in* 8.
1613 Parisiis *apud R. Stephan. cum not. J. Rutgersii. in* 12.
1642 —— *e typographia regia. in fol.*
1653 Lugduni Batav. *curante Schrevelio. in* 8.
1668 Roterdami *cum notis Jo. Minelli.*
1683 Tolosæ *P. Godellius in usum Delphini.*
1691 Parisiis *L. Desprez. in* 4.
1694 Londini *cum notis Dacerii. in* 8.
1696 Parisiis *J. Juvencii expurgatus. in* 8.
1699 Trajecti Batav. *Petri Burmanni. in* 12.
1699 Cantabrigiæ, *ad optim. exemplar. fidem. in* 4.
1701 Londini *per Guil. Baxterum. in* 8.
1711 Cantabrigiæ *R. Bentleji. in* 4.
1713 & 28. Amstelodami *cum Bentleji emendat.*
1713 Cantabrigiæ *Isacci Verburgii. in* 8.
1713 Amstelodami *P. Burmanni. in* 12.
1721 Londini *curis Alex. Cuninghamii. in* 8.
1731 —— *ex recens. G. Wade. in* 8.
1750 Glasguæ *apud Foulis. in* 12.
1752 Lipsiæ *apud Fritschium. in* 8.
1775 Parisiis *apud Barbou. in* 12.

Q. HORATII FLACCI
SATYRARUM
LIBER I.

SATYRA I.

Omnibus, maxime vero avaris, sortem suam gravem esse.

QUI fit, Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu fors objecerit, illa
Contentus vivat; laudet diversa sequentes?
O fortunati mercatores, gravis annis
Miles ait, multo jam fractus membra labore.
Contra mercator, navim jactantibus Austris,
Militia est potior. Quid enim? concurritur: horæ
Momento cita mors venit, aut victoria læta.
Agricolam laudat juris legumque peritus,
Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.

Ille, datis vadibus (1) qui rure extractus in urbem est,
Solos felices viventes clamat in urbe.
Cetera de genere hoc (adeo sunt multa) loquacem
Delassare valent Fabium (2). Ne te morer, audi
Quo rem deducam. Si quis Deus, En ego, dicat,
Jam faciam quod vultis: eris tu, qui modo miles,
Mercator: tu, consultus modo, rusticus: hinc vos,
Vos hinc mutatis discedite partibus. Eja
Quid statis? nolint. Atqui licet esse beatis.
Quid causæ est, merito quin illis Juppiter ambas
Iratus buccas inflet, neque se fore posthac
Tam facilem dicat, votis ut præbeat aurem?
Præterea, ne sic, ut qui jocularia (3), ridens
Percurram: quamquam ridentem dicere verum
Quid vetat? ut pueris olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint ut discere prima.
Sed tamen amoto quæramus seria ludo.
Ille gravem duro terram qui vertit aratro,
Perfidus hic caupo, miles, nautæque, per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
Ajunt, cum sibi sint congesta cibaria: sicut
Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris
Ore trahit quodcumque potest, atque addit acervo,
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri:
Quæ, simul inversum contristat Aquarius annum,
Non usquam prorepit, & illis utitur ante

Quæsitis sapiens (*a*): cum te neque fervidus æstus
Demoveat lucro, neque hiems, ignis, mare, ferrum,
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.
Quid juvat immensum te argenti pondus & auri
Furtim defossa timidum deponere terra?
Quod (4) si comminuas, vilem redigatur ad assem.
At, ni id fit, quid habet pulchri constructus acervus?
Millia frumenti tua triverit area centum,
Non tuus hoc capiet venter plus, quam meus: ut si
Reticulum panis (5) venales inter onusto
Forte vehas humero, nihilo plus accipias, quam
Qui nil portarit. Vel dic, quid referat intra
Naturæ fines viventi, jugera centum, an
Mille aret? At suave est ex magno tollere acervo.
Dum ex parvo nobis tantundem haurire relinquas,
Cur tua plus laudes cumeris (6) granaria nostris?
Ut, tibi si sit opus liquidi non amplius urna,
Vel cyatho; & dicas, Magno de flumine mallem,
Quam ex hoc fonticulo tantundem sumere. Eo fit,
Plenior ut si quos delectet copia justo,
Cum ripa simul avulsos ferat Aufidus (7) acer:
At qui tantuli eget, quanto est opus, is neque limo
Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in undis.
At bona pars hominum, decepta cupidine falso,
Nil satis est, inquit: quia tanti, quantum habeas, sis.

(*a*) sapiens *MSS. plerique & Porphyrio.* patiens *plures & Acron.*

Quid facias illi? jubeas miserum esse libenter,
Quatenus id facit: ut quidam memoratur Athenis
Sordidus, ac dives, populi contemnere voces
Sic solitus: Populus me sibilat, at mihi plaudo
Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.
Tantalus a labris sitiens fugientia captat
Flumina. Quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur. Congestis undique saccis
Indormis inhians, & tanquam parcere sacris
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.
Nescis quo valeat nummus? quem præbeat usum?
Panis ematur, olus, vini sextarius: adde,
Queis humana sibi doleat natura negatis.
An vigilare metu exanimem, noctesque diesque
Formidare malos fures, incendia, servos,
Ne te compilent fugientes: hoc juvat? horum
Semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.
At si condoluit tentatum frigore corpus,
Aut alius casus lecto te adfixit (*a*); habes qui
Assideat, fomenta paret, medicum roget, ut te
Suscitet, ac reddat natis, carisque propinquis.
Non uxor salvum te vult, non filius: omnes
Vicini oderunt, noti, pueri atque puellæ.
Miraris, cum tu argento post omnia ponas,
Si nemo præstet, quem non merearis, amorem?

(*a*) adfixit *Cruq. Pulm. & Torrent.* adflixit *ceteri MSS.*

An si cognatos (*a*), nullo natura labore
Quos tibi dat, retinere velis, servareque amicos;
Infelix operam perdas: ut si quis asellum
In campo doceat parentem currere frenis?
Denique sit finis quærendi: cumque habeas plus, (*b*)
Pauperiem metuas minus: & finire laborem
Incipias, parto quod avebas: nec facias (*c*) quod
Ummidius quidam (non longa est fabula) dives,
Ut metiretur nummos; ita sordidus ut se
Non unquam servo melius vestiret; ad usque
Supremum tempus, ne se penuria victus
Opprimeret, metuebat. At hunc liberta securi
Divisit medium, fortissima Tyndaridarum.
Quid mî igitur suades? ut vivam Nævius? (*d*) aut sic,
Ut Nomentanus? (8) Pergis pugnantia secum
Frontibus adversis componere. Non ego, avarum
Cum veto te fieri, vappam jubeo ac nebulonem.
Est inter Tanaim quiddam, socerumque Viselli.
Est modus in rebus: sunt certi denique fines,
Quos ultra, citraque nequit consistere rectum.
Illuc, unde abii, redeo. Nemon' ut avarus (*e*)

(*a*) at si cognatos &c. *Bemb. duo Cruq.* An si &c. *cum nota interrogandi ad verba* currere frenis *Torrentio placet*.

(*b*) quoque habeas &c. *unus Muret.*

(*c*) ne facias *Cruq. Pulm. & Torr.*

(*d*) ut vivam Nævius &c. *plerique cum Acron. & Porphyr.* Mænius *Torr. Edit. Ascens.*

(*e*) Nemon' ut avarus &c. *vix non omnes. In antiquiss. Bland. Cruq. legitur.* Qui nemo &c. *at Dacier includit* ut avarus *duplici commate*.

Se probet, ac potius laudet diversa sequentes?
Quodque aliena capella gerat distentiùs uber,
Tabescat? neque se majori pauperiorum
Turbæ comparet? hunc atque hunc superare laboret?
Sic festinanti semper locupletior obstat:
Ut, cum carceribus missos rapit ungula (9) currus,
Instat equis auriga suos vincentibus, illum
Præteritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum
Dicat, & exacto contentus tempore vitæ
Cedat (*a*), uti conviva satur, reperire queamus.
Jam satis est: ne me Crispini (10) scrinia Lippi
Compilasse putes, verbum non amplius addam.

(*a*) exacto contentus tempore vitæ cedat *vulgaris lectio & Cruq.* tempore vita cedat *MSS. omnes*.

SATYRA II.

Stultos, dum vitia quædam declinant, in contraria incidere.

AMbubajarum (11) collegia, pharmacopolæ (12),
Mendici, mimæ, balatrones (13) hoc genus omne
Mœstum ac sollicitum est cantoris morte Tigelli;
Quippe benignus erat: contra hic, ne prodigus esse
Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico,
Frigus quo duramque famem depellere (*a*) possit.
Hunc si perconteris, avi cur atque parentis
Præclaram ingrata stringat malus ingluvie rem,
Omnia conductis coemens obsonia nummis:
Sordidus, atque animi quod parvi nolit haberi,
Respondet: laudatur ab his, culpatur ab illis.
Fufidius vappæ famam timet ac nebulonis,
Dives agris, dives positis in fœnore nummis.
Quinas hic capiti mercedes exsecat (*b*): atque
Quanto perditior quisque est, tanto acrius urget.
Nomina sectatur (14), modo sumta veste virili,
Sub patribus duris tironum (15). Maxime, quis non,
Juppiter, exclamat, simul atque audivit? at in se (*c*)

(*a*) propellere *Bemb. quatuor Pulm.*
(*b*) exigit *mendose Porphyr.*
(*c*) ipse *Bemb.* ille *edit. Ascens.*

Pro quæstu sumtum facit. Hic, vix credere possis,
Quam sibi non sit amicus: ita ut pater ille, Terentî
Fabula quem miserum nato vixisse fugato
Inducit, non se pejus cruciaverit, atque hic.
Si quis nunc quærat, quo res hæc pertinet? illuc:
Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
Malthinus tunicis demissis ambulat; est qui
Inguen ad obscœnum subductis usque facetus:
Pastillos (16) Rufillus olet, Gorgonius hircum.
Nil medium est. Sunt, qui nolint tetigisse nisi illas,
Quarum subsuta (17) talos tegat instita (18) veste:
Contra alius nullam nisi olenti in fornice stantem.
Quidam notus homo cum exiret fornice, Macte
Virtute esto, inquit, sententia dia Catonis (19):
Nam simul ac venas inflavit tetra libido,
Huc juvenes æquum est descendere, non alienas
Permolere uxores. Nolim laudarier, inquit,
Sic me, mirator cunni Cupiennius albi.
Audire est operæ pretium, procedere recte
Qui mœchis non vultis, ut omni parte laborent:
Utque illis multo corrupta dolore voluptas,
Atque hæc rara, cadat dura inter sæpe pericla.
Hic se præcipitem tecto dedit: ille flagellis
Ad mortem cæsus: fugiens hic decidit acrem
Prædonum in turbam: dedit hic pro corpore nummos:
Hunc perminxerunt calones (20): quin etiam illud
Accidit, ut cuidam testes caudamque salacem

Demeteret ferrum. Jure omnes: Galba negabat.
Tutior at quanto merx est in classe secunda!
Libertinarum dico, Sallustius in quas
Non minus insanit, quam qui mœchatur: at hic si,
Qua res, qua ratio suaderet, quaque modeste
Munifico esse licet, vellet bonus atque benignus
Esse: daret quantum satis esset, nec sibi damno
Dedecorique foret: verum hoc se amplectitur uno,
Hoc amat, hoc laudat: matronam nullam ego tango.
Ut quondam Marsæus amator Originis (21), ille,
Qui patrium mimæ donat fundumque, laremque,
Nil fuerit mî, inquit, cum uxoribus unquam alienis.
Verum est cum mimis, est cum meretricibus: unde
Fama malum gravius, quam res trahit. An tibi abunde
Personam satis est, non illud, quidquid ubique
Officit, evitare? bonam deperdere famam,
Rem patris oblimare (22), malum est ubicumque. Quid inter-
Est in matrona, ancilla, peccesve togata (23)?
Villius in Fausta Sullæ gener, hoc miser uno
Nomine deceptus, pœnas dedit usque superque,
Quam satis est: pugnis cæsus, ferroque petitus,
Exclusus fore, cum Longarenus foret intus.
Huic si mutonis verbis mala tanta videntis
Diceret hæc animus: Quid vis tibi? numquid ego a te
Magno prognatum deposco consule cunnum,
Velatumque stola, mea cum conferbuit ira?

Quid responderet? Magno patre nata puella est.
At quanto meliora monet, pugnantiaque istis,
Dives opis natura suæ, si tu modo recte
Dispensare velis, ac non fugienda petendis
Immiscere! Tuo vitio, rerumne labores (24),
Nil referre putas? quare, ne pœniteat te,
Desine matronas sectarier: unde laboris
Plus haurire mali est, quam ex re decerpere fructus.
Nec magis huic inter niveos viridesque lapillos,
Sit licet, hoc, Cerinthe, tuo (*a*) tenerum est femur, aut crus
Rectius; atque etiam melius persæpe togatæ.
Adde huc, quod mercem sine fucis gestat; aperte
Quod venale habet, ostendit: nec, si quid honesti est,
Jactat, habetque palam, quærit quo turpia celet.
Regibus (25) hic mos est: ubi equos mercantur, opertos (*b*)
Inspiciunt: ne, si facies (ut sæpe) decora
Molli fulta pede est, emtorem inducat hiantem,
Quod pulchræ clunes, breve quod caput, ardua cervix.
Hoc illi recte; ne corporis optima lynceis
Contemplere oculis, Hypsæa cæcior, illa
Quæ mala sunt, spectes. O crus, o brachia! verum
Depygis, nasuta, brevi latere, ac pede longo est.
Matronæ, præter faciem, nil cernere possis,
Cetera, ni Catia est, demissa veste tegentis.
Si interdicta petes, vallo circumdata (nam te

(*a*) tuum *vulg.* tuæ *conj. Cun.*
(*b*) opertos *meliores MSS.* apertos *Muret. Dacier.*

Hoc facit insanum) multæ tibi tum officient res:
Custodes, lectica, ciniflones, parasitæ,
Ad talos stola demissa, & circumdata palla:
Plurima, quæ invideant pure adparere tibi rem.
Altera nil obstat: Cois (26) tibi pæne videre est
Ut nudam: ne crure malo, ne sit pede turpi:
Metiri possis oculo latus. An tibi mavis
Insidias fieri, pretiumque avellier, ante
Quam mercem ostendi? *leporem venator*(27)*ut alta*
In nive sectetur, positum sic tangere nolit:
Cantat (*a*) & adponit, *Meus est amor huic similis: nam*
Transvolat in medio posita, & fugientia captat.
Hiscene versiculis speras tibi posse dolores,
Atque æstus, curasque graves e pectore pelli?
Nonne cupidinibus statuit natura modum, quem
Quid latura sibi, quid sit dolitura negatum,
Quærere plus prodest, & inane abscindere soldo?
Num, tibi cum fauces urit sitis, aurea quæris
Pocula? num esuriens fastidis omnia, præter
Pavonem, rhombumque? tument tibi quum inguina num, si
Ancilla, aut verna est præsto puer, impetus in quem
Continuo fiat, malis tentigine rumpi?
Non ego; namque parabilem amo Venerem, facilemque.
Illam, *post paullo: sed pluris: si exierit vir:*
Gallis hanc, Philodemus ait: sibi, quæ neque magno

(*a*) cantat *omnes MSS.* captat *Lambin.*

Stet pretio, neque cunctetur, cum est jussa, venire.
Candida rectaque sit; munda hactenus, ut neque longa (28)
Nec magis alba velit, quam det natura, videri.
Hæc ubi subposuit dextrum corpus mihi lævo (*a*),
Ilia & Ægeria est: do nomen quodlibet illi.
Nec vereor, ne, dum futuo, vir rure recurrat,
Janua frangatur, latret canis: undique magno
Pulsa domus strepitu resonet: vepallida (*b*) lecto
Desiliat mulier: miseram se conscia clamet:
Cruribus (29) hæc metuat, doti (30) deprensa, egomet mî.
Discincta tunica fugiendum est, ac pede nudo;
Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.
Deprendi miserum est: Fabio vel judice vincam.

(*a*) dextro... lævum *vulg.*
(*b*) vepallida *recentiores & Lambin.* væ pallida *Bemb. & omnes Torrent.* ut pallida *quidam MSS. Lamb.* vel pallida *unus Pulm.* ne pallida *Petr.*

SATYRA III.

In amicorum vitiis connivendum, neque peccata omnia in scelerum numero ponenda.

OMnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Ut nunquam inducant animum cantare rogati;
Injussi nunquam desistant. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Cæsar, qui cogere posset,
Si peteret per amicitiam patris, atque suam, non
Quidquam proficeret: si collibuisset, ab ovo
Usque ad mala (31) citaret: Io Bacche *(a)*, modo summa
Voce, modo hac resonat *(b)* quæ chordis quattuor ima *(c)*.
Nil æquale homini fuit illi: sæpe velut qui
Currebat fugiens hostem; persæpe velut qui
Junonis sacra ferret, habebat sæpe ducentos,
Sæpe decem servos: modo reges atque tetrarchas,
Omnia magna loquens: modo, sit mihi mensa tripes, &
Concha salis puri, & toga, quæ defendere frigus,
Quamvis crassa, queat. Decies centena (32) dedisses
Huic parco paucis contento, quinque diebus
Nil erat in loculis. Noctes vigilabat ad ipsum
Mane, diem totum stertebat; nil fuit unquam

(a) Io Bacche *MSS*. Bacchæ *Turnebus*.
(b) resonans *unus cod. Canteri*.
(c) chordis quæ quattuor ima *plures optimi MSS*.

Sic impar sibi. Nunc aliquis dicat mihi: Quid tu?
Nullane habes vitia? immo alia, haud fortasse minora (*a*).
Mænius absentem Novium quum carperet: Heus tu,
Quidam ait, ignoras te? an ut ignotum dare nobis,
Verba (33) putas? Egomet mî ignosco, Mænius inquit.
Stultus & improbus hic amor est, dignusque notari (34).
Cum tua pervideas (*b*) oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? at tibi contra
Evenit, inquirant vitia ut tua rursus & illi.
Iracundior est paullo, minus aptus acutis
Naribus horum hominum. Rideri possit, eo quod
Rusticius tonso toga defluit (35), & male laxus
In pede calceus hæret. At est bonus, ut melior vir
Non alius quisquam: at tibi amicus: at ingenium ingens
Inculto latet hoc sub corpore (*c*): denique te ipsum
Concute, num qua tibi vitiorum inseverit olim
Natura, aut etiam consuetudo mala; namque
Neglectis urenda filix innascitur agris.
Illuc (36) prævertamur: amatorem quod amicæ
Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipsa hæc
Delectant: veluti Balbinum polypus (37) Hagnæ.
Vellem in amicitia sic erraremus: & isti
Errori nomen virtus posuisset honestum.

(*a*) & fortasse minora *plures MSS. Cruq. Lamb. & quinque Pulm.*
(*b*) prævideas *alii.*
(*c*) corpore *Petr. Lamb.* pectore *plures & melior. Torrent.*

At, pater ut gnati, sic nos debemus amici,
Si quod sit vitium, non fastidire: strabonem
Adpellat Pætum (38) pater: & Pullum, male parvus
Si cui filius est: ut abortivus fuit olim
Sisyphus: hunc Varum, distortis cruribus: illum
Balbutit Scaurum (39), pravis fultum male talis.
Parcius hic vivit? frugi dicatur. Ineptus
Et jactantior hic paullo est? concinnus amicis
Postulat ut videatur: at est truculentior, atque
Plus æquo liber (40)? simplex fortisque habeatur.
Caldior est? acres inter numeretur; opinor,
Hæc res & jungit, junctos & servat (*a*) amicos.
At nos virtutes ipsas invertimus, atque
Sincerum cupimus vas incrustare. Probus quis
Nobiscum vivit? multum est demissus homo: illi
Tardo cognomen pingui (*b*) damus. Hic fugit omnes
Insidias, nullique malo latus obdit apertum?
(Cum genus hoc inter vitæ versetur, ubi acris
Invidia atque vigent ubi crimina) pro bene sano
Ac non incauto, fictum astutumque vocamus.
Simplicior si quis (*c*) (qualem me sæpe libenter
Obtulerim tibi Mæcenas) ut forte legentem
Aut tacitum impellat (*d*), quovis sermone? molestus!

(*a*) jungat ... servet *conj. Cun.*
(*b*) pingui *optimi MSS.* pinguis *Lamb. Cru q. Turnebus.*
(*c*) simplicior si-quis *vulgati omnes.* simplicior quis at est *Lamb. Torrent.* & est *sex Pulm.* & *tres Canter.*
(*c*) impellat *MSS. meliores.* apellet *Lambin.*

Communi sensu plane caret, inquimus. Eheu
Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam !
Nam vitiis nemo sine nascitur: optimus ille est,
Qui minimis urgetur. Amicus dulcis, ut æquum est,
Cum mea compenset vitiis bona; pluribus hisce (*a*),
(Si modo plura mihi bona sunt) inclinet, amari
Si volet: hac lege, in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscet verrucis illius. Æquum est,
Peccatis veniam poscentem reddere rursus.
Denique, quatenus excidi penitus vitium iræ,
Cetera item nequeunt stultis hærentia: cur non
Ponderibus modulisque suis ratio utitur? ac res
Ut quæque est, ita suppliciis delicta coercet?
Si quis eum servum, patinam qui tollere jussus,
Semesos pisces tepidumque ligurrierit jus,
In cruce suffigat; Labeone insanior inter
Sanos dicatur. Quanto hoc furiosius, atque
Majus peccatum est? paullum deliquit amicus:
(Quod nisi concedas, habeare insuavis, acerbus,)
Odisti, & fugis, ut Drusonem debitor æris:
Qui nisi, cum tristes misero venere Calendæ (41),
Mercedem, aut nummos unde unde extricat, amaras
Porrecto jugulo (42) historias, captivus ut audit.
Comminxit lectum potus, mensave catillum

Evan-

(*a*) his se *edit. Ascens.*

Evandri manibus tritum dejecit; ob hanc rem,
Aut positum ante mea quia pullum in parte catini
Sustulit esuriens, minus hoc jucundus amicus
Sit mihi? Quid faciam, si furtum fecerit? aut si
Prodiderit commissa fide? (43) sponsumve negarit?
Queis paria esse fere placuit peccata, laborant,
Cum ventum ad verum est: sensus moresque repugnant,
Atque ipsa utilitas, justi prope mater & æqui.
Cum prorepserunt primis animalia terris,
Mutum & turpe pecus, glandem atque cubilia propter
Unguibus & pugnis, dein fustibus, atque ita porro
Pugnabant armis, quæ post fabricaverat usus:
Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
Nominaque invenere: dehinc absistere bello,
Oppida cœperunt munire, & ponere leges,
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
Caussa: sed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos Venerem incertam rapientes, more ferarum,
Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.
Jura inventa metu injusti fateare necesse est,
Tempora si fastosque velis evolvere mundi.
Nec natura potest justo secernere iniquum,
Dividit ut bona diversis, fugienda petendis.
Nec vincet ratio hoc, tantundem ut peccet, idemque,
Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus divûm sacra legerit. Adsit

Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas:
Ne scutica dignum, horribili sectere flagello.
Nam, ut ferula cædas meritum majora subire
Verbera, non vereor: cum dicas esse pares res
Furta latrociniis, & magnis parva mineris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. Si dives, qui sapiens est,
Et sutor bonus, & solus formosus, & est rex;
Cur optas quod habes? Non nosti, quid pater, inquit,
Chrysippus dicat: Sapiens crepidas (44) sibi nunquam
Nec soleas fecit: sutor tamen est sapiens. Quo?
Ut, quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen, atque
Optimus est modulator; ut Alfenus vafer, omni
Abjecto instrumento artis, clausaque taberna,
Sutor erat: sapiens operis sic optimus omnis
Est opifex solus, sic rex. Vellunt tibi barbam
Lascivi pueri: quos tu nisi fuste coerces,
Urgeris turba circum te stante, miserque
Rumperis, & latras, magnorum maxime regum.
Ne longum faciam, dum tu quadrante lavatum
Rex ibis, neque te quisquam stipator, ineptum
Præter Crispinum, sectabitur: & mihi dulces
Ignoscent, si quid peccavero (*a*) stultus, amici:
Inque vicem illorum patiar delicta libenter,
Privatusque magis vivam te rege beatus.

(*a*) peccaro *Bemb. & duo Pulm.* peccabo *quidam. Lamb. quinque Torr.*

SATYRA IV.

Satyricorum poetarum, ac suam præsertim in scribendo licentiam excusat.

EUpolis, atque Cratinus, Aristophanesque poetæ,
Atque alii, quorum comœdia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur,
Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus, multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,
Mutatis tantum pedibus numerisque, facetus,
Emunctæ naris, durus componere versus:
Nam fuit hoc vitiosus; in hora sæpe ducentos,
Ut magnum, versus dictabat stans pede in uno.
Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles:
Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem,
Scribendi recte: nam ut multum, nil moror. Ecce,
Crispinus minimo me provocat. Accipe, si vis,
Accipiam tabulas (*a*): detur (*b*) nobis locus, hora,
Custodes: videamus, uter plus scribere possit.
Dî bene fecerunt, inopis me quodque pusilli

(*a*) accipiam tabulas *MSS. plerique Cruq.* & *Torr. duo Pulm.* accipe jam *Mur. edit. Ascens.*
(*b*) dentur *Bemb.*

Finxerunt animi, raro & perpauca loquentis.
At tu conclusas hircinis follibus auras,
Usque laborantes, dum ferrum molliat ignis,
Ut mavis, imitare. Beatus Fannius, ultro
Delatis capsis & imagine: cum mea nemo
Scripta legat, vulgo recitare timentis, ob hanc rem,
Quod sunt, quos genus hoc minime juvat: utpote plures
Culpari dignos. Quemvis media erue (*a*) turba:
Aut ob avaritiam (*b*), aut misera (*c*) ambitione laborat.
Hic nuptarum insanit amoribus, hic puerorum:
Hunc capit argenti splendor, stupet Albius ære:
Hic mutat merces surgente a sole, ad eum quo
Vespertina tepet regio: quin per mala præceps
Fertur, uti pulvis collectus turbine: ne quid
Summa deperdat metuens, aut ampliet ut rem.
Omnes hi metuunt versus, odere poetas.
Fœnum habet in cornu, longe fuge; dummodo risum
Excutiat sibi (*d*), non hic cuiquam parcet amico:
Et quodcunque semel chartis illeverit, omnes
Gestiet a furno redeuntes scire, lacuque,
Et pueros, & anus. Agedum, pauca accipe contra.
Primum ego me illorum, dederim quibus esse poetas,
Excerpam numero. Neque enim concludere versum

(*a*) erue *Editt. Lamb. Cruq. Torr. & Heins.* eripe *tres Cruq. & unus Pulm.* elige *ante Lamb.*
(*b*) ab avaritia *Heinsius.*
(*c*) miser *in MSS. pler. Torrent.*
(*d*) tibi, *ut conj. Rutgers.*

Dixeris esse satis: neque, si quis scribat, uti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poetam.
Ingenium cui sit, cui mens divinior, atque os
Magna sonaturum, des nominis hujus honorem.
Idcirco quidam, comœdia, necne, poema
Esset, quæsivere: quod acer spiritus ac vis
Nec verbis nec rebus inest: nisi quod pede certo
Differt sermoni sermo merus. At pater ardens
Sævit, quod meretrice nepos insanit amica
Filius (*a*), uxorem grandi cum dote recuset:
Ebrius & (magnum quod dedecus) ambulet ante
Noctem cum facibus. Numquid Pomponius istis
Audiret leviora, pater si viveret? ergo
Non satis est puris versum perscribere verbis:
Quem si dissolvas, quivis stomachetur eodem,
Quo personatus pacto pater. His, ego quæ nunc,
Olim quæ scripsit Lucilius, eripias si
Tempora certa, modosque, & quod prius ordine verbum est,
Posterius facias, præponens ultima primis:
Non, ut si solvas, *Postquam discordia tetra*
Belli ferratos postes portasque refregit:
Invenias etiam disjecti membra poetæ.
Hactenus hæc: alias, justum sit necne poema.
Nunc illud tantum quæram: meritone tibi sit
Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer

(*a*) insanit amica filius *Muret. & prima edit. Lamb.* insanus *alii*.

Ambulat, & Caprius (45) rauci male, cumque libellis;
Magnus uterque timor latronibus: at bene si quis
Et puris vivat manibus, contemnat utrumque.
Ut sis tu similis Cœlî Byrrhîque (*a*) latronum,
Non ego sim Caprî, neque Sulci: cur metuas me?
Nulla taberna meos habeat, neque pila (46) libellos,
Queis manus insudet vulgi, Hermogenisque Tigellî,
Non recito cuiquam, nisi amicis, idque coactus;
Non ubivis, coramve quibuslibet. In medio qui
Scripta foro recitent, sunt multi; quique lavantes:
Suave locus voci resonat conclusus. Inanes
Hoc juvat, haud illud quærentes, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno. Lædere gaudes,
Inquis, & hoc studio pravus facis. Unde petitum
Hoc in me jacis? est auctor quis denique eorum
Vixi cum quibus? Absentem qui rodit amicum,
Qui non defendit, alio culpante; solutos
Qui captat risus hominum, famamque dicacis;
Fingere qui non visa potest, commissa tacere
Qui nequit; hic niger est; hunc tu, Romane, caveto.
Sæpe tribus lectis (47) videas cœnare quaternos;
E quibus unus avet quavis aspergere cunctos,
Præter eum, qui præbet aquam (48): (*b*) post, hunc quoque potus,

(*a*) Cœlî Byrrhîque *plurimi*. Lelî & Byrrîque, Titi, & Seiique *alii*.
(*b*) præbet aquam *omnes Codd.* aqua *Muretus*.

Condita cum verax aperit præcordia Liber.
Hic tibi comis, & urbanus, liberque videtur
Infesto nigris. Ego, si risi, quod ineptus
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum,
Lividus & mordax videor tibi. Mentio si qua
De Capitolini furtis injecta Petillî (49)
Te coram fuerit; defendas, ut tuus est mos:
Me Capitolinus convictore usus amicoque
A puero est, causaque mea permulta rogatus
Fecit; & incolumis lætor, quod vivit in urbe:
Sed tamen admiror, quo pacto judicium illud
Fugerit. Hic nigræ succus loliginis, hæc est
Ærugo mera; quod vitium procul absore chartis,
Atque animo prius, ut si quid promittere de me
Possum aliud, vere promitto. Liberius si
Dixero quid, si forte jocosius; hoc mihi juris
Cum venia dabis: insuevit pater optimus hoc me (*a*),
Ut fugerem exemplis vitiorum quæque notando,
Cum me hortaretur, parce, frugaliter, atque
Viverem uti contentus eo, quod mî ipse parasset:
Nonne vides, Albî ut male vivat filius? utque
Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem
Perdere quis velit. A turpi meretricis amore
Cum deterreret, Sectani dissimilis sis.
Ne sequerer mœchas, concessa cum Venere uti

(*a*) Insuevit --- hoc me *omnes MSS. ante Lamb.* Insevit --- hoc mi *Lambin.*

Possem; Deprensi non bella est fama Treboni,
Ajebat: sapiens, vitatu, quidque petitu
Sit melius, caussas reddet tibi: mî satis est, si
Traditum ab antiquis morem servare, tuamque,
Dum custodis eges, vitam famamque tueri
Incolumem possum: simul ac duraverit ætas
Membra animumque tuum, nabis sine cortice. Sic me
Formabat puerum dictis: & sive jubebat,
Ut facerem quid, Habes auctorem, quo facias hoc;
Unum ex judicibus (50) selectis objiciebat:
Sive vetabat; An hoc inhonestum & inutile factu
Necne sit, addubites, flagret (*a*) rumore malo cum
Hic atque ille? Avidos vicinum funus ut ægros
Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit:
Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterrent vitiis. Ex hoc ego sanus ab illis,
Perniciem quæcunque ferunt; mediocribus, & queis
Ignoscas, vitiis teneor; fortassis & isthinc
Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus,
Consilium proprium: neque enim, cum lectulus, aut me
Porticus excepit, desum mihi. Rectius hoc est:
Hoc faciens, vivam melius: sic dulcis amicis
Occurram: hoc quidam non belle: nunquid ego illi
Imprudens olim faciam simile? Hæc ego mecum
Compressis agito labris; ubi quid datur oti,

(*a*) fragret *sic MS. & Cun.*

Illudo chartis: hoc est mediocribus illis
Ex vitiis unum; cui si concedere nolis,
Multa poetarum veniat manus, auxilio quæ (*a*)
Sit mihi (nam multo plures sumus) ac veluti te
Judæi, cogemus in hanc concedere turbam.

(*a*) auxilio quæ *Editt. Cruq.* & *Torrent.* Auxilioque *unus Canter.* & *Ascens.*

SATYRA V.

Facete iter suum Roma Brundisium usque describit.

EGressum (51) magna me accepit Aricia Roma
Hospitio modico: rhetor comes Heliodorus,
Græcorum longe (*a*) doctissimus. Inde Forum Appî,
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.
Hoc iter ignavi divisimus, altius ac nos
Præcinctis (52), unum: minus est gravis Appia tardis.
Hic ego, propter aquam (53), quod erat deterrima (*b*), ventri
Indico bellum, cœnantes haud animo æquo
Exspectans comites. Jam nox inducere (54) terris
Umbras, & cœlo diffundere signa parabat.
Tum pueri nautis, pueris convicia nautæ
Ingerere. Huc adpelle: trecentos inseris: ohe
Jam satis est. Dum æs exigitur, dum mula ligatur,
Tota abit hora: mali culices, ranæque palustres
Avertunt somnos. Absentem ut cantat amicam
Multa prolutus vappa nauta, atque viator

(*a*) longe *multi MSS. Acro & Fabricius*. linguæ *nonnulli Lambin. Cruq. & Torrent. Edit. Aldina*.
(*b*) teterrima *alii*.

Certatim: tandem fessus dormire viator
Incipit: ac missæ pastum retinacula mulæ
Nauta piger saxo religat, stertitque supinus.
Jamque dies aderat, cum nil procedere lintrem
Sentimus: donec cerebrosus prosilit unus,
Ac mulæ nautæque caput lumbosque saligno
Fuste dolat: quarta vix demum exponimur hora.
Ora manusque tua lavimus, Feronia (55), lympha.
Millia tum pransi tria repimus, atque subimus
Impositum saxis late candentibus Anxur (56).
Huc venturus erat Mæcenas optimus, atque
Coccejus, missi magnis de rebus uterque
Legati, aversos soliti componere amicos.
Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere (57). Interea Mæcenas advenit, atque
Coccejus, Capitoque simul Fontejus, ad unguem
Factus homo, Antonî, non ut magis alter, amicus.
Fundos Aufidio Lusco prætore libenter
Linquimus, insani ridentes præmia scribæ,
Prætextam, & latum clavum, prunæque batillum (*a*). (58)
In Mamurrarum (59) lassi deinde urbe manemus,
Murena præbente domum, Capitone culinam.
Postera lux oritur multo gratissima: namque
Plotius & Varius Sinuessæ, Virgiliusque
Occurrunt: animæ, quales neque candidiores

(*a*) batillum *duo Cruq. unus Pulm. & omnes vulg.* vatillum *plurimi MSS.*

Terra tulit, neque queis me sit devinctior alter.
O qui complexus, & gaudia quanta fuerunt!
Nil ego contulerim jucundo sanus amico.
Proxima Campano ponti (60) quæ villula, tectum
Præbuit; & parochi (61) quæ debent ligna, salemque.
Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.
Lusum it Mæcenas, dormitum ego, Virgiliusque:
Namque pila lippis inimicum, & ludere crudis.
Hinc nos Cocceji recipit plenissima villa,
Quæ super est (62) Caudî (*a*) cauponas. Nunc mihi paucis
Sarmenti scurræ pugnam Messîque Cicirri,
Musa, velim memores; & quo patre natus uterque
Contulerit lites. Messî clarum genus Osci (63),
Sarmenti domina exstat: ab his majoribus orti
Ad pugnam venere: prior Sarmentus (64), Equi te
Esse feri similem dico. Ridemus: & ipse
Messius, Accipio; caput & movet: O, tua cornu
Ni foret exsecto frons, inquit, quid faceres, cum,
Sic mutilus minitaris? At illi fœda cicatrix
Setosam lævi frontem turpaverat oris.
Campanum in morbum, in faciem permulta jocatus
Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat:
Nil illi larva, aut tragicis opus esse cothurnis.
Multa Cicirrus ad hæc: donasset jamne catenam
Ex voto Laribus (65), quærebat: scriba quod esset,

(*a*) Caudî *unus Pulm. & Torrent. item Acron & Porphir.* Claudii *alii MSS.*

Deterius nihilo (*a*) dominæ jus esse. Rogabat
Denique, cur unquam fugisset; cui satis una
Farris libra foret, gracili sic, tamque pusillo?
Prorsus jucunde cœnam produximus illam.
Tendimus hinc recta Beneventum, ubi sedulus hospes
Pene arsit, macros (*b*) dum turdos versat in igne:
Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
Vulcano, summum properabat lambere tectum.
Convivas avidos cœnam servosque timentes
Tum rapere, atque omnes restinguere velle videres.
Incipit ex illo montes Appulia notos
Ostentare mihi, quos torret Atabulus, & quos
Nunquam erepsemus, nisi nos vicina Trivici
Villa recepisset, lacrymoso non sine fumo,
Udos cum foliis ramos urente camino.
Hic ego mendacem stultissimus usque puellam
Ad mediam noctem exspecto. Somnus tamen aufert
Intentum Veneri: tum immundo somnia visu
Nocturnam vestem maculant, ventremque supinum.
Quattuor hinc rapimur viginti & millia rhedis,
Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est,
Signis perfacile est. Venit vilissima rerum
Hic aqua: sed panis longe pulcherrimus, ultra (*c*)

(*a*) deterius nihilo *Bemb.* nihilo deterius, vel nullo deterius *Lamb. Torrent.* & *Canter.*

(*b*) pene arsit, macros &c. *Lambin.* pæne macros, arsit *Membranæ omnes.*

(*c*) ultra *meliores Codd.* ultro *Muret.*

Callidus ut soleat humeris portare viator:
Nam Canusî lapidosus; aquæ non ditior (*a*) urna,
Qui locus a forti Diomede est conditus olim.
Flentibus hinc Varius discedit mœstus amicis.
Inde Rubos fessi pervenimus, utpote longum
Carpentes iter, & factum corruptius imbri.
Postera tempestas melior, via pejor, adusque
Bari mœnia piscosi: dehinc Gnatia lymphis
Iratis exstructa dedit risusque jocosque:
Dum flamma sine, tura liquescere limine sacro
Persuadere cupit: credat Judæus Apella (66),
Non ego: namque Deos didici securum agere ævum:
Nec, si quid miri faciat natura, Deos id
Tristes ex alto cœli demittere tecto.
Brundisium longæ finis chartæque viæque.

(*a*) dulcior *tres Torrent.* & *unus Cruq.*

SATYRA VI.

De vera nobilitate. Bonæ educationis & mediocris fortunæ laus.

NON, quia, Mæcenas, Lydorum quidquid Etruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te:
Nec, quod avus tibi maternus fuit atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarent:
Ut plerique solent, naso suspendis adunco (67)
Ignotos, ut me libertino patre (68) natum.
Cum referre negas, quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus: persuades hoc tibi vere,
Ante potestatem Tullî, atque ignobile regnum,
Multos sæpe viros nullis majoribus ortos,
Et vixisse probos, amplis (*a*) & honoribus auctos.
Contra, Lævinum Valerî genus, unde Superbus
Tarquinius regno pulsus fuit (*b*), unius assis
Non unquam pretio pluris licuisse, notante
Judice, quo nosti, populo: qui stultus honores
Sæpe dat indignis, & famæ servit ineptus;
Qui stupet in titulis & imaginibus. Quid oportet

(*a*) multis *quidam Lambin.*
(*b*) fugit *nonnulli Lambin. & Cruq.*

Nos facere, a vulgo longe lateque remotos (*a*)?
Namque esto, populus Lævino mallet honorem
Quam Decio mandare novo (69), censorque moveret
Appius, ingenuo si non essem patre natus?
Vel merito, quoniam in propria non pelle quiessem.
Sed (70) fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis. Quo tibi, Tulli,
Sumere depositum clavum? fierique tribuno (*b*)?
Invidia accrevit, privato quæ minor esset.
Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
Pellibus, & latum demisit pectore clavum;
Audit continuo, Quis homo hic est? quo patre (*c*) natus?
Ut si qui ægrotet, quo morbo Barrus, haberi
Et cupiat (*d*) formosus: eat quacunque, puellis
Injiciat curam quærendi singula; quali
Sit facie, sura quali, pede, dente, capillo:
Sic qui promittit, cives, urbem sibi curæ,
Imperium fore & Italiam, & delubra Deorum:
Quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
Omnes mortales (71) curare & quærere cogit.
Tune Syri, Damæ (72), aut Dionysî filius, audes

Dejicere

(*a*) longe lateque remotos *quidam Lambin. & Torrent.* longe longeque & *plures & meliores Codd. & Cruq.*

(*b*) tribuno *quidam Codd. Lambin. & Pulm.* tribunum *ante Lambin.*

(*c*) & quo patre *Torrent.* aut quo patre *Muret.*

(*d*) & cupiat *omnes Cruq. & Torrent.* ut cupiat *alii MSS. & vulg.*

Dejicere e saxo cives, aut tradere Cadmo (73)?
At Novius collega gradu post me sedet uno;
Namque est ille, pater quod erat meus. Hoc tibi Paullus
Et Messala videris? At hic (74), si plostra ducenta,
Concurrantque foro tria funera, magna sonabit,
Cornua quod vincatque tubas: saltem tenet hoc nos.
Nunc ad me redeo libertino patre natum;
Quem rodunt omnes libertino patre natum,
Nunc, quia, Mæcenas, tibi sum convictor: at olim,
Quod mihi pareret legio Romana tribuno.
Dissimile hoc illi est: quia non, ut forsit honorem
Jure mihi invideat quivis, ita te quoque amicum:
Præsertim cautum dignos adsumere, prava
Ambitione procul. Felicem dicere non hoc
Me possum casu, quod te sortitus amicum.
Nulla etenim mihi te fors obtulit: optimus olim
Virgilius, post hunc Varius, dixere quid essem.
Ut veni coram, singultim pauca loquutus,
(Infans namque pudor prohibebat plura profari)
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Saturejano vectari rura caballo,
Sed quod eram, narro: respondes (ut tuus est mos)
Pauca: abeo; & revocas nono post mense, jubesque
Esse in amicorum numero. Magnum hoc ego duco,
Quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,
Non patre præclaro, sed vita & pectore puro.
Atqui si vitiis mediocribus, ac mea paucis

Mendosa est natura, alioqui recta (velut si
Egregio inspersos reprendas corpore nævos)
Si neque avaritiam, neque sordes, nec mala lustra (75)
Objiciet vere quisquam mihi: purus & insons
(Ut me collaudem) si & vivo carus amicis:
Causa fuit pater his: qui macro pauper agello
Noluit in Flavî (76) ludum me mittere, magni
Quo pueri magnis e centurionibus orti,
Lævo suspensi loculos tabulamque (77) lacerto,
Ibant octonis referentes (78) idibus æra.
Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
Artes, quas doceat quivis eques atque senator
Semet prognatos: vestem servosque sequentes
In magno ut populo si quis vidisset, avita
Ex re præberi sumtus mihi crederet illos.
Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
Circum doctores aderat. Quid multa? pudicum
(Qui primus virtutis honos) servavit ab omni
Non solum facto, verum opprobrio quoque turpi:
Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim
Si præco parvas, aut (ut fuit ipse) coactor
Mercedes sequerer: neque ego essem questus. At hoc (*a*) nunc
Laus illi debetur, & a me gratia major.
Nil me pœniteat sanum patris hujus: eoque

(*a*) Ob hoc *vulg.*

Non, ut magna dolo factum negat esse suo pars,
Quod non ingenuos habeat clarosque parentes,
Sic me defendam. Longe mea discrepat istis
Et vox & ratio: nam si natura juberet
A certis annis ævum remeare peractum,
Atque alios legere ad fastum quoscunque parentes,
Optaret sibi quisque; meis contentus, honestos (*a*)
Fascibus & sellis nollem mihi sumere: demens
Judicio vulgi, sanus fortasse tuo: quod
Nollem onus (haud unquam solitus) portare molestum.
Nam mihi continuo major quærenda foret res,
Atque salutandi plures: ducendus & unus
Et comes alter, uti ne solus rusve peregreve
Exirem: plures calones, atque caballi
Pascendi: ducenda petorrita (79). Nunc mihi curto
Ire licet mulo, vel, si libet, usque Tarentum;
Mantica cui lumbos onere ulceret, atque eques armos.
Objiciet nemo sordes mihi, quas tibi, Tulli,
Cum Tiburte via prætorem quinque sequuntur
Te pueri, lasanum (80) portantes, œnophorumque. (81)
Hoc ego commodius, quam tu, præclare senator,
Millibus (*b*) atque aliis, vivo. Quacunque libido est,
Incedo solus: percontor quanti olus, ac far:
Fallacem Circum, vespertinumque pererro

(*a*) honestos *omnes Codd. Cruq. Pulm. Torr.* onustos *quatuor Lamb.*

(*b*) millibus *omnes MSS. ante Lambin.* multis *Lambin.*

Sæpe forum: adsisto divinis; inde domum me
Ad porri & ciceris refero laganique (82) catinum.
Cœna ministratur pueris tribus: & lapis albus (83)
Pocula cum cyatho duo sustinet: adstat echinus (84)
Vilis cum patera guttus (85), Campana supellex.
Deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi quod cras
Surgendum sit mane; obeundus Marsya (86), qui se
Vultum ferre negat Noviorum posse minoris.
Ad quartam (87) jaceo; post hanc vagor, aut ego lecto,
Aut scripto, quod me tacitum juvet; ungor olivo,
Non quo fraudatis immundus Nacca lucernis.
Ast ubi me fessum sol acrior ire lavatum
Admonuit, fugio rabiosi tempora signi (88).
Pransus non avide, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, domesticus otior. Hæc est
Vita solutorum misera ambitione gravique.
His me consolor, victurum (*a*) suavius, ac si
Quæstor avus, pater atque meus, patruusque fuissent.

(*a*) victurus *tres MSS. Lamb.* & *unus Torrent.*

SATYRA VII.

Rupilii & Persii rixam facete describit.

PRoscripti Regis Rupilî (89) pus atque venenum,
Hybrida quo pacto sit Persius ultus, opinor
Omnibus & lippis (90) notum & tonsoribus esse.
Persius hic permagna negotia dives habebat
Clazomenis, etiam lites cum Rege molestas:
Durus homo, atque odio qui posset vincere Regem;
Confidens, tumidusque (*a*): adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros ut equis præcurreret albis (91).
Ad Regem redeo. Postquam nihil inter utrumque
Convenit (hoc etenim sunt omnes jure molesti,
Quo fortes, quibus adversum bellum incidit. Inter
Hectora Priamiden, animosum atque inter Achillem
Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors:
Non aliam ob causam, nisi quod virtus in utroque
Summa fuit. Duo si discordia vexet (*b*) inertes;
Aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedi
Cum Lycio Glauco; discedat pigrior (*c*), ultro

(*a*) tumidus *edit. Lamb. ex quatuor codd.*
(*b*) verset *aliqui Lamb.*
(*c*) pigrior *multi codd.* pulchrior *quatuor Cruq. quinque Torrent.*

Muneribus missis) Bruto prætore (92) tenente
Ditem Asiam, Rupilî & Persî par pugnat, uti non
Compositus melius cum Bitho Bacchius (93); in jus
Acres procurrunt (*a*), magnum spectaculum uterque.
Persius exponit causam: ridetur ab omni
Conventu: laudat Brutum, laudatque cohortem (94):
Solem Asiæ Brutum adpellat, stellasque salubres,
Adpellat comites, excepto Rege: canem illum,
Invisum agricolis sidus, venisse: ruebat
Flumen ut hibernum, fertur quo rara securis.
Tum Prænestinus salso multumque (*b*) fluenti
Expressa arbusto regerit convicia, durus
Vindemiator, & invictus, cui sæpe viator
Cessisset, magna compellans voce cucullum.
At Græcus, postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat: Per magnos, Brute, deos te
Oro, qui reges consueris tollere, cur non
Hunc Regem jugulas? operum hoc (mihi crede) tuorum est.

(*a*) procurrunt *plerique MSS. & Acron.* concurrunt *sex Cruq. quinque Pulman. & Torrent.*
(*b*) multoque *plures & meliores codd. Torrent.* mustoque *D. Heins.*

SATYRA VIII.

Canidiæ & Saganæ veneficia describuntur ac detestantur.

OLim truncus eram ficulnus, inutile lignum:
Cum faber incertus scamnum faceretne Priapum,
Maluit esse deum: deus inde ego, furum aviumque
Maxima formido; nam fures dextra coercet,
Obscœnoque ruber porrectus ab inguine palus:
Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatque novis considere in hortis.
Huc prius angustis ejecta cadavera cellis
Conservus vili portanda locabat in arca:
Hoc miseræ plebi stabat commune sepulcrum,
Pantolabo (95) scurræ, Nomentanoque nepoti.
Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat: hæredes monumentum ne sequeretur (96).
Nunc licet Esquiliis (97) habitare salubribus, atque
Aggere in aprico spatiari; quo modo tristes
Albis informem spectabant ossibus agrum.
Cum mihi non tantum furesque feræque suetæ
Hunc vexare locum, curæ sunt atque labori,
Quantum, carminibus quæ versant atque venenis
Humanos animos: has nullo perdere possum,

Nec prohibere modo, simul ac vaga luna decorum
Protulit os, quin ossa legant, herbasque nocentes.
Vidi egomet (98) nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, passoque capillo,
Cum Sagana majore (99) ululantem: (pallor utrasque
Fecerat horrendas adspectu) scalpere terram
Unguibus, & pullam divellere mordicus agnam
Cœperunt; cruor in fossam confusus (*a*), ut inde
Manes elicerent, animas responsa daturas.
Lanea & effigies erat, altera cerea: major
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, servilibus, utque (*b*)
Jam peritura, modis. Hecaten vocat altera, sævam
Altera Tisiphonen: serpentes, atque videres
Infernas errare canes; lunamque rubentem,
Ne foret his testis, post magna latere sepulcra.
Mentior at si quid, merdis caput inquiner albis
Corvorum, atque in me veniat mictum atque cacatum
Julius, & fragilis Pediatia (100), furque Voranus.
Singula quid memorem? quo pacto alterna loquentes
Umbræ cum Sagana resonarint triste & acutum?
Utque lupi barbam (101) variæ cum dente colubræ
Abdiderint furtim terris; & imagine cerea
Largior arserit ignis; & ut non testis inultus
Horruerim voces Furiarum & facta duarum.

(*a*) diffusus *duo Torrent.*
(*b*) ut quæ *tres Pulm. duo Torrent.*

Nam, displosa sonat quantum vesica, pepedi
Diffissa nate ficus: at illæ currere in urbem.
Canidiæ dentes, altum Saganæ caliendrum (102)
Excidere, atque herbas, atque incantata lacertis
Vincula, cum magno risuque jocoque videres.

SATYRA IX.

Molesti cujusdam hominis importunam loquacitatem describit.

IBam forte via sacra, sicut meus est mos,
Nescio quid meditans nugarum, & totus in illis:
Adcurrit (*a*) quidam notus mihi nomine tantum,
Arreptaque manu, Quid agis, dulcissime rerum? (*b*)
Suaviter, ut nunc est, inquam: & cupio omnia quæ vis.
Cum adsectaretur: Numquid vis? occupo: at ille:
Noris nos, inquit, docti (103) sumus. Hic ego, Pluris
Hoc, inquam, mihi eris. Misere discedere quærens,
Ire modo ocius, interdum consistere, in aurem
Dicere nescio quid puero: cum sudor ad imos
Manaret talos, O te, Bolane, cerebri
Felicem! ajebam tacitus; cum quidlibet ille
Garriret, vicos, urbem laudaret. Ut illi
Nil respondebam: Misere cupis, inquit, abire,
Jamdudum video: sed nil agis: usque tenebo,
Persequar. Hinc quo nunc iter est tibi? nil opus est te

(*a*) adcurrit *omnes Lambin. Cruq. Pulm. & Torr.* occurrit *MSS. Fabricii.*

(*b*) quid agis, dulcissime rerum? *Dacierus.* quid agis, dulcissime, rerum? *Acron. & plures interpretes.*

Circumagi: quemdam volo visere, non tibi notum:
Trans Tiberim longe cubat is, prope Cæsaris hortos.
Nil habeo quod agam, & non sum piger; usque sequar te.
Demitto auriculas, ut iniquæ mentis asellus,
Cum gravius dorso subiit (104) onus. Incipit ille:
Si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
Non Varium facies: nam quis me scribere plures
Aut citius possit versus? quis membra movere
Mollius? invideat quod & Hermogenes, ego canto.
Interpellandi locus hic erat: est tibi mater?
Cognati, queis te salvo est opus? Haud mihi quisquam:
Omnes composui. Felices! Nunc ego resto.
Confice; namque instat fatum mihi triste, Sabella (105)
Quod puero cecinit, divina mota anus urna.
Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis,
Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra:
Garrulus hunc quando consumet cumque: loquaces
Si sapiat, vitet, simul atque adoleverit ætas.
Ventum erat ad Vestæ (106), quarta jam parte diei
Præterita, & casu tunc respondere vadato (107)
Debebat; quod ni fecisset, perdere litem.
Si me amas, inquit, paulum hic ades. Inteream, si
Aut valeo stare, aut novi civilia jura:
Et propero quo scis. Dubius sum, quid faciam, inquit;
Tene relinquam, an rem. Me sodes. Non faciam, ille;
Et præcedere cœpit. Ego (ut contendere durum est
Cum victore) sequor. Mæcenas quomodo tecum?

Hinc repetit. Paucorum hominum, & mentis bene sanæ:
Nemo dexterius fortuna est usus. Haberes
Magnum adjutorem, posset qui ferre secundas (108),
Hunc hominem velles si tradere: dispeream, ni
Summosses omnes. Non isto vivimus illic,
Quo tu rere modo: domus hac nec purior ulla est,
Nec magis his aliena malis: nil mî officit unquam (*a*),
Ditior hic aut est quia doctior; est locus uni-
Cuique suus. Magnum narras, vix credibile. Atqui
Sic habet. Accendis, quare cupiam magis illi
Proximus esse. Velis tantummodo, quæ tua virtus,
Expugnabis; & est qui vinci possit (*b*): eoque
Difficiles aditus primos habet. Haud mihi deero:
Muneribus servos corrumpam: non, hodie si
Exclusus fuero, desistam; tempora quæram:
Occurram in triviis: deducam. Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus. Hæc dum agit, ecce
Fuscus Aristius occurrit, mihi carus, & illum
Qui pulchre nosset: consistimus. Unde venis? &
Quo tendis? rogat; & respondet. Vellere cœpi,
Et prensare (*c*) manu lentissimà brachia, nutans,
Distorquens oculos, ut me eriperet: male salsus
Ridens dissimulare: meum jecur urere bilis.

(*a*) nil mî officit unquam. Mî *abest in quibusdam Cruq.* inquam *quidam Lambin. & Torrent. sex Pulm.*

(*b*) poscit *Muret.*

(*c*) pressare *edit. Lambin.*

Certe nescio quid secreto velle loqui te
Ajebas mecum. Memini bene; sed meliori
Tempore dicam: hodie tricesima sabbata (109): vin' tu
Curtis Judæis oppedere? Nulla mihi, inquam,
Relligio est. At mî: sum paulo infirmior, unus
Multorum: ignosces; alias loquar. Hunccine solem
Tam nigrum surrexe mihi? fugit improbus, ac me
Sub cultro linquit (110). Casu venit obvius illi
Adversarius: &, Quo tu turpissime? magna
Exclamat voce: &, licet antestari? (111) Ego vero
Oppono auriculam (112): rapit in jus; clamor utrinque,
Undique concursus. Sic me servavit Apollo.

SATYRA X.

Suum de Lucilio judicium tuetur, & quædam scribendarum Satyrarum præcepta adspergit.

(*) NEmpe (113) incomposito dixi pede currere versus
Lucilî: quis tam Lucilî fautor inepte est,
Ut non hoc fateatur? at idem, quod sale multo
Urbem defricuit, charta laudatur eadem (114).
Nec tamen hoc tribuens, dederim quoque cetera; nam sic
Et Laberî mimos (115), ut pulchra poemata, mirer.
Ergo non satis est risu diducere rictum
Auditoris: & est quædam tamen hic quoque virtus.
Est brevitate opus, ut currat sententia, neu se
Impediat verbis lassas onerantibus aures.
Et sermone opus est modo tristi, sæpe jocoso:
Defendente vicem modo rhetoris, atque poetæ,
Interdum urbani, parcentis viribus, atque
Extenuantis eas consulto. Ridiculum acri
Fortius & melius magnas plerumque secat res.
Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est,
Hoc stabant, hoc sunt imitandi: quos neque pulcher
Hermogenes unquam legit, neque simius iste,

Nil præter Calvum & doctus cantare Catullum.
At magnum fecit (116), quod verbis Græca Latinis
Miscuit. O seri studiorum! quine putetis
Difficile & mirum, Rhodio quod Pitholeonti (117)
Contigit? At sermo lingua concinnus utraque
Suavior, ut Chio nota si commista Falerni est,
Cum versus facias, te ipsum percontor, an & cum
Dura tibi peragenda rei sit causa Petilli? (118),
Scilicet oblitus patriæque patrisque Latini (*a*),
Cum Pedius causas exsudet Poplicola, atque
Corvinus, patriis intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini more bilinguis? (119)
Atqui ego cum Græcos facerem, natus mare citra,
Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus
Post mediam noctem visus, cum somnia vera:
In silvam non ligna feras insanius, ac si
Magnas Græcorum malis implere catervas.
Turgidus Alpinus jugulat dum Memnona, dumque
Defingit Rheni luteum caput; hæc ego ludo;
Quæ nec in æde sonent certantia judice Tarpa (120);
Nec redeant iterum atque iterum spectanda theatris.
Arguta meretrice potes, Davoque Chremeta
Eludente senem, comis (*b*) garrire libellos
Unus vivorum, Fundani (121): Pollio regum

(*a*) oblitus patriæ patrisque latini, cum &c. *plures codd.* patrisque, latine cum &c. *ita emendat Lambinus*.
(*b*) comes *duo Cruq*.

Facta canit, pede ter percusso (122): forte epos acer,
Ut nemo, Varius ducit (*a*): molle atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure Camœnæ.
Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino (123),
Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem,
Inventore minor: neque ego illi detrahere ausim
Hærentem capiti multa cum (*b*) laude coronam.
At dixi fluere hunc lutulentum, sæpe ferentem
Plura quidem tollenda relinquendis: age, quæso,
Tu nihil in magno doctus reprendis Homero?
Nil comis tragici mutat Lucilius Accî?
Non ridet versus Ennî gravitate minores,
Cum de se loquitur, non ut majore reprensis?
Quid vetat, & nosmet Lucilî scripta legentes,
Quærere num illius, num rerum dura negarit
Versiculos natura magis factos, & euntes
Mollius? ac si quis pedibus quid claudere senis
Hoc tantum contentus, amet scripsisse ducentos
Ante cibum versus, totidem cœnatus: Etrusci
Quale fuit Cassî rapido ferventius amni
Ingenium: capsis quem fama est esse librisque
Ambustum propriis. Fuerit Lucilius, inquam,
Comis & urbanus, fuerit limatior idem,

Quam

(*a*) ducit *plures Lamb. Pulm.* dictu *duo Pulm.* ductu *alii MSS.*

(*b*) multa cum *plurimi.* cum multa *tres Pulm. & Torrent.* cumulata *unus Pulm. & Torrent.*

Quam rudis, & Græcis intacti carminis auctor,
Quamque poetarum seniorum turba: sed ille,
Si foret hoc nostrum fato dilatus (*a*) in ævum,
Detereret sibi multa, recideret omne, quod ultra
Perfectum traheretur; & in versu faciendo
Sæpe caput scaberet, vivos & roderet ungues.
Sæpe stilum vertas, iterum, quæ digna legi sint,
Scripturus: neque te ut miretur turba, labores,
Contentus paucis lectoribus: an tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego; nam satis est equitem mihi plaudere: ut audax
Contemtis aliis, explosa Arbuscula dixit.
Men' moveat cimex Pantilius? aut crucier (*b*), quod
Vellicet absentem Demetrius? aut quod ineptus
Fannius Hermogenis lædat conviva Tigellî?
Plotius, & Varius, Mæcenas, Virgiliusque,
Valgius, & probet hæc Octavius optimus, atque
Fuscus: & hæc utinam Viscorum laudet uterque.
Ambitione relegata, te dicere possum,
Pollio, te, Messala, tuo cum fratre: simulque
Vos Bibule, & Servi: simul his te, candide Furni (124):
Complures alios, doctos ego quos & amicos
Prudens prætereo, quibus hæc, sint qualiacunque,
Arridere velim, doliturus, si placeant spe

(*a*) dilatus *Bembus*, *quatuor Lambin.* delatus *quatuor Cruq.* delapsus *unus Pulm.* & *Ascens.*

(*b*) cruciet *plures Pulm.* & *Torr.*

Deterius nostra. Demetri, teque, Tigelli,
Discipularum (125) inter jubeo plorare cathedras.
I puer, atque meo citus hæc subscribe libello.

(*) *Octo versus sibi præfixos habet hæc Satyra in quibusdam manuscriptis, necnon optimæ notæ editionibus. An Horatii vere sint dubium: convenit tamen inter omnes emunctæ naris criticos, præter Lambinum, antiquitatem eos sapere ac Horatianum stilum redolere. Idcirco nos quoque cum Gesnero hic subjiciendos putamus.*

Lucili, quam sis mendosus, teste Catone
Defensore tuo pervincam, qui male factos
Emendare parat versus. Hoc lenius ille,
Est quo vir melior: longe subtilior illo,
Qui multum puer & loris & funibus udis
Exhortatus, ut esset opem qui ferre poetis
Antiquis posset contra fastidia nostra,
Grammaticorum equitum doctissimus. Ut redeam illuc,
Nempe incomposito &c.

Q. HORATII FLACCI

SATYRARUM

LIBER II.

SATYRA I.

Fingit se cum Trebatio Jurisconsulto deliberare, utrum a scribendis Satyris abstineat.

SUnt, quibus in satyra videor nimis acer & ultra
Legem tendere opus: sine nervis altera, quidquid
Composui, pars esse putat: similesque meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati (1),
Quid faciam, præscribe. Quiescas. Ne faciam, inquis,
Omnino versus? Ajo. Peream male, si non
Optimum erat: verum nequeo dormire. Ter uncti
Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto:
Irriguumque mero sub noctem corpus habento.

Aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude
Cæsaris invicti res dicere, multa laborum
Præmia laturus. Cupidum, pater optime (2), vires
Deficiunt: neque enim quivis horrentia pilis
Agmina, nec fracta pereuntes cuspide (3) Gallos,
Aut labentis equo describat vulnera Parthi.
Attamen & justum poteras, & scribere fortem,
Scipiadam ut sapiens Lucilius (4). Haud mihi deero,
Cum res ipsa feret. Nisi dextro tempore, Flacci,
Verba per attentam non ibunt Cæsaris aurem:
Cui (*a*) male si palpere, recalcitrat undique tutus.
Quanto rectius hoc, quam tristi lædere versu
Pantolabum scurram, Nomentanumque nepotem?
Cum sibi quisque timet, quanquam est intactus, & odit.
Quid faciam? saltat Milonius, ut semel icto
Accessit fervor capiti, numerusque lucernis.
Castor gaudet equis: ovo prognatus eodem
Pugnis: quot capitum vivunt, totidem studiorum
Millia: me pedibus delectat claudere verba
Lucilî ritu, nostrum melioris utroque.
Ille velut fidis arcana sodalibus, olim
Credebat libris: neque, si male gesserat (*b*), usquam (*c*)
Decurrens alio, neque si bene: quo fit, ut omnis
Votiva pateat veluti descripta tabella

(*a*) qui *tres Pulm.*
(*b*) cesserat *Lamb.*
(*c*) unquam *duo Cruq. & Pulm.*

Vita senis. Sequor hunc, Lucanus, an Appulus, anceps:
Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus,
Missus ad hoc, pulsis (vetus est ut fama) Sabellis:
Quo ne per vacuum Romano incurreret hostis:
Sive quod Appula gens, seu quod Lucania bellum
Incuteret violenta. Sed hic stilus haud petet ultro
Quemquam animantem: & me, veluti custodiet ensis
Vagina tectus: quem cur distringere coner
Tutus ab infestis latronibus? o pater, & rex
Juppiter, ut pereat positum rubigine telum:
Nec quisquam noceat cupido mihi pacis! at ille,
Qui me commorit (melius non tangere, clamo)
Flebit, & insignis tota cantabitur urbe.
Cervius (5) iratus leges minitatur & urnam;
Canidia Albucî, quibus est inimica, venenum;
Grande malum Turius, si quis se judice certet (*a*).
Ut, quo quisque valet, suspectos terreat, utque
Imperet hoc natura potens, sic collige mecum.
Dente lupus, cornu taurus petit: unde nisi intus
Monstratum? Scævæ vivacem crede nepoti
Matrem: nil faciet sceleris pia dextera (mirum:
Ut neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos)
Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
Ne longum faciam: seu me tranquilla senectus

(*a*) si quid . . . certes *edd. vett.* & *Bent. ex MSS.*

Exspectat, seu mors atris circumvolat alis:
Dives, inops, Romæ, seu fors ita jusserit, exsul,
Quisquis erit vitæ, scribam, color. O puer, ut sis
Vitalis metuo, & majorum ne quis amicus
Frigore te feriat. Quid? cum est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere & pellem, nitidus qua quisque per ora
Cederet, introrsum turpis; num Lælius, & qui
Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen,
Ingenio offensi? aut læso doluere Metello?
Famosisque Lupo cooperto versibus? Atqui
Primores populi arripuit, populumque tributim (*a*):
Scilicet uni æquus virtuti, atque ejus amicis.
Quin ubi se a vulgo, & scena, in secreta remorant
Virtus Scipiadæ (*b*), & mitis sapientia Lælî;
Nugari cum illo, & discincti ludere, donec
Decoqueretur olus, soliti. Quidquid sum ego, quamvis
Infra Lucilî censum, ingeniumque, tamen me
Cum magnis vixisse invita fatebitur usque
Invidia, & fragili quærens illidere dentem,
Offendet solido: nisi quid tu, docte Trebati,
Dissentis. Equidem nihil hic diffindere (*b*) possum.
Sed tamen ut monitus caveas (ne forte negotî
Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum)

(*a*) tributim *meliores Codd.* tributum *Lambin. Turnebus.*
(*b*) diffindere *Bemb. tres Lambin. Cruq. & quidam Torrent.* diffidere *quidam Torr.* diffingere *plures MSS. & Dacier.*

Si mala condiderit in quem quis carmina, jus est,
Judiciumque. Esto, si quis mala: sed bona si quis
Judice condiderit, laudatur Cæsare, si quis
Opprobriis dignum latraverit (*a*), integer ipse,
Solventur risu tabulæ, tu missus abibis.

(*a*) latraverit *optimi Codd.* laceraverit nonnulli *Lambin.*

SATYRA II.

Luxuriosam vitam insectatur, frugalitatem commendans.

QUÆ virtus & quanta, boni (*a*), sit vivere parvo
(Nec meus hic sermo est, sed quæ præcepit Ofellus
Rusticus, abnormis (*b*) sapiens, crassaque Minerva) (7)
Discite non inter lances, mensasque nitentes,
Cum stupet insanis acies fulgoribus, & cum
Adclinis falsis animus meliora recusat;
Verum hic impransi mecum disquirite. Cur hoc?
Dicam si potero. Male verum examinat omnis
Corruptus judex. Leporem sectatus, equove
Lassus ab indomito, vel, si Romana fatigat
Militia adsuetum græcari, seu pila velox,
Molliter austerum studio fallente laborem,
Seu te discus agit: pete cedentem aera disco.
Cum labor extuderit fastidia; siccus, inanis
Sperne cibum vilem: nisi Hymettia mella (8) Falerno
Ne biberis diluta: foris est promus, & atrum
Defendens pisces hiemat mare; cum sale panis
Latrantem stomachum bene leniet. Unde putas, aut

(*a*) bonis *Bemb. edit. Aldina.*
(*b*) abnormi *tres vetustiss. Bland. Cruq. & alii.*

Quî partum? non in caro nidore (9) voluptas
Summa, sed in te ipso est. Tu pulmentaria quære
Sudando: pinguem vitiis albumque, neque ostrea,
Nec scarus, aut poterit peregrina juvare lagois.
Vix tamen eripiam, posito pavone, velis quin
Hoc potius, quam gallina tergere palatum,
Corruptus vanis rerum (10); quia veneat auro
Rara avis, & picta pandat spectacula cauda:
Tanquam ad rem adtineat quidquam. Num vesceris ista,
Quam laudas, pluma? cocto num (*a*) adest honor (*b*) idem?
Carne tamen quamvis distat nihil hac magis illa,
Imparibus formis deceptum te patet: esto.
Unde datum sentis, lupus hic Tiberinus, an alto
Captus hiet? pontesne inter jactatus, an amnis
Ostia sub Tusci? laudas insane trilibrem
Mullum in singula quem minuas pulmenta necesse est.
Ducit te species, video: quo pertinet ergo
Proceros odisse lupos? quia scilicet illis
Majorem natura modum dedit, his breve pondus.
Jejunus raro stomachus (*c*) vulgaria temnit.
Porrectum magno magnum spectare catino
Vellem, ait Harpyiis (11) gula digna rapacibus; at vos

(*a*) cocto num *optimi Codd.* cocto nec *edit. Gryph. Muret.* costove num *recentiores*.

(*b*) color *quidam Pulm. & Torrent.*

(*c*) raro stomachus *omnes MSS.* stomachus raro *Edit. Aldin. & Muret.* rare stomachus *MSS. fere omnes cum Vet. Schol. quem sequitur Baxt.*

Præsentes Austri coquite horum obsonia: quamvis
Putet aper, rhombusque recens, mala copia quando
Ægrum sollicitat stomachum: cum rapula plenus
Atque acidas mavult inulas (12). Nec dum omnis abacta
Pauperies epulis regum: nam vilibus ovis,
Nigrisque est oleis hodie locus. Haud ita pridem
Gallonî præconis erat acipensere mensa
Infamis; quid? tum rhombos minus æquor alebat?
Tutus erat rhombus, tutoque ciconia nido,
Donec vos auctor docuit prætorius. Ergo
Si quis nunc mergos suaves edixerit assos;
Parebit pravi docilis Romana juventus.
Sordidus a tenui victu distabit (*a*), Ofello
Judice: nam frustra vitium vitaveris illud,
Si te alio pravum detorseris. Avidienus,
Cui Canis ex vero dictum cognomen adhæret,
Quinquennes oleas est, & silvestria corna;
Ac, nisi mutatum, parcit defundere vinum; &
Cujus odorem olei nequeas perferre (licebit
Ille repotia (13), natales, aliosve dierum
Festos albatus celebret) cornu ipse bilibri
Caulibus instillat, veteris non parcus aceti.
Quali igitur victu sapiens utetur? & horum
Utrum imitabitur? hac urget lupus, hac canis, ajunt (*b*).

(*a*) distabat *omnes Cruq.*
(*b*) ajunt *Bemb. plures Cruq. optimi Torr.* angit *plures MSS.*

Mundus erit, qui non offendat sordibus, atque
In neutram partem cultus miser: hic neque servis,
Albuti (14) senis exemplo, dum munia didit,
Sævus erit (15): neque, sicut simplex Nævius, unctam
Convivis præbebit aquam (16): vitium hoc quoque magnum.
Accipe nunc, victus tenuis quæ, quantaque secum
Adferat. In primis valeas bene: nam variæ res
Ut noceant homini, credas, memor illius escæ,
Quæ simplex olim tibi sederit: at simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis,
Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
Lenta feret pituita. Vides, ut pallidus omnis
Cœna desurgat dubia? quin corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque prægravat una,
Atque adfigit (*a*) humo divinæ particulam auræ.
Alter, ubi dicto citius curata sopori
Membra dedit, vegetus præscripta ad munia surgit.
Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam:
Sive diem festum rediens adduxerit (*b*) annus,
Seu recreare volet tenuatum corpus; ubique
Accedent anni, & tractari mollius ætas
Imbecilla volet: tibi quidnam accedet ad istam,
Quam puer, & validus præsumis, mollitiem; seu
Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus?

(*a*) adfigit *omnes MSS.* adfligit *Lambin. ex duodecim MSS.*
(*b*) advexerit *omnes ante Lambinum.*

Rancidum aprum antiqui laudabant; non quia nasus
Illis nullus erat: sed, credo, hac mente, quod hospes
Tardius adveniens, vitiatum commodius, quam
Integrum edax dominus consumeret. Hos utinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset!
Das aliquid famæ, quæ carmine gratior aurem
Occupat (*a*) humanam? grandes rhombi patinæque
Grande ferunt una cum damno dedecus: adde
Iratum patruum, vicinos, te tibi iniquum,
Et frustra mortis cupidum, cum deerit egenti
Æs (*b*), laquei pretium. Jure, inquit, Trausius istis
Jurgatur verbis: ego vectigalia magna,
Divitiasque habeo tribus amplas regibus. Ergo
Quod superat, non est melius quo insumere possis?
Cur eget indignus quisquam, te divite? quare
Templa ruunt antiqua deûm? cur, improbe, caræ
Non aliquid patriæ tanto emetiris acervo?
Uni nimirum tibi recte (*c*) semper erunt res.
O magnus posthac inimicis risus! Uterne
Ad casus dubios fidet sibi certius? hic, qui
Pluribus adsuerit mentem corpusque superbum,
An qui contentus parvo, metuensque futuri,
In pace, ut sapiens, aptarit idonea bello?

(*a*) occupat *omnes Cruq.* occupet *meliores Torr.*
(*b*) Æs *Torrent.* As *Lamb. quinque Cruq.*
(*c*) tibi recte *Muret. Lambin. & recent.* recte tibi *veteres MSS.*

Quo magis his credas; puer hunc ego parvus Ofellum
Integris opibus novi non latius usum,
Quam nunc accisis. Videas metato in agello
Cum pecore, & gnatis fortem mercede colonum,
Non ego, narrantem, temere ediluce profesta
Quidquam, præter olus fumosæ cum pede pernæ (17),
Ac mihi seu longum post tempus venerat hospes,
Sive operum vacuo gratus conviva per imbrem
Vicinus, bene erat, non piscibus urbe petitis,
Sed pullo, atque hædo: tum pensilis uva secundas
Et nux ornabat mensas, cum duplice ficu.
Post hoc ludus erat culpa (*a*) potare magistra (18):
Ac venerata Ceres, ita culmo surgeret alto,
Explicuit vino contractæ seria frontis.
Sæviat, atque novos moveat fortuna tumultus,
Quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcius, aut vos
O pueri nituistis, ut nunc novus incola venit?
Nam propriæ telluris herum natura neque illum,
Nec me, nec quemquam statuit: nos expulit ille,
Illum aut nequities, aut vafri inscitia juris,
Postremo expellet certe vivacior hæres.
Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli
Dictus erat, nulli proprius; sed cedet in usum
Nunc mihi, nunc alii: quocirca vivite fortes,
Fortiaque adversis opponite pectora rebus.

(*a*) cuppa *unus Cod. R. & conjectura Lamb.*

SATYRA III.

Omnes insanire, etiam ipsos Stoicos dum hoc docent.

SIC raro scribis, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quæque retexens,
Iratus tibi, quod vini somnique benignus
Nil dignum sermone canas. Quid fiet? at ipsis
Saturnalibus huc fugisti; sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis: incipe; nil est.
Culpantur frustra calami, immeritusque laborat
Iratis natus paries dîs atque poetis.
Atqui vultus erat multa & præclara minantis,
Si vacuum tepido cepisset villula tecto.
Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro?
Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
Invidiam placare (19) paras virtute relicta?
Contemnere miser: vitanda est improba Siren
Desidia: aut quidquid vita meliore parasti,
Ponendum æquo animo. Dî te, Damasippe, deæque
Verum ob consilium donent tonsore: sed unde
Tam bene me nosti? Postquam omnis res mea Janum
Ad medium (20) fracta est, aliena negotia curo,
Excussus propriis: olim nam quærere amabam,
Quo vafer ille pedes lavisset Sisyphus ære (21),

Quid sculptum (*a*) infabre, quid fusum durius esset.
Callidus huic signo ponebam millia centum:
Hortos egregiasque domos mercarier unus
Cum lucro noram: unde frequentia Mercuriale
Imposuere mihi cognomen compita. Novi,
Et morbi miror purgatum te illius. Atqui
Emovit veterem mire novus, ut solet, in cor
Trajecto lateris miseri capitisque dolore:
Ut lethargicus hic, cum fit pugil, & medicum urget.
Dum ne quid simile huic, esto ut libet. O bone, ne te
Frustrere: insanis & tu, stultique prope omnes:
Si quid Stertinius veri crepat (22): unde ego mira
Descripsi docilis præcepta hæc, tempore quo me
Solatus jussit sapientem pascere barbam,
Atque a Fabricio non tristem ponte (23) reverti.
Nam male re gesta cum vellem mittere operto
Me capite (24) in flumen, dexter stetit, &, cave faxis
Te quidquam indignum: pudor, inquit, te malus urget (*b*),
Insanos qui inter vereare insanus haberi.
Primum nam inquiram, quid sit furere: hoc si erit in te
Solo, nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
Quem mala stultitia, & quæcunque (*c*) inscitia veri
Cæcum agit, insanum Chrysippi porticus & grex

(*a*) scalptum *veteres editiones cum nonnullis scriptis codd.*
(*b*) angit *septem Cruq. Torrent.*
(*c*) quæcunque *Muret. & Dacier.* quemcunque *plurimi MSS.*

Autumat. Hæc populos, hæc magnos formula reges,
Excepto sapiente, tenet. Nunc accipe, quare
Desipiant omnes, æque ac tu, qui tibi nomen
Insano posuere. Velut silvis, ubi passim
Palantes error, certo de tramite pellit,
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit: unus utrique
Error, sed variis illudit partibus: hoc te
Crede modo insanum: nihilo ut sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat (25). Est genus unum
Stultitiæ nihilum metuenda timentis: ut ignes,
Ut rupes, fluviosque in campo obstare queratur:
Alterum & huic varium (*a*), & nihilo sapientius, ignes
Per medios, fluviosque ruentis; clamet amica
Mater, honesta soror, cum cognatis, pater, uxor:
Hic fossa est ingens, hic rupes maxima, serva:
Non magis audierit, quam Fusius ebrius olim,
Cum Ilionam edormit (26), Catienis mille ducentis,
Mater te adpello, clamantibus: huic ego vulgum
Errori similem cunctum insanire docebo.
Insanit veteres statuas Damasippus emendo:
Integer est mentis Damasippi creditor? esto:
Accipe quod nunquam reddas mihi, si tibi dicam,
Tune insanus eris, si acceperis? an magis excors
Rejecta præda, quam præsens Mercurius fert?
Scribe decem a Nerio (27): non est satis; adde Cicutæ (28)

Nodosi

(*a*) varum *Acron*, & *Porphir.*

Nodosi tabulas centum; mille adde catenas:
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus.
Cum rapies in jus, malis (*a*) ridentem alienis;
Fiet aper, modo avis, modo saxum, &, cum volet, arbor.
Si male rem gerere, insani est; contra, bene sani;
Putidius multo cerebrum est (mihi crede) Perillî,
Dictantis (29), quod tu nunquam rescribere possis.
Audire, atque togam jubeo componere, quisquis
Ambitione mala, aut argenti pallet amore:
Quisquis luxuria, tristive superstitione,
Aut alio mentis morbo calet: huc propius me,
Dum doceo insanire omnes, vos ordine adite.
Danda est hellebori multo pars maxima avaris:
Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
Hæredes Staberî summam incidere sepulcro:
Ni sic fecissent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum, arbitrio Arrî,
Frumenti quantum metit Africa. Sive ego prave,
Seu recte, hoc volui, ne sis patruus mihi. Credo,
Hoc Staberî prudentem animum vidisse (*b*). Quid ergo
Sensit, cum summam patrimonî insculpere saxo
Hæredes voluit? Quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium, & cavit nihil acrius: ut si
Forte minus locuples uno quadrante perisset,
Ipse videretur sibi nequior: omnis enim res,

(*a*) in jura malis *plures MSS.*
(*b*) vidisse *omnes MSS.* jussisse *Lambin.* voluisse *Porphir.*

Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris
Divitiis parent: quas qui construxerit (*a*), ille
Clarus erit, fortis, justus, sapiens etiam (*b*), & rex,
Et quidquid volet. Hoc, veluti virtute paratum,
Speravit magnæ laudi fore. Quid simile isti
Græcus Aristippus? qui servos projicere aurum (30)
In media jussit Lybia, quia tardius irent
Propter onus segnes: uter est insanior horum?
Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.
Si quis emit citharas, emtas comportet in unum,
Nec studio citharæ, nec Musæ deditus ulli:
Si scalpra & formas non sutor; nautica vela
Aversus mercaturis; delirus & amens
Undique dicatur merito. Quid discrepat istis,
Qui nummos aurumque recondit, nescius uti
Compositis, metuensque velut contingere sacrum?
Si quis ad ingentem frumenti semper acervum
Porrectus vigilet cum longo fuste; neque illinc
Audeat esuriens dominus contingere granum,
Ac potius foliis parcus vescatur amaris:
Si positis intus Chii veterisque Falerni
Mille cadis, nihil est, tercentum millibus, acre
Potet acetum: age, si & stramentis incubet, unde-
Octoginta annos natus, cui stragula vestis,

(*a*) contraxerit *plures Cruq. duo Pulm.*
(*b*) sapiens etiam *plures MSS.* sapiensne? etiam *Bemb. omnes Lambin. meliores Torrent.*

Blattarum ac tinearum epulæ, putrescat in arca:
Nimirum insanus paucis videatur, eo quod
Maxima pars hominum morbo jactatur eodem.
Filius, aut etiam hæc libertus ut ebibat hæres,
Dîs inimice senex custodis, ne tibi desit?
Quantulum enim summæ curtabit quisque dierum,
Ungere si caules oleo meliore, caputque
Cœperis impexa fœdum porrigine? quare,
Si quidvis satis est, perjuras, surripis, aufers
Undique? tun' sanus? Populum si cædere saxis
Incipias, servosve, tuo quos ære pararis;
Insanum te omnes pueri clamentque puellæ.
Cum laqueo uxorem interimis, matremque veneno,
Incolumi capite es? Quid enim? Neque tu hoc facis Argis,
Nec ferro, ut demens genitricem occidit Orestes.
An tu reris eum occisa insanisse parente?
Ac non ante malis dementem actum furiis, quam
In matris jugulo ferrum tepesecit acutum?
Quin ex quo est habitus male tutæ mentis Orestes,
Nil sane fecit, quod tu reprendere possis:
Non Pyladen ferro violare ausus ve sororem
Electram: tantum maledicit utrique, vocando
Hanc Furiam, hunc aliud, jussit quod splendida bilis.
Pauper Opimius argenti positi intus & auri,
Qui Vejentanum festis potare diebus
Campana solitus trulla (31), vappamque profestis;
Quondam lethargo grandi est oppressus, ut hæres

Jam circum loculos & claves lætus ovansque
Curreret: hunc medicus multum celer atque fidelis
Excitat hoc pacto; mensam poni jubet, atque
Effundi saccos nummorum, accedere plures
Ad numerandum: hominem sic erigit: addit & illud,
Ni tua custodis, avidus jam hæc auferet hæres.
Men' vivo? Ut vivas igitur, vigila: hoc age. Quid vis?
Deficient inopem venæ te, ni cibus atque
Ingens accedat stomacho fultura ruenti.
Tu cessas? agedum, sume hoc ptisanarium oryzæ.
Quanti emtæ? Parvo. Quanti ergo? octussibus. Eheu!
Quid refert, morbo, an furtis, pereamve rapinis?
Quisnam igitur sanus? Qui non stultus. Quid avarus?
Stultus & insanus. Quid? si quis non sit avarus,
Continuo sanus? Minime. Cur, Stoice? Dicam.
Non est cardiacus, Craterum (32) dixisse putato,
Hic æger: recte est igitur surgetque? negabit;
Quod latus aut renes morbo tententur acuto.
Non est perjurus, neque sordidus. Immolet æquis
Hic porcum Laribus (33): verum ambitiosus & audax.
Naviget Anticyram: quid enim differt, barathrone
Dones quidquid habes, an nunquam utare paratis?
Servius Oppidius Canusî duo prædia, dives
Antiquo censu, natis divisse duobus
Fertur, & hæc moriens pueris dixisse vocatis
Ad lectum: Postquam te talos, Aule, nucesque
Ferre sinu laxo, donare & ludere vidi,

Te, Tiberi, numerare, cavis abscondere tristem;
Extimui, ne vos ageret vesania discors:
Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.
Quare per divos oratus uterque Penates,
Tu cave ne minuas; tu ne majus facias id,
Quod satis esse putat pater, & natura coercet.
Præterea ne vos titillet gloria, jure-
Jurando obstringam ambo: uter ædilis fuerit, vel
Vestrum prætor, is intestabilis & sacer esto (34):
In cicere (35), atque faba, bona tu perdasque lupinis,
Latus ut in Circo spatiere, aut æneus ut stes,
Nudus agris, nudus nummis insane paternis?
Scilicet ut plausus, quos fert Agrippa, feras tu,
Astuta ingenuum vulpes imitata leonem?
Ne quis humasse velit Ajacem, Atrida, vetas cur?
Rex sum. Nil ultra quæro plebejus. Et æquam
Rem imperito: ac, si (*a*) cui videor non justus, inulto
Dicere, quæ sentit, permitto. Maxime regum
Dî tibi dent capta classem reducere Troja:
Ergo consulere, & mox respondere licebit?
Consule. Cur Ajax heros ab Achille secundus
Putescit, toties servatis clarus Achivis,
Gaudeat ut populus Priami, Priamusque inhumato,
Per quem tot juvenes patrio caruere sepulcro?
Mille ovium insanus morti dedit, inclytum Ulyssem,

(*a*) ac, si *plures MSS.* at, si *antiq. Cod. Bland. Cruq.*

Et Menelaum una mecum se occidere clamans.
Tu cum pro vitula statuis dulcem, Aulide, natam
Ante aras, spargisque mola caput, improbe, salsa (36),
Rectum animi servas? Quorsum? Insanus quid enim Ajax
Fecit, cum stravit ferro pecus? abstinuit vim
Uxore, & gnato, mala multa precatus Atridis:
Non ille aut Teucrum, aut ipsum violavit Ulyssem.
Verum ego, ut hærentes adverso litore naves
Eriperem, prudens placavi sanguine divos.
Nempe tuo, furiose. Meo, sed non furiosus.
Qui species alias veris (*a*), scelerisque tumultu (37)
Permistas capiet, commotus habebitur: atque
Stultitiane erret, nihilum distabit, an ira.
Ajax cum immeritos occidit, desipit, agnos?
Cum prudens scelus ob titulos admittis inanes,
Stas animo? & purum est vitio tibi cum tumidum est cor?
Si quis lectica nitidam gestare amet agnam,
Huic vestem ut gnatæ paret, ancillas paret, aurum,
Pusam aut pusillam (*b*) adpellet, fortique marito
Destinet uxorem: interdicto huic omne adimat jus
Prætor, & ad sanos abeat tutela propinquos.
Quid? si quis gnatam pro muta devovet agna,
Integer est animi? ne dixeris. Ergo ubi prava
Stultitia, hìc summa est insania: qui sceleratus,

(*a*) veris *Cod. R. vetustiss. MSS. Cruq.* vero *unus Cruq.* veri *vulgo.*

(*b*) pausam aut pusillam *plures MSS.* rufam aut pusillam *plerique.* pupam aut pupillam *quidam.*

Et furiosus erit: quem cepit vitrea fama,
Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis (38).
Nunc age, luxuriam & Nomentanum arripe mecum.
Vincit enim stultos ratio insanire nepotes.
Hic simul accepit patrimonî mille talenta,
Edicit, piscator uti, pomarius, auceps,
Unguentarius, ac Tusci turba impia vici,
Cum scurris fartor (39), cum Velabro (40) omne macellum
Mane domum veniant. Quid tum? Venere frequentes;
Verba facit leno: Quidquid mihi, quidquid & horum
Cuique domi est, id crede tuum: & vel nunc pete, vel cras.
Accipe quid contra juvenis responderit æquus:
In nive Lucana dormis ocreatus, ut aprum
Cœnem ego: tu pisces hiberno ex æquore verris (*a*):
Segnis ego, indignus qui tantum possideam: aufer:
Sume tibi decies, tibi tantundem, tibi triplex
Unde uxor media currat de nocte citata.
Filius Æsopi detractam ex aure Metellæ,
(Scilicet ut decies solidum exsorberet) aceto
Diluit insignem baccam: qui sanior ac si
Illud idem in rapidum flumen jaceretve cloacam?
Quinti progenies Arrî, par nobile fratrum,
Nequitia & nugis, pravorum & amore gemellum,
Luscinias soliti impenso prandere coemtas.
Quorsum abeant? sani ut creta an carbone notandi? (*b*)

(*a*) *ante Lambinum* vellis.
(*b*) notati *alii*.

Ædificare casas, plostello adjungere mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa,
Si quem delectet barbatum, amentia verset.
Si puerilius his ratio esse evincet amare;
Nec quidquam differre, utrumne in pulvere, trimus
Quale prius, ludas opus, an meretricis amore
Sollicitus plores: quæro, faciasne, quod olim
Mutatus Polemon? (41) ponas insignia morbi,
Fasciolas (42), cubital (*a*), focalia (43): potus ut ille
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
Postquam est impransi correptus voce magistri?
Porrigis irato puero cum poma, recusat.
Sume, Catelle; negat: si non des, optat: amator
Exclusus qui distat, agit ubi secum, eat, an non
Quo rediturus erat non arcessitus, & hæret
Invisis foribus? Ne nunc, cum me vocet ultro,
Accedam? an potius mediter finire dolores?
Exclusit, revocat: redeam? non, si obsecret. Ecce
Servus, non paulo sapientior. O here, quæ res
Nec modum habet, neque consilium, ratione modoque
Tractari non vult. In amore hæc sunt mala: bellum,
Pax rursum: hæc si quis tempestatis prope ritu
Mobilia, & cœca fluitantia sorte, laboret
Reddere certa sibi, nihilo plus explicet, ac si
Insanire paret certa ratione, modoque.
Quid? cum Picenis excerpens semina pomis,

(*a*) cubitale *optimi Torrent.*

Gaudes, si cameram percusti (44) forte, penes te es?
Quid? cum balba feris annoso verba palato:
Ædificante casas qui sanior? adde cruorem
Stultitiæ, atque ignem gladio scrutare: modo, inquam,
Hellade percussa Marius cum præcipitat se,
Cerritus fuit? an commotæ crimine mentis
Absolves hominem, & sceleris damnabis eundem,
Ex more imponens cognata vocabula rebus?
Libertinus erat, qui circum compita siccus
Lautis mane senex manibus currebat, &, Unum
(Quiddam magnum addens) unum me surpite mortî,
Dîs etenim facile est, orabat: sanus utrisque (45)
Auribus atque oculis; mentem, nisi litigiosus
Exciperet dominus, cum venderet: hoc quoque vulgus
Chrysippus ponit fœcunda in gente Menenî (46).
Juppiter, ingentes qui das, adimisque dolores,
Mater ait pueri menses jam quinque cubantis,
Frigida si puerum quartana reliquerit, illo
Mane die (47), quo tu indicis jejunia, nudus
In Tiberi stabit (48): casus medicusve levarit
Ægrum ex præcipiti, mater delira necabit
In gelida fixum ripa, febrimque reducet.
Quone malo mentem concussa? timore deorum.
Hæc mihi Stertinius, sapientum octavus, amico
Arma dedit, posthac ne compellarer inultus.
Dixerit insanum qui me, totidem audiet; atque
Respicere ignoto discet pendentia tergo.

Stoice, post damnum sic vendas omnia pluris;
Qua me stultitia (quoniam non est genus unum)
Insanire putas? ego nam videor mihi sanus.
Quid? caput abscissum demens cum portat Agave
Gnati infelicis, sibi tum furiosa videtur?
Stultum me fateor (liceat concedere veris)
Atque etiam insanum: tantum hoc ędissere, quo me
Ægrotare putes animi vitio. Accipe: primum
Ædificas: hoc est, longos imitaris, ab imo
Ad summum totus moduli bipedalis: & idem
Corpore majorem rides Turbonis in armis
Spiritum & incessum: qui ridiculus minus illo?
An quodcunque facit Mæcenas, te quoque verum est,
Tanto dissimilem, & tanto certare minorem?
Absentis ranæ pullis vituli pede pressis,
Unus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens
Bellua cognatos eliserit: illa rogare,
Quantane? num tantum, se inflans, sic magna fuisset?
Major dimidio. Num tanto? Cum magis atque
Se magis inflaret; non, si te ruperis, inquit,
Par eris. Hæc a te non multum abludit imago.
Adde poemata nunc: hoc est, oleum adde camino;
Quæ si quis sanus fecit, sanus facis & tu.
Non dico horrendam rabiem. Jam desine. Cultum
Majorem censu. Teneas Damasippe tuis te.
Mille puellarum, puerorum mille furores.
O major tandem parcas insane minori.

SATYRA IV.

Catii Epicurei philosophi fatuitatem irridet, qui summam hominis felicitatem in arte culinaria poneret.

UNde, & quo Catius? Non est mihi tempus aventi
Ponere signa novis præceptis, qualia vincunt (*a*)
Pythagoran, Anytique reum, doctumque Platona.
Peccatum fateor, cum te sic tempore lævo (49)
Interpellarim: sed des veniam bonus, oro.
Quod si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox;
Sive est naturæ hoc, sive artis; mirus utroque.
Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem;
Utpote res tenues, tenui sermone peractas.
Ede hominis nomen: simul & Romanus, an hospes.
Ipsa memor præcepta canam: celabitur auctor.
Longa quibus facies ovis erit, illa memento,
Ut succi melioris, & ut magis alba rotundis
Ponere: namque marem cohibent callosa vitellum.
Caule suburbano, qui siccis crevit in agris,
Dulcior; irriguo nihil est elutius horto.
Si vespertinus subito te oppresserit hospes,

(*a*) *alii* vincant *vel* vincent.

Ne gallina malum responset dura palato,
Doctus eris vivam misto mersare Falerno;
Hoc teneram faciet. Pratensibus optima fungis
Natura est: aliis male creditur. Ille salubres
Æstates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante gravem quæ legerit arbore solem.
Aufidius forti miscebat mella Falerno,
Mendose (50): quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet: leni præcordia mulso (51)
Prolueris melius. Si dura morabitur alvus,
Mytilus & viles pellent obstantia conchæ;
Et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coo.
Lubrica nascentes implent conchylia lunæ.
Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.
Murice Bajano melior Lucrina peloris (52):
Ostrea Circeiis, Miseno oriuntur echini:
Pectinibus (53) patulis jactat se molle Tarentum.
Nec sibi cœnarum quivis temere adroget artem,
Non prius exacta tenui ratione saporum.
Nec satis est cara pisces averrere (a) mensa,
Ignarum quibus est jus aptius, & quibus assis
Languidus in cubitum jam se conviva reponet.
Umber & iligna nutritus glande rotundas
Curvet aper lances carnem vitantis inertem:
Nam Laurens malus est, ulvis & arundine pinguis.
Vinea submittit capreas non semper edules.

(a) avertere *vulgo*.

Fecundæ leporis sapiens sectabitur armos.
Piscibus, atque avibus quæ natura, & foret ætas,
Ante meum nulli patuit quæsita palatum.
Sunt quorum ingenium nova tantum crustula promit.
Nequaquam satis in re una consumere curam:
Ut si quis solum hoc, mala ne sint vina, laboret;
Quali perfundat pisces securus olivo.
Massica si cœlo subponas vina sereno,
Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur aura,
Et decedet odor nervis inimicus: at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.
Surrentina vafer qui miscet fæce Falerna
Vina, columbino limum bene colligit ovo:
Quatenus ima petit volvens aliena vitellus.
Tostis marcentem squillis recreabis, & Afra
Potorem cochlea: nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho:perna magis,ac magis hillis(54)
Flagitat in morsus refici: quin omnia malit,
Quæcunque immundis fervent illata popinis.
Est operæ pretium duplicis pernoscere juris
Naturam: simplex e dulci constat olivo,
Quod pingui miscere mero, muriaque(55)decebit,
Non alia quam qua Byzantia putruit (*a*) orca.
Hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis,
Corycioque croco sparsum stetit, insuper addes
Pressa Venafranæ quod bacca remisit olivæ.

(*a*) putuit *omnes Cruq.*

Picenis cedunt pomis Tiburtia succo:
Nam facie præstant. Venucula convenit ollis.
Rectius Albanam fumo duraveris uvam:
Hanc ego cum malis, ego fæcem primus, & halec (56),
Primus & invenior (*a*) piper album, cum sale nigro
Incretum, puris circumposuisse catillis.
Immane est vitium, dare millia terna macello,
Angustoque vagos pisces urgere catino.
Magna movent stomacho fastidia, seu puer unctis
Tractavit calicem manibus, dum furta ligurrit:
Sive gravis veteri crateræ (57) limus adhæsit.
Vilibus in scopis, in mappis, in scobe, quantus
Consistit sumtus? neglectis, flagitium ingens.
Ten' lapides varios lutulenta radere palma,
Et Tyrias dare circum illota toralia vestes?
Oblitum, quanto curam, sumtumque minorem
Hæc habeant, tanto reprehendi justius illis,
Quæ nisi divitibus nequeant contingere mensis.
Docte Cati, per amicitiam, divosque rogatus,
Ducere me auditum, perges quocunque, memento.
Nam quamvis referas memori mihi pectore cuncta,
Non tamen interpres tantundem juveris: adde
Vultum habitumque hominis; quem tu vidisse beatus
Non magni pendis, quia contigit: at mihi cura
Non mediocris inest, fontes ut adire remotos,
Atque haurire queam vitæ præcepta beatæ.

(*a*) invenior *omnes Lambin.* inveni *alii & edit. Ascens.*

SATYRA V.

Hæreditatum captatores quibus artibus uterentur, faceto Ulyssem inter & Tiresiam dialogo exponit.

HOC quoque, Tiresia, præter narrata, petenti
Responde: quibus amissas reparare queam res
Artibus atque modis. Quid rides? Jamne doloso
Non satis est Ithacam revehi, patriosque Penates
Adspicere? O nulli quidquam mentite, vides ut
Nudus inopsque domum redeam, te vate; neque illic
Aut apotheca procis intacta est, aut pecus; atqui
Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior alga est.
Quando pauperiem missis ambagibus horres,
Accipe qua ratione queas ditescere. Turdus,
Sive aliud privum (*a*) dabitur tibi, devolet illuc,
Res ubi magna nitet, domino sene: dulcia poma,
Et quoscunque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem (58) gustet venerabilior Lare dives:
Qui quamvis perjurus erit, sine gente (59), cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus; ne tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.
Utne tegam spurco Damæ latus? (60) haud ita Trojæ

(*a*) primum *R*.

Me gessi, certans semper melioribus. Ergo
Pauper eris. Fortem hoc animum tolerare jubebo:
Et quondam majora tuli. Tu protinus, unde
Divitias ærisque ruam, dic augur, acervos.
Dixi equidem, & dico: captes astutus ubique
Testamenta senum: neu, si vafer unus & alter
Insidiatorem præroso fugerit hamo,
Aut spem deponas, aut artem illusus omittas.
Magna minorve foro si res certabitur olim,
Vivet uter locuples sine gnatis, improbus ultro
Qui meliorem audax vocet in jus, illius esto
Defensor: fama civem causaque priorem
Sperne, domi si gnatus erit, fecundave conjux.
Quinte, puta, aut Publi (gaudent prænomine molles
Auriculæ) tibi me virtus tua fecit amicum.
Jus anceps novi, causas defendere possum.
Eripiet quivis oculos citius mihi, quam te
Contemtum cassa (*a*) nuce pauperet: hæc mea cura est,
Ne quid tu perdas, ne sis jocus: ire domum atque
Pelliculam curare jube: si cognitor (61) ipse;
Persta atque obdura, seu rubra Canicula findet
Infantes statuas, seu pingui tentus omaso (62)
Furius hibernas cana nive conspuet Alpes.
Nonne vides (aliquis cubito stantem prope tangens
Inquiet) ut patiens! ut amicis aptus! ut acer!
Plures

(*a*) cassa *Lambin. Cruq.* & *Torrent.* quassa *Memb. vett.*

Plures annabunt thunni, & cetaria (*a*) crescent.
Si cui præterea validus male filius in re
Præclara sublatus aletur; ne manifestum
Cœlibis obsequium nudet te, leniter in spem
Adrepe officiosus, ut & scribare secundus
Hæres, &, si quis casus puerum egerit Orco,
In vacuum venias: perraro hæc alea fallit.
Qui testamentum tradet tibi cumque legendum,
Abnuere, & tabulas a te removere memento:
Sic tamen ut limis rapias, quid prima secundo
Cera velit versu; solus, multisne cohæres?
Veloci percurre oculo. Plerumque recoctus (63)
Scriba ex quinqueviro corvum deludet hiantem,
Captatorque dabit risus Nasica Corano.
Num furis? an prudens ludis me, obscura canendo?
O Laertiade, quidquid dicam, aut erit, aut non:
Divinare etenim magnus mihi donat Apollo.
Quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.
Tempore quo juvenis Parthis horrendus, ab alto
Demissum genus Ænea, tellure, marique
Magnus erit, forti nubet procera Corano
Filia Nasicæ, metuentis reddere soldum (64).
Tum gener hoc faciet: tabulas socero dabit, atque
Ut legat, orabit. Multum Nasica negatas
Accipiet tandem, & tacitus leget; invenietque

(*a*) cygni, & vivaria *alii*.

Nil sibi legatum, præter plorare, suisque.
Illud ad hæc jubeo: mulier si forte dolosa
Libertusve senem delirum temperet, illis
Accedas socius: laudes, lauderis ut absens.
Adjuvat hoc quoque: sed vincit longe prius ipsum
Expugnare caput: scribet mala carmina vecors?
Laudato: scortator erit? cave te roget: ultro
Penelopen facilis potiori trade. Putasne,
Perduci (65) poterit tam frugi, tamque pudica,
Quam nequiere proci recto depellere cursu?
Venit enim magnum donandi parca juventus,
Nec tantum Veneris, quantum studiosa culinæ.
Sic tibi Penelope frugi est: quæ si semel uno
De sene gustarit, tecum partita lucellum,
Ut canis, a corio nunquam absterrebitur uncto.
Me sene, quod dicam, factum est: anus improba Thebis
Ex testamento sic est elata: cadaver
Unctum oleo largo nudis humeris tulit hæres:
Scilicet elabi si posset mortua; credo,
Quod nimium institerat viventi. Cautus adito:
Neu desis operæ, neve immoderatus abundes.
Difficilem & morosum (66) offendet garrulus: ultra
Non etiam sileas. Davus sis comicus, atque
Stas capite obstipo, multum similis metuenti.
Obsequio grassare: mone, si increbruit aura,
Cautus uti velet carum caput: extrahe turba
Oppositis humeris: aurem substringe loquaci.

Importunus amat laudari? donec Ohe jam!
Ad cœlum manibus sublatis, dixerit, urge; &
Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.
Cum te servitio longo curaque levarit;
Et certum vigilans, Quartæ esto partis Ulysses,
Audieris hæres: ergo nunc Dama sodalis
Nusquam est? unde mihi tam fortem, tamque fidelem?
Sparge subinde: &, si paulum potes, illacrimare: est
Gaudia prodentem vultum celare. Sepulcrum
Permissum (*a*) arbitrio sine sordibus exstrue: funus
Egregie factum laudet vicinia. Si quis
Forte cohæredum senior male tussiet, huic tu
Dic, ex parte tua, seu fundi, sive domus sit
Emtor, gaudentem nummo te addicere. Sed me
Imperiosa trahit (67) Proserpina: vive, valeque.

(*a*) permissum *omnes MSS.* commissum *unus Muret.*

SATYRA VI.

Otii & vitæ rusticæ, præ curis urbanis, laudes.

HOC erat in votis: modus agri non ita magnus,
Hortus ubi, & tecto vicinus jugis aquæ fons,
Et paulum silvæ super his foret: auctius, atque
Dî melius fecere: bene est: nil amplius oro,
Maja nate, nisi ut propria hæc mihi munera faxis.
Si neque majorem feci ratione mala rem,
Nec sum facturus vitio culpave minorem:
Si veneror stultus nihil horum; O si angulus ille
Proximus accedat, qui nunc denormat (68) agellum!
O si urnam argenti fors quæ mihi monstret, ut illi,
Thesauro invento qui mercenarius agrum
Illum ipsum mercatus aravit, dives amico
Hercule (69): si quod adest, gratum juvat: hac prece te oro,
Pingue pecus domino facias, & cetera, præter
Ingenium: utque soles, custos mihi maximus adsis.
Ergo ubi me in montes, & in arcem ex urbe removi,
Quid prius illustrem Satyris, Musaque pedestri?
Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster,
Autumnusque gravis, Libitinæ quæstus acerbæ.
Matutine pater (70), seu Jane libentius audis (71)
Unde homines operum primos vitæque labores

Instituunt (sic dîs placitum) tu carminis esto
Principium: Romæ sponsorem me rapis. Eja,
Ne prior officio quisquam respondeat, urge (*a*):
Sive Aquilo radit terras, seu bruma nivalem
Interiore diem gyro (72) trahit, ire necesse est.
Postmodo, quod mî obsit, clare, certumque locuto,
Luctandum in turba: facienda injuria tardis.
Quid vis insane? & quas res agis? Improbus urget
Iratis precibus: tu pulses omne quod obstat,
Ad Mæcenatem memori si mente recurras.
Hoc juvat, & melli est, non mentiar: at simul atras
Ventum est Esquilias, aliena negotia centum
Per caput & circa saliunt latus. Ante secundam (73)
Roscius orabat sibi adesses ad Puteal (74) cras.
De re communi scribæ magna atque nova te
Orabant hodie meminisses, Quinte, reverti.
Imprimat his cura Mæcenas signa (75) tabellis.
Dixeris, experiar: si vis, potes, addit, & instat.
Septimus octavo propior jam fugerit annus,
Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorum
In numero duntaxat ad hoc, quem tollere rheda
Vellet, iter faciens, & cui concredere nugas (76)
Hoc genus: Hora quota est? Thrax est (*b*) Gallina Syro par?
Matutina parum cautos jam frigora mordent;

(*a*) urge *plurim. Codd.* urges *Lambin. Turneb.*
(*b*) Thrax an *Lambin. ex plur. MSS. vett.*

Et, quæ rimosa bene deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus subjectior in diem & horam
Invidiæ. Noster ludos spectaverat una,
Luserat in campo, Fortunæ filius, omnes.
Frigidus a rostris manat per compita rumor;
Quicunque obvius est, me consulit; O bone (nam te
Scire, deos (77) quoniam propius contingis, oportet)
Num quid de Dacis audisti? Nil equidem. Ut tu
Semper eris derisor! At omnes dî exagitent me,
Si quidquam. Quid? militibus promissa Triquetra (78)
Prædia Cæsar, an est Itala tellure daturus?
Jurantem me scire nihil mirantur, ut unum
Scilicet egregii mortalem, altique silentî.
Perditur hæc inter misero lux, non sine votis;
O rus, quando ego te adspiciam? quandoque licebit,
Nunc veterum libris, nunc somno, & inertibus horis
Ducere sollicitæ jucunda oblivia vitæ?
O quando faba Pythagoræ cognata, simulque
Uncta satis pingui ponentur oluscula lardo?
O noctes cœnæque deûm! quibus ipse, meique
Ante Larem proprium vescor, vernasque procaces
Pasco libatis dapibus. Prout cuique libido est,
Siccat inæquales calices conviva, solutus
Legibus insanis (79): seu quis capit acria fortis
Pocula, seu modicis humescit (*a*) lætius. Ergo

(*a*) humescit *Torrent. Muret. edit. Ascens.* uvescit *quidam Lambin. quatuor Cruq.*

Sermo oritur, non de villis domibusve alienis,
Nec male, necne Lepos saltet: sed quod magis ad nos
Pertinet, & nescire malum est, agitamus: utrumne
Divitiis homines, an sint virtute beati:
Quidve ad amicitias, usus, rectumne trahant nos:
Et quæ sit natura boni, summumque quid ejus.
Cervius hæc inter vicinus garrit aniles
Ex re (80) fabellas. Si quis nam laudat Arelli
Sollicitas ignarus opes, sic incipit: Olim
Rusticus urbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum;
Asper, & attentus quæsitis, ut tamen artum
Solveret hospitiis animum. Quid multa? neque illi
Sepositi ciceris, nec longæ invidit avenæ:
Aridum & ore ferens acinum, semesaque lardi
Frusta dedit, cupiens varia fastidia cœna
Vincere tangentis male singula dente superbo:
Cum pater ipse domus palea porrectus in horna,
Esset ador (81), loliumque, dapis meliora relinquens.
Tandem urbanus ad hunc: Quid te juvat, inquit, amice,
Prærupti nemoris patientem vivere dorso? (82)
Vis tu homines urbemque feris præponere silvis?
Carpe viam (mihi crede) comes: terrestria quando
Mortales animas vivunt sortita, neque ulla est
Aut magno, aut parvo leti fuga: quo, bone, circa,
Dum licet, in rebus jucundis vive beatus:
Vive memor, quam sis ævi brevis. Hæc ubi dicta

Agrestem pepulere, domo levis exsilit: inde
Ambo propositum peragunt iter, urbis aventes
Mœnia nocturni subrepere. Jamque tenebat
Nox medium cœli spatium (83) cum ponit uterque
In locuplete domo vestigia: rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos,
Multaque de magna superessent fercula (84) cœna,
Quæ procul exstructis inerant hesterna canistris.
Ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit
Agrestem, veluti succinctus cursitat hospes,
Continuatque dapes: nec non vernaliter (85) ipsis
Fungitur officiis, prælambens omne, quod adfert.
Ille cubans gaudet mutata sorte, bonisque
Rebus agit lætum convivam: cum subito ingens
Valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
Currere per totum pavidi conclave, magisque
Exanimes trepidare, simul domus alta Molossis
Personuit canibus. Tum rusticus, Haud mihi vita
Est opus hac (ait) & valeas (*a*): me silva cavusque
Tutus ab insidiis tenui solabitur ervo.

(*a*) valeat *Lambin.*

SATYRA VII.

Inducitur servus, pro libertate Saturnalium, heri vitia taxans & carpens.

JAmdudum ausculto, & cupiens tibi dicere servus
Pauca, reformido. Davusne (86)? Ita, Davus, amicum
Mancipium domino, & frugi, quod sit satis; hoc est,
Ut vitale putes. Age, libertate Decembri (87),
(Quando ita majores voluerunt) utere; narra.
Pars hominum vitiis gaudet constanter, & urget
Propositum: pars multa natat, modo recta capessens,
Interdum pravis obnoxia: sæpe notatus
Cum tribus anellis, modo læva Priscus inani,
Vixit inæqualis, clavum ut mutaret in horas:
Ædibus ex magnis subito se conderet, unde
Mundior exiret vix libertinus honeste.
Jam mœchus Romæ, jam mallet doctus (*a*) Athenis
Vivere, Vertumnis, quotquot sunt (88), natus iniquis.
Scurra Volanerius, postquam illi justa cheragra
Contudit articulos qui pro se tolleret, atque
Mitteret in phimum (*b*) (89) talos, mercede diurna

(*a*) doctus *communis lectio MSS.* doctor *quinque Lambin. & Cruq.*

(*b*) phimum *quidam Lambin. Cruq.* pyrgum *Cod. Petr. & alii.*

Conductum pavit: quanto constantior idem
In vitiis, tanto levius miser, ac prior ille (*a*),
Qui jam contento, jam laxo fune laborat.
Non dices hodie, quorsum hæc tam putida tendant,
Furcifer? Ad te, inquam. Quo pacto, pessime? Laudas
Fortunam & mores antiquæ plebis, & idem,
Si quis ad illa deus (90) subito te agat, usque recuses:
Aut quia non sentis, quod clamas, rectius esse,
Aut quia non firmus rectum defendis, & hæres,
Nequidquam cœno cupiens evellere plantam.
Romæ rus optas, absentem rusticus urbem
Tollis ad astra levis. Si nusquam es forte vocatus
Ad cœnam, laudas securum olus; ac, velut usquam
Vinctus eas, ita te felicem dicis, amasque,
Quod nusquam tibi sit potandum. Jusserit ad se
Mæcenas serum sub lumina prima venire
Convivam: Nemon'oleum feret ocius? ecquis (*b*)
Audit? cum magno blateras clamore, fugisque (*c*).
Milvius & scurræ (91) tibi non referenda precati
Discedunt. Etenim fateor me, dixerit ille
Duci ventre levem: nasum nidore supinor:
Imbecillus, iners, si quid vis, adde, popino.
Tu, cum sis quod ego, & fortassis nequior, ultro
Insectere, velut melior? verbisque decoris

(*a*) ille *plur. Lambin. Cruq.* illo *alii vulgo.*
(*b*) ecquis &c. fert *Bemb. tres. Cruq. duo Pulm.* hæc quis *ante Lamb.*
(*c*) furisque *quat. Pulm. quinque Torr.*

Obvolvas vitium? quid, si me stultior ipso
Quingentis emto drachmis deprenderis? aufer
Me vultu terrere; manum stomachumque teneto,
Dum, quæ Crispini docuit me janitor, edo.
Te conjux aliena capit, meretricula Davum:
Peccat uter nostrûm cruce dignius? acris ubi me
Natura incendit, sub clara nuda lucerna
Quæcunque excepit turgentis verbera caudæ,
Clunibus aut agitavit equum lasciva supinum:
Dimittit neque famosum, neque sollicitum, ne
Ditior, aut formæ melioris mejat eodem.
Tu, cum projectis insignibus, annulo equestri,
Romanoque habitu, prodis ex judice Dama
Turpis, odoratum caput obscurante lacerna (92),
Non es, quod simulas? metuens induceris, atque
Altercante libidinibus tremis ossa pavore.
Quid refert, uri virgis (93), ferroque necari?
Auctoratus (94) eas, an turpi clausus in arca,
Quo te demisit peccati conscia herilis
Contractum genibus tangas caput? estne marito
Matronæ peccantis in ambos justa potestas (95)?
In corruptorem vel justior? illa tamen se
Non habitu, mutatve loco, peccatve superne,
Cum te formidet mulier, neque credat amanti.
Ibis sub furcam (96) prudens, dominoque furenti
Committes rem omnem, & vitam, & cum corpore famam.
Evâsti? credo metues, doctusque cavebis.

Quæres, quando iterum paveas, iterumque perire
Possis. O toties servus! quæ bellua ruptis
Cum semel effugit, reddit se prava catenis?
Non sum mœchus, ais: neque ego hercule fur, ubi vasa
Prætereo sapiens argentea. Tolle periclum,
Jam vaga prosiliet frenis natura remotis.
Tune mihi dominus, rerum imperiis, hominumque
Tot, tantisque minor? quem ter vindicta (97) quaterque
Imposita haud unquam misera formidine privet?
Adde supra dictis, quod non levius valeat: nam
Sive vicarius est, qui servo paret (uti mos
Vester ait) seu conservus; tibi quid sum ego? nempe
Tu, mihi qui imperitas, aliis servis miser, atque
Duceris, ut nervis alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber? sapiens, sibi qui imperiosus:
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent:
Responsare cupidinibus, contemnere honores
Fortis, & in seipso totus teres, atque rotundus,
Externi ne quid valeat per leve morari:
In quem manca ruit semper fortuna. Potesne
Ex his, ut proprium, quid noscere? quinque talenta
Poscit te mulier, vexat, foribusque repulsum
Perfundit gelida (98): rursus vocat: eripe turpi
Colla jugo: liber, liber sum, dic age: non quis:
Urget enim dominus mentem non lenis, & acres
Subjectat lasso stimulos, versatque negantem.

Vel cum Pausiaca torpes, insane, tabella,
Qui peccas minus atque ego, cum Fulvî Rutubæque
Aut Placidejani contento poplite miror
Prœlia, rubrica picta aut carbone: velut si
Re vera pugnent, feriant, vitentque moventes
Arma viri? nequam & cessator Davus: at ipse
Subtilis veterum judex & callidus audis.
Nil ego, si ducor libo (99) fumante; tibi ingens
Virtus atque animus cœnis responsat opimis.
Obsequium ventris mihi perniciosius est: cur?
Tergo plector enim. Qui tu impunitior illa,
Quæ parvo sumi nequeunt, obsonia captas?
Nempe inamarescunt epulæ sine fine petitæ,
Illusique pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. An hic peccat, sub noctem qui puer uva
Furtivam mutat strigilem (a) (100)? qui prædia vendit,
Nil servile gulæ parens habet? adde, quod idem
Non horam tecum esse potes, non otia recte
Ponere: teque ipsum vitas fugitivus, ut erro (101):
Jam vino quærens, jam somno fallere curam.
Frustra: nam comes atra premit, sequiturque fugacem.
Unde mihi lapidem? quorsum est opus? unde sagittas? (102)
Aut insanit homo, aut versus facit. Ocius hinc te
Ni rapis, accedes opera agro nona (103) Sabino.

(a) uva furtivam mutat strigilem *novem MSS. Lamb.* uvam furtivam mutat strigili *plurimi Codd.*

SATYRA VIII.

Nasidieni cœnam magno in luxu minime lautam, cui Fundanius amicus suus interfuerat, lepide describit.

UT Nasidieni juvit te cœna beati?
Nam mihi quærenti convivam, dictus here illic
De medio potare die. Sic ut mihi nunquam
In vita fuerit melius. Da, (si grave non est)
Quæ prima iratum ventrem placaverit esca.
In primis Lucanus aper leni fuit Austro
Captus, ut ajebat cœnæ pater: acria circum
Rapula, lactucæ, radices, qualia lassum
Pervellunt stomachum; siser, alec, fæcula Coa.
His ubi sublatis, puer alte (*a*) cinctus acernam
Gausape purpureo mensam pertersit, & alter
Sublegit quodcunque jaceret inutile, quodque
Posset cœnantes offendere: ut Attica virgo
Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes,
Cæcuba vina ferens: Alcon, Chium, maris expers.
Hic herus, Albanum, Mæcenas, sive Falernum
Te magis adpositis delectat; habemus utrumque.

(*a*) alter *Bemb.* & *Cruq.*

Divitias miseras! Sed queis cœnantibus una,
Fundani (104), pulchre fuerit tibi, nosse laboro.
Summus ego, & prope me Viscus Turinus, & infra,
Si memini, Varius; cum Servilio Balatrone
Vibidius quos Mæcenas adduxerat umbras.
Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,
Ridiculus totas simul absorbere (*a*) placentas.
Nomentanus ad hoc, qui, si quid forte lateret,
Indice monstraret digito: nam cetera turba,
Nos, inquam, cœnamus aves, conchylia, pisces,
Longe dissimilem noto celantia succum:
Ut vel continuo patuit, cum passeris atque
Ingustata mihi porrexerat ilia rhombi.
Post hoc me docuit melimela rubere, minorem
Ad lunam delecta: quid hoc intersit, ab ipso
Audieris melius. Tum Vibidius Balatroni;
Nos, nisi damnose bibimus, moriemur inulti;
Et calices poscit majores: vertere pallor
Tum parochi faciem, nil sic metuentis, ut acres
Potores: vel quod maledicunt liberius, vel
Fervida quod subtile exsurdant vina palatum.
Invertunt Alliphanis (105) vinaria tota
Vibidius Balatroque, secutis omnibus: imi
Convivæ lecti nihilum nocuere lagenis.
Adfertur squillas inter muræna natantes

(*a*) obsorbere *tres Cruq. unus Pulm.*

In patina porrecta. Sub hoc herus, hæc gravida, inquit,
Capta est, deterior post partum carne futura.
His mistum jus est oleo, quod prima Venafri
Pressit cella; garo (106) de succis piscis Iberi;
Vino quinquenni, verum citra mare nato,
Dum coquitur (cocto Chium sic convenit, ut non
Hoc magis ullum aliud) pipere albo, non sine aceto,
Quod Methymnæam vitio mutaverat uvam.
Erucas virides, inulas ego primus amaras
Monstravi incoquere, illutos Curtillus echinos,
Ut melius muria, quam testa marina remittit.
Interea suspensa graves aulæa (107) ruinas
In patinam fecere, trahentia pulveris atri
Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
Nos majus veriti, postquam nihil esse pericli
Sensimus, erigimur. Rufus, posito capite, ut si
Filius immaturus obisset, flere: quis esset
Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum
Tolleret? Heu Fortuna, quis est crudelior in nos
Te deus? ut semper gaudes illudere rebus
Humanis! Varius mappa compescere risum
Vix poterat. Balatro suspendens omnia naso,
Hæc est conditio vivendi, ajebat: eoque
Responsura tuo nunquam est par fama labori.
Tene, ut ego accipiar laute, torquerier omni
Sollicitudine districtum? ne panis adustus,
Ne male conditum jus adponatur? ut omnes

Præcincti recte pueri, comtique ministrent?
Adde hos præterea casus: aulæa ruant si,
Ut modo; si patinam pede lapsus frangat agaso (108).
Sed convivatoris, uti ducis, ingenium res
Adversæ nudare solent, celare secundæ.
Nasidienus ad hæc: Tibi dî, quæcunque preceris,
Commoda dent: ita vir bonus es, convivaque comis:
Et soleas (109) poscit: tum in lecto quoque videres
Stridere (110) secreta divisos aure susurros.
Nullos his mallem ludos spectasse: sed illa
Redde, age, quæ deinceps risisti. Vibidius dum
Quærit de pueris, num sit quoque fracta lagena;
Quod sibi poscenti non dentur pocula; dumque
Ridetur fictis rerum, Balatrone secundo;
Nasidiene, redis, mutatæ frontis, ut arte
Emendaturus fortunam: deinde secuti
Mazonomo (111) pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis, sparsi sale multo, non sine farre,
Pinguibus & ficis pastum jecur anseris albi,
Et leporum avulsos, ut multo suavius, armos,
Quam si cum lumbis quis edit: tum pectore adusto
Vidimus & merulas poni, & sine clune palumbes;
Suaves res, si non causas narraret earum, &
Naturas dominus: quem nos sic fugimus ulti,
Ut nihil omnino gustaremus, velut illis
Canidia adflasset, pejor serpentibus Afris.

Q. HORATII FLACCI

EPISTOLARUM*

LIBER I.

EPISTOLA I.

AD MÆCENATEM.

Omissa re ludicra totum se tradit Philosophiæ perdiscendæ, quæ frenare cupiditates & omnia virtuti postbabere docet.

PRima dicte mihi, summa dicende Camœna,
Spectatum satis, & donatum jam rude (1), quæris,
Mæcenas, iterum antiquo me includere ludo.
Non eadem est ætas, non mens. Vejanius (2), armis

* Ut Satyra prima, itemque libellus de Arte poetica *Epistolæ* vocari possunt, propter appellatum ibi Mæcenatem, hic utrumque Pisonem; ita Epistolæ hæ *Satyrarum* nomen ob varietatem argumenti & vitiorum reprehensionem ferre possunt; *Sermonum* vero propter pedestre genus orationis &c. G.

Herculis ad postem fixis, latet abditus agro,
Ne populum extrema toties exoret (3) arena.
Est mihi purgatam crebro qui personet aurem (4);
Solve senescentem mature sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat (5).
Nunc itaque & versus & cetera ludicra pono:
Quid verum atque decens, curo & rogo, & omnis in hoc sum:
Condo & compono, quæ mox depromere possim.
Ac ne forte roges, quo me duce, quo Lare tuter:
Nullius addictus (6) jurare in verba magistri,
Quo me cumque rapit tempestas, deferor hospes.
Nunc agilis fio, & mersor (*a*) civilibus undis,
Virtutis veræ custos, rigidusque satelles;
Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor,
Et mihi res (7), non me rebus, subjungere conor.
Ut nox longa, quibus mentitur amica, diesque
Longa (*b*) videtur opus debentibus; ut piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum;
Sic mihi tarda fluunt ingrataque tempora, quæ spem
Consiliumque morantur agendi gnaviter id, quod
Æque pauperibus prodest, locupletibus æque,
Æque neglectum pueris senibusque nocebit.
Restat, ut his ego me ipse regam solerque elementis.

(*a*) mersor *omnes MSS.* versor *unus Muret.*
(*b*) Lenta *Bentl. ex MS.*

Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec, quia desperes invicti membra Glyconis (8),
Nodosa corpus nolis prohibere cheragra.
Est quadam prodire tenus, si non datur ultra.
Fervet avaritia, miseroque cupidine pectus?
Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, & magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quæ te
Ter pure lecto poterunt recreare libello.
Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator
Nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit,
Si modo culturæ patientem commodet aurem.
Virtus est vitium fugere, & sapientia prima
Stultitia caruisse. Vides, quæ maximà credis
Esse mala, exiguum censum, turpemque repulsam,
Quanto devites animo, capitisque labore.
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes:
Ne cures ea, quæ stulte miraris & optas,
Discere, & audire, & meliori credere non vis?
Quis circum pagos & circum compita pugnax,
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis sine pulvere palmæ?
Vilius argentum (9) est auro, virtutibus aurum.
O cives, cives, quærenda pecunia primum est,
Virtus post nummos. Hæc Janus summus ab imo

Perdocet (*a*): hæc recinunt juvenes dictata senesque,
Lævo suspensi loculos, tabulamque lacerto (10).
Si quadringentis sex, septem millia desunt,
Est animus tibi, sunt mores, & lingua, fidesque;
Plebs eris. At pueri ludentes, Rex eris, ajunt,
Si recte facies. Hic murus aheneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia (dic sodes) melior lex (11), an puerorum est
Nænia, quæ regnum recte facientibus offert,
Et maribus Curiis, & decantata Camillis?
Isne tibi melius suadet, qui rem facias; rem,
Si possis, recte; si non, quocunque modo rem
Ut própius spectes lacrimosa (12) poemata Puppî:
An qui fortunæ te responsare superbæ
Liberum & erectum præsens hortatur & aptat (*b*)?
Quod si me populus Romanus forte roget, cur
Non, ut porticibus, sic judiciis fruar iisdem,
Nec sequar, aut fugiam, quæ diligit ipse, vel odit:
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam: Quia me vestigia terrent,
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.
Bellua multorum es capitum: nam quid sequar? aut quem?
Pars hominum gestit conducere publica: sunt qui

(*a*) perdocet *Mur. edit. Ascens.* prædocet *Bemb. duo Cruq.* edocet *alii*. prodocet *ceteri omn.*

(*b*) aptat *Bemb. quidam Lambin. novem Torrent.* optat *Turneb.*

Crustis (*a*) & pomis viduas venentur avaras,
Excipiantque senes, quos in vivaria mittant.
Multis occulto crescit res fœnore: verum
Esto, aliis alios rebus studiisque teneri:
Iidem eadem possunt horam durare probantes?
Nullus in orbe sinus Bajis prælucet amœnis,
Si dixit dives, lacus (13) & mare sentit amorem
Festinantis heri; cui si vitiosa libido
Fecerit auspicium, cras ferramenta (14) Teanum (15)
Tolletis fabri. Lectus genialis in aula est?
Nil ait esse prius, melius nil cœlibe vita:
Si non est, jurat bene solis esse maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? ride: mutat cœnacula, lectos,
Balnea, tonsores; conducto navigio, æque
Nauseat ac locuples, quem ducit priva triremis.
Si curtatus (*b*) inæquali tonsore capillos
Occurri, rides: si forte subucula (16) pexæ
Trita subest tunicæ, vel si toga dissidet impar,
Rides: quid, mea cum pugnat sententia secum?
Quod petiit, spernit; repetit, quod nuper omisit?
Æstuat, & vitæ disconvenit ordine toto?
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis?
Insanire putas solennia me, neque rides,

(*a*) crustis *quidam Lamb. & Cruq. Edit. Muret. & recent.* frustis *vulgo lectio MSS.*
(*b*) curtatus *unus Cruq.* curatus *omnes MSS.*

Nec medici credis, nec curatoris egere
A prætore dati; rerum tutela mearum
Cum sis, & prave sectum stomacheris ob unguem
De te pendentis, te respicientis amici.
Ad summam, sapiens uno minor est Jove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum:
Præcipue sanus, nisi cum pituita molesta est.

EPISTOLA II.

AD LOLLIUM.

Homerum Philosophis anteponit; sapientiamque mature excolendam esse monet.

TRojani belli scriptorem, maxime Lolli (17),
Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi:
Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,
Planius (*a*) ac melius Chrysippo & Crantore dicit.
Cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi.
Fabula, qua Paridis propter narratur amorem
Græcia Barbariæ (18) lento collisa duello,
Stultorum regum, & populorum continet æstus.
Antenor censet belli præcidere causam.
Quid Paris? ut salvus regnet, vivatque beatus,
Cogi posse negat. Nestor componere lites
Inter Peliden festinat & inter Atriden:
Hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.
Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi.
Seditione, dolis, scelere, atque libidine, & ira
Iliacos intra muros peccatur, & extra.
Rursus, quid virtus, & quid sapientia possit,

(*a*) Plenius *vulg.*

Utile proposuit nobis exemplar Ulyssem:
Qui domitor Trojæ, multorum providus urbes
Et mores hominum inspexit; latumque per æquor,
Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit, adversis rerum immersabilis undis.
Sirenum voces & Circæ pocula nosti;
Quæ si cum sociis stultus, cupidusque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis & excors;
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.
Nos numerus sumus, & fruges consumere nati,
Sponsi Penelopæ, nebulones, Alcinoique (19),
In cute curanda (20) plus æquo operata juventus:
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, &
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.
Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones:
Ut teipsum serves, non expergisceris? atqui
Si nolis sanus, curres (*a*) hydropicus (21): & ni
Posces ante diem librum cum lumine, si non
Intendes animum studiis, & rebus honestis;
Invidia, vel amore vigil torquebere: nam cur
Quæ lædunt oculum, festinas demere; si quid
Est animum, differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti, qui cœpit, habet: sapere aude;
Incipe: qui recte vivendi prorogat horam,
Rusticus exspectat dum defluat amnis: at ille

(*a*) curres *Bemb.* *tres Lambin.* cures *Edit. Aldina*.

Labitur, & labetur in omne volubilis ævum.
Quæritur argentum, puerisque beata creandis
Uxor, & incultæ pacantur vomere silvæ.
Quod satis est, cui contingit, nihil amplius optet.
Non domus & fundus, non æris acervus & auri
Ægroto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas: valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat uti.
Qui cupit aut metuit, juvat illum sic domus, & res,
Ut lippum pictæ tabulæ, fomenta podagram (22),
Auriculas citharæ collecta sorde dolentes.
Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis, acescit.
Sperne voluptates: nocet emta dolore voluptas.
Semper avarus eget: certum voto pete finem.
Invidus alterius macrescit rebus opimis.
Invidia Siculi non invenere tyranni (23)
Majus tormentum. Qui non moderabitur iræ,
Infectum volet esse, dolor quod suaserit, & mens (*a*),
Dum pœnas odio per vim festinat inulto.
Ira furor brevis est; animum rege: qui nisi paret,
Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catena.
Fingit equum tenera docilem cervice magister
Ire viam, quam monstret eques: venaticus, ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aula,

(*a*) & mens *ita meliores*. ex mens, amens *conjectura H. Stephani*.

Militat in silvis catulus: nunc adhibe puro
Pectore verba puer; nunc te melioribus offer.
Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu. Quod si cessas, aut strenuus anteis,
Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.

EPISTOLA III.

AD JULIUM FLORUM.

De Tiberio, deque litteratis quibusdam eum interrogat; deinde ad studium sapientiæ & ad fraternam concordiam hortatur.

JUli Flore (24), quibus terrarum militet oris
Claudius Augusti privignus, scire laboro.
Thracane vos, Hebrusque nivali compede vinctus,
An freta vicinas inter currentia turres (25),
An pingues Asiæ campi collesque morantur? (26)
Quid studiosa cohors operum struit? hæc quoque curo,
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
Bella quis & paces longum diffundit in ævum?
Quid Titius (27), Romana brevi venturus in ora,
Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
Fastidire lacus, & rivos ausus apertos?
Ut valet? ut meminit nostri? fidibusne Latinis
Thebanos aptare modos studet, auspice Musa?
An tragica desævit, & ampullatur in arte?
Quid mihi Celsus agit? monitus, multumque monendus,
Privatas ut quærat opes, & tangere vitet
Scripta, Palatinus quæcunque recepit Apollo (28):
Ne, si forte suas repetitum venerit olim

Grex avium plumas, moveat cornicula risum
Furtivis nudata coloribus. Ipse quid audes?
Quæ circumvolitas agilis thyma? non tibi parvum
Ingenium, non incultum est, nec turpiter hirtum.
Seu linguam causis acuis, seu civica jura
Respondere paras, seu condis amabile carmen;
Prima feres ederæ victricis præmia: quod si
Frigida curarum fomenta relinquere posses,
Quo te cœlestis sapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium parvi properemus & ampli,
Si patriæ volumus, si nobis vivere cari.
Debes hoc etiam rescribere, si tibi curæ,
Quantæ conveniat, Munatius: an male sarta
Gratia nequidquam coit, & rescinditur? At vos
Seu calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat,
Indomita cervice feros, ubicunque locorum
Vivitis, indigni fraternum rumpere fœdus;
Pascitur in vestrum reditum votiva juvenca (29).

EPISTOLA IV.

AD ALBIUM TIBULLUM.

Ad laborem honestum, moxque ad voluptatem hortatur.

ALbi, nostrorum sermonum candide judex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana? (30)
Scribere quod Cassî (31) Parmensis opuscula vincat?
An tacitum silvas inter reptare salubres,
Curantem quidquid dignum sapiente bonoque est?
Non tu corpus eras sine pectore. Dî tibi formam,
Dî tibi divitias dederunt, artemque fruendi.
Quid voveat dulci nutricula majus alumno,
Qui sapere, & fari possit quæ sentiat, & cui
Gratia, fama, valetudo contingat abunde,
Et mundus victus (*a*), non deficiente crumena?
Inter spem curamque, timores inter & iras,
Omnem crede diem tibi diluxisse (*b*) supremum.
Grata superveniet, quæ non sperabitur, hora.
Me pinguem, & nitidum bene curata cute vises,
Cum ridere voles Epicuri de grege porcum.

(*a*) & mundus victus *meliores*. & modus & victus *quidam Lamb.*

(*b*) *reposuit Muret.* tibi d'illuxisse.

EPISTOLA V.

AD TORQUATUM.

Ad cœnam frugalem invitat & hilaritatem, ebrietatis commoda recensens.

SI potes Archiacis conviva recumbere lectis,
Nec modica cœnare times olus omne patella:
Supremo te sole domi, Torquate, manebo.
Vina bibes iterum Tauro (32) diffusa, palustres
Inter Minturnas, Sinuessanumque Petrinum (33).
Sin melius quid habes, arcesse, vel imperium fer.
Jamdudum splendet focus, & tibi munda supellex.
Mitte leves spes, & certamina divitiarum,
Et Moschi (34) causam: cras nato Cæsare festus
Dat veniam somnumque dies; impune licebit
Æstivam sermone benigno tendere noctem.
Quo mihi fortunas (*a*), si non conceditur uti?
Parcus ob hæredis curam, nimiumque severus,
Adsidet insano: potare & spargere flores
Incipiam, patiarque vel inconsultus haberi.
Quid non ebrietas designat? operta recludit,

(*a*) fortunas *Muret. Lambin. Cruq.* fortunam *nonnulli Lambin. & Cruq.* fortuna *omnes MSS.*

Spes jubet esse ratas; in prœlia trudit inermem (*a*);
Sollicitis animis onus eximit: addocet artes:
Fœcundi calices quem non fecere disertum?
Contracta quem non in paupertate solutum?
Hæc ego procurare & idoneus imperor, & non
Invitus: ne turpe toral (35), ne sordida mappa
Corruget nares: ne non & cantharus & lanx
Ostendat tibi te: ne fidos inter amicos
Sit qui dicta foras eliminet: ut coeat par,
Jungaturque pari. Butram tibi, Septiciumque,
Et nisi cœna prior potiorque puella Sabinum
Detinet, adsumam: locus est & pluribus umbris:
Sed nimis arcta premunt olidæ convivia capræ.
Tu, quotus esse velis, rescribe: & rebus omissis,
Atria servantem postico falle clientem.

EPI-

(*a*) inermem *plures*. inertem *Bemb.* & *plures Lamb.* & *Cruq.*

EPISTOLA VI.

AD NUMICIUM.

Eum esse beatum docet, qui nihil optet, nihil metuat; ac in sola virtute felicitatem positam ostendit.

NIL admirari (36), prope res est una, Numici,
Solaque, quæ possit facere, & servare beatum.
Hunc solem, & stellas, & decedentia certis
Tempora momentis, sunt qui formidine nulla
Imbuti spectent: quid censes munera terræ?
Quid maris extremos Arabas ditantis & Indos?
Ludicra quid, plausus, & amici dona Quiritis?
Quo spectanda modo, quo sensu credis & ore?
Qui timet his adversa, fere miratur eodem,
Quo cupiens pacto: pavor est utrobique (*a*) molestus:
Improvisa simul species exterret utrumque.
Gaudeat, an doleat; cupiat, metuatne; quid ad rem,
Si, quidquid vidit melius, pejusve sua spe,
Defixis oculis, animoque & corpore torpet?
Insani sapiens nomen ferat, æquus iniqui,
Ultra quam satis est, virtutem si petat ipsam.
I nunc, argentum, & marmor vetus, æraque & artes

(*a*) utrobique *Editt. Lamb. & Cruq.* utrique *Editt. Ascens. & Muret.*

Suspice, cum gemmis Tyrios mirare colores:
Gaude, quod spectant oculi te mille loquentem:
Gnavus mane forum, & vespertinus pete tectum:
Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mucius: indignum (*a*), quod sit pejoribus ortus:
Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi.
Quidquid sub terra est, in apricum (37) proferet ætas,
Defodiet, condetque nitentia: cum bene notum
Porticus (38) Agrippæ, & via te conspexerit Appî,
Ire tamen restat, Numa quo devenit & Ancus.
Si latus, aut renes morbo tentantur acuto,
Quære fugam morbi. Vis recte vivere? quis non?
Si virtus hoc una potest dare, fortis omissis
Hoc age deliciis. Virtutem verba putas, ut
Lucum ligna? (39) cave ne portus occupet alter,
Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas.
Mille talenta rotundentur (40), totidem altera porro &
Tertia succedant, & quæ pars quadret (41) acervum.
Scilicet uxorem cum dote, fidemque, & amicos,
Et genus, & formam regina pecunia donat:
Ac bene nummatum decorat Suadela, Venusque (42).
Mancipiis locuples, eget æris Cappadocum rex (43);
Ne fueris hic tu: chlamydes (44) Lucullus, ut ajunt,
Si posset centum scenæ præbere rogatus,
Quî possum tot? ait: tamen & quæram, & quot habebo

(*a*) Mucius: indignum *omnes post Lambin.* Mutus: & indignum *alii.*

Mittam: post paulo scribit, sibi millia quinque
Esse domi chlamydum; partem, vel tolleret omnes.
Exilis domus est, ubi non & multa supersunt,
Et dominum fallunt, & prosunt furibus. Ergo
Si res sola potest facere & servare beatum;
Hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas.
Si fortunatum species, & gratia præstat,
Mercemur servum, qui dictet nomina (45), lævum (*a*)
Qui fodicet latus, & cogat trans pondera dextram
Porrigere. Hic multum in Fabia valet, ille Velina (46):
Cuilibet hic fasces dabit, eripietque curule,
Cui volet, importunus ebur (47): frater, pater, adde;
Ut cuique est ætas, ita quemque facetus adopta.
Si bene qui cœnat, bene vivit; lucet, eamus
Quo ducit gula: piscemur, venemur; ut olim
Gargilius (48), qui mane plagas, venabula, servos,
Differtum transire forum, populumque jubebat,
Unus ut e multis populo spectante referret
Emtum mulus aprum. Crudi (49), tumidique lavemur,
Quid deceat, quid non, obliti: Cærite (50) cera
Digni, remigium vitiosum Ithacensis Ulyssei,
Cui potior patria fuit interdicta voluptas.
Si, Mimnermus uti censet, sine amore jocisque
Nil est jucundum; vivas in amore jocisque.
Vive, vale: siquid novisti rectius istis,
Candidus imperti; si non, his utere mecum.

(*a*) sævum *Editt. Ascens. & Muret.*

EPISTOLA VII.

AD MÆCENATEM.

Mæcenatis in se beneficia commemorans, libertatem & otium opibus præfert.

QUinque dies tibi pollicitus me rure futurum,
Sextilem totum mendax desideror; atqui
Si me vivere vis sanum recteque valentem (*a*),
Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timenti,
Mæcenas, veniam: dum ficus prima calorque
Designatorem (51) decorat lictoribus atris;
Dum pueris omnis pater, & matercula pallet;
Officiosaque sedulitas, & opella forensis
Adducit febres, & testamenta resignat.
Quod si bruma nives Albanis (52) illinet agris,
Ad mare descendet vates tuus, & sibi parcet,
Contractusque leget; te, dulcis amice, reviset
Cum Zephyris (si concedes) & hirundine prima.
Non, quo more pyris vesci Calaber (53) jubet hospes;
Tu me fecisti locupletem. Vescere sodes:
Jam satis est. At tu quantum vis tolle. Benigne.
Non invisa feres pueris munuscula parvis.

(*a*) vis, recteque videre valentem *reposuit Gesnerus ex MS. primisque editionibus.*

Tam teneor dono, quam si dimittar onustus.
Ut libet: hæc porcis hodie comedenda relinques.
Prodigus, & stultus donat, quæ spernit, & odit.
Hæc seges ingratos tulit, & feret omnibus annis.
Vir bonus & sapiens dignis ait esse paratus;
Nec tamen ignorat quid distent æra lupinis (54).
Dignum præstabo me etiam pro laude merentis.
Quod si me noles usquam discedere, reddes
Forte latus, nigros angusta fronte capillos;
Reddes dulce loqui; reddes ridere decorum, &
Inter vina fugam Cynaræ mœrere protervæ.
Forte per angustam tenuis nitedula (55) rimam
Repserat in cumeram (56) frumenti, pastaque rursus
Ire foras pleno tendebat corpore frustra.
Cui mustela procul, Si vis, ait, effugere istinc,
Macra cavum repetes artum, quem macra subisti.
Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno:
Nec somnum plebis laudo satur altilium, nec
Otia divitiis Arabum liberrima muto.
Sæpe verecundum laudasti, rexque paterque
Audisti coram, nec verbo parcius absens.
Inspice, si possum donata reponere lætus.
Haud male Telemachus, proles patientis (*a*) Ulyssei,
Non est aptus equis Ithacæ locus: ut neque planis
Porrectus spatiis, neque multæ prodigus herbæ:

(*a*) patientis *plures MSS.* sapientis *quidam Fabrit.*

Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.
Parvum parva decent. Mihi jam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.
Strenuus & fortis, causisque Philippus (57) agendis
Clarus, ab officiis octavam circiter horam
Dum redit, atque foro nimium distare Carinas (58)
Jam grandis natu queritur; conspexit, ut ajùnt,
Adrasum quendam vacua tonsoris in umbra,
Cultello proprios purgantem leniter ungues.
Demetri (puer hic non læve jussa Philippi
Accipiebat) abi, quære, & refer: unde domo, quis,
Cujus fortunæ, quo sit patre, quove patrono.
It, redit, & narrat; Vultejum nomine Menam,
Præconem, tenui censu, sine crimine notum,
Et properare loco, & cessare, & quærere, & uti
Gaudentem parvisque sodalibus, & lare certo,
Et ludis, & post decisa negotia, campo (59).
Scitari libet ex ipso, quæcunque refers: dic
Ad cœnam veniat. Non sane credere Mena:
Mirari secum tacitus. Quid multa? benigne,
Respondet. Neget ille mihi? Negat improbus, & te
Negligit, aut horret. Vultejum mane Philippus
Vilia vendentem tunicato scruta popello (60)
Occupat, & salvere jubet prior. Ille Philippo
Excusare laborem, & mercenaria vincla,
Quod non mane domum venisset; denique quod non
Providisset eum. Sic ignovisse putato

Me tibi, si cœnas hodie mecum. Ut libet. Ergo
Post nonam venies: nunc i, rem strenuus auge.
Ut ventum ad cœnam est, dicenda, tacenda locutus,
Tandem dormitum dimittitur. Hic, ubi sæpe
Occultum visus decurrere piscis ad hamum,
Mane cliens, & jam certus conviva, jubetur
Rura suburbana indictis comes ire Latinis (61).
Impositus mannis (62), arvum cœlumque Sabinum
Non cessat laudare: videt, ridetque Philippus:
Et sibi dum requiem, dum risus undique quærit,
Dum septem donat sestertia (63), mutua septem
Promittit, persuadet uti mercetur agellum.
Mercatur: ne te longis ambagibus ultra
Quam satis est, morer; ex nitido fit rusticus, atque
Sulcos, & vineta crepat mera: præparat ulmos:
Immoritur studiis, & amore senescit habendi.
Verum ubi oves furto, morbo periere capellæ,
Spem mentita seges, bos est enectus arando:
Offensus damnis, media de nocte caballum
Arripit, iratusque Philippi tendit ad ædes.
Quem simul adspexit scabrum intonsumque Philippus,
Durus, ait, Vultei, nimis attentusque videris
Esse mihi. Pol, me miserum, patrone, vocares,
Si velles, inquit, verum mihi ponere (*a*) nomen.
Quod te (64) per Genium, dextramque, Deosque Penates,

(*a*) ponere *plures MSS.* dicere *Bemb. & nonnulli Cruq.*

Obsecro, & obtestor, vitæ me redde priori.
Qui semel (*a*) adspexit, quantum dimissa petitis
Præstent, mature redeat, repetatque relicta.
Metiri se quemque suo modulo (65) ac pede, verum est.

(*a*) semel *duæ edd. Mureti, duæ Bruti. & edd. Bax. Bentl. & Cun. Al.* simul *cum Lamb. & Cruq.*

EPISTOLA VIII.

AD CELSUM ALBINOVANUM.

Queritur se melancholia laborare, & nonnulla amici vitia oblique vellicat.

CElso gaudere, & bene rem gerere, Albinovano,
Musa rogata, refer, comiti scribæque Neronis.
Si quæret quid agam, dic, multa & pulchra minantem,
Vivere nec recte, nec suaviter: haud quia grando
Contuderit vites, oleamve momorderit æstus;
Nec quia longinquis (66) armentum ægrotet in arvis(*a*):
Sed quia mente minus validus, quam corpore toto,
Nil audire velim, nil discere, quod levet ægrum;
Fidis offendar medicis, irascar amicis,
Cur me funesto properent arcere veterno,
Quæ nocuere sequar, fugiam, quæ profore credam;
Romæ Tibur amem ventosus, Tibure Romam.
Post hæc, ut valeat, quo pacto rem gerat, & se (67):
Ut placeat juveni, percontare, utque cohorti.
Si dicet, Recte; primum gaudere, subinde
Præceptum auriculis hoc instillare (68) memento:
Ut tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.

(*a*) in agris *veteres plerique*.

EPISTOLA IX.

AD CLAUDIUM NERONEM.

Septimium illi commendat, rigidumque Principem demulcet.

SEptimius (69), Claudi, nimirum intelligit unus,
Quanti me facias: nam cum rogat, & prece cogit
Scilicet, ut tibi se laudare, & tradere coner,
Dignum mente, domoque legentis honesta Neronis,
Munere cum fungi propioris censet amici;
Quid possim videt, ac novit me valdius ipso.
Multa quidem dixi, cur excusatus abirem:
Sed timui, mea ne finxisse minora putarer,
Dissimulator opis propriæ, mihi commodus uni.
Sic ego, majoris fugiens opprobria culpæ,
Frontis ad urbanæ descendi præmia. Quod si
Depositum laudas ob amici jussa pudorem;
Scribe tui gregis hunc, & fortem crede bonumque.

EPISTOLA X.

AD FUSCUM ARISTIUM.

Vitam rusticam præ urbana laudibus effert.

URbis amatorem Fuscum salvere jubemus
Ruris amatores; hac in re scilicet una
Multum dissimiles, ad cetera pene gemelli:
Fraternis animis, quidquid negat alter, & alter:
Annuimus pariter vetuli notique columbi (*a*).
Tu nidum servas: ego laudo ruris amœni
Rivos, & musco circumlita saxa, nemusque.
Quid quæris? vivo, & regno, simul ista reliqui,
Quæ vos ad cœlum effertis rumore secundo.
Utque sacerdotis fugitivus, liba recuso;
Pane egeo, jam mellitis potiore placentis.
Vivere naturæ si convenienter oportet,
Ponendæque (*b*) domo quærenda est area primum;
Novistine locum potiorem rure beato?
Est ubi plus tepeant hiemes? ubi gratior aura
Leniat & rabiem Canis, & momenta Leonis,
Cum semel accepit solem furibundus acutum?

(*a*) vetulis notisque columbis *Cruq. ex duob. codd.*
(*b*) ponendaque *quatuor Blandin. & Cruq.*

Est ubi depellat (*a*) somnos minus invida cura?
Deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis? (70)
Purior in vicis (71) aqua tendit rumpere plumbum,
Quam quæ per pronum trepidat cum murmure rivum?
Nempe inter varias nutritur silva columnas (72),
Laudaturque domus, longos quæ prospicit agros.
Naturam expelles furca (73), tamen usque recurret,
Et mala perrumpet furtim fastidia (*b*) victrix.
Non, qui Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem (74) potantia vellera fucum (*c*),
Certius accipiet damnum, propiusve medullis,
Quam qui non poterit vero distinguere falsum.
Quem res plus nimio delectavere secundæ,
Mutatæ quatient. Si quid mirabere, pones
Invitus: fuge magna: licet sub paupere tecto
Reges, & regum vita præcurrere amicos.
Cervus equum (75) pugna melior communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Imploravit opes hominis, frenumque recepit:
Sed postquam victor violens (*d*) discessit ab hoste,
Non equitem dorso, non frenum depulit ore.
Sic qui pauperiem veritus, potiore metallis (76)
Libertate caret, dominum vehet improbus, atque

(*a*) depellat *Bemb. & decem Lambin. & plures Cruq. & Torr.* divellat *Mur. Asc. & Torr.*
(*b*) fastigia *Bemb. & plerique Torr.* vestigia *Edit. Ascens.*
(*c*) fucum *meliores Codices.* succum *Edit. Ascens.*
(*d*) victor victo *Cun.*

Serviet æternum, quia parvo nesciet uti,
Cui non conveniet sua res, ut calceus olim,
Si pede major erit, subvertet; si minor, uret.
Lætus sorte tua vives sapienter, Aristi:
Nec me dimittes incastigatum, ubi plura
Cogere, quam satis est, ac non cessare videbor.
Imperat aut servit collecta pecunia cuique,
Tortum digna sequi potius quam ducere funem.
Hæc tibi dictabam post fanum putre Vacunæ (77),
Excepto quod non simul esses, cetera lætus.

EPISTOLA XI.

AD BULLATIUM.

Ad vitam beatam parum aut nihil referre, quo quisque loco habitet.

QUid tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos?
Quid concinna Samos? quid Crœsi regia Sardis?
Smyrna quid, & Colophon? majora, minorane fama?
Cunctane præ campo, & Tiberino flumine sordent?
An venit in votum Attalicis ex urbibus una?
An Lebedum laudas odio maris atque viarum?
Scis (78), Lebedus quid sit (*a*); Gabiis (79) desertior, atque
Fidenis vicus: tamen illic vivere vellem:
Oblitusque meorum, obliviscendus & illis,
Neptunum procul e terra spectare furentem.
Sed neque qui Capua Romam petit, imbre lutoque
Adspersus, volet in caupona vivere: nec qui
Frigus collegit, furnos & balnea laudat,
Ut fortunatam plene præstantia vitam.
Nec si te validus jactaverit Auster in alto,
Idcirco navem trans Ægæum mare vendas.
Incolumi Rhodos, & Mitylene pulchra facit, quod

(*a*) quid sit *omnes Codd.* quam sit *Lambinus.*

Pænula (80) solstitio, campestre (81) nivalibus auris,
Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.
Dum licet, & vultum servat fortuna benignum,
Romæ laudetur Samos, & Chios, & Rhodos absens.
Tu, quamcunque deus (*a*) tibi fortunaverit horam,
Grata sume manu: neu dulcia differ in annum:
Ut quocunque loco fueris, vixisse libenter
Te dicas: nam si ratio, & prudentia curas,
Non locus effusi late maris arbiter, aufert;
Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt.
Strenua nos exercet inertia: navibus atque
Quadrigis petimus bene vivere: quod petis, hic est;
Est Ulubris (82), animus si te non deficit æquus.

(*a*) deus seu fors donaverit *Cun. e conj.*

EPISTOLA XII.

AD ICCIUM.

Divitem non esse, qui rebus non utatur, demonstrat; amicum amico commendat; deque rebus Romanis verba facit.

FRuctibus Agrippæ Siculis, quos colligis, Icci,
Si recte frueris, non est ut copia major
Ab Jove donari possit tibi: tolle querelas;
Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus.
Si ventri bene, si lateri est, pedibusque tuis, nil
Divitiæ poterunt regales addere majus.
Si forte in medio positorum abstemius herbis
Vivis, & urtica (83), sic vives protinus, ut te
Confestim liquidus fortunæ rivus inauret;
Vel quia naturam mutare pecunia nescit,
Vel quia cuncta putas una virtute minora.
Miramur si Democriti (84) pecus edit agellos
Cultaque, dum peregre est animus sine corpore velox:
Cum tu inter scabiem tantam & contagia lucri,
Nil parvum sapias, & adhuc sublimia cures:
Quæ mare compescant causæ; quid temperet annum:
Stellæ sponte sua, jussæne vagentur & errent:
Quid premat obscurum lunæ, quid proferat orbem;

Quid

Quid velit, & possit rerum concordia discors:
Empedocles (*a*), an Stertinium deliret acumen.
Verum seu pisces, seu porrum, & cæpe trucidas,
Utere Pompejo Grospho, &, si quid petet, ultro
Defer: nil Grosphus, nisi verum, orabit, & æquum.
Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid deest.
Ne tamen ignores, quo sit Romana loco res (85);
Cantaber Agrippæ, Claudî virtute Neronis
Armenius cecidit (86): jus imperiumque Phraates
Cæsaris accepit genibus minor (87): aurea fruges
Italiæ pleno diffudit copia cornu.

(*a*) Empedocleum *conj. Cun.*

EPISTOLA XIII.

AD VINIUM ASELLAM.

Docet qua ratione velit libellos suos Augusto tradi.

UT proficiscentem docui te sæpe diuque,
Augusto reddes signata volumina, Vini,
Si validus, si lætus erit, si denique poscet:
Ne studio nostri pecces, odiumque libellis
Sedulus importes, opera vehemente minister.
Si te forte meæ gravis uret sarcina chartæ,
Abjicito potius, quam quo perferre juberis
Clitellas ferus impingas, Asinæque paternum
Cognomen vertas in risum, & fabula fias.
Viribus uteris per clivos, flumina, lamas (88).
Victor propositi simul ac perveneris illuc,
Sic positum (*a*) servabis onus, ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum;
Ut vinosa glomos (89) furtivæ Pyrrhia (90) lanæ:
Ut cum pileolo soleas (91) conviva tribulis.
Ne vulgo narres te sudavisse ferendo
Carmina, quæ possint oculos auresque morari
Cæsaris: oratus multa prece, nitere porro.
Vade, vale, cave ne titubes, mandataque frangas.

(*a*) sic positum *omnes MSS.* sepositum *Heinsii conjectura.*

EPISTOLA XIV.

AD VILLICUM SUUM.

Illum carpit, quod urbanam vitam sibi exoptet.

VIllice (92) silvarum, & mihi me reddentis agelli,
Quem tu fastidis, habitatum quinque focis, &
Quinque bonos solitum Variam (93) dimittere patres;
Certemus, spinas animone ego fortius, an tu
Evellas agro; & melior sit Horatius, an res (*a*).
Me quamvis Lamiæ pietas, & cura moratur
Fratrem mœrentis, rapto de fratre dolentis
Insolabiliter; tamen istuc mens animusque
Fert, & amat spatiis obstantia rumpere claustra.
Rure ego viventem, tu dicis in urbe, beatum.
Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.
Stultus uterque locum immeritum causatur inique:
In culpa est animus, qui se non effugit unquam.
Tu mediastinus (94) tacita prece rura petebas,
Nunc urbem, & ludos, & balnea Villicus optas.
Me constare mihi scis, & discedere tristem,
Quandocunque trahunt invisa negotia Romam.
Non eadem miramur: eo disconvenit inter
Meque & te: nam quæ deserta & inhospita tesqua (95)

(*a*) rus *conj. D. Heins. & probat Cun.*

Credis, amœna vocat, mecum qui sentit; & odit,
Quæ tu pulchra vocas (*a*): fornix tibi, & uncta popina
Incutiunt urbis desiderium, video; & quod
Angulus iste feret piper & tus, ocius uva:
Nec vicina subest vinum præbere taberna
Quæ possit tibi; nec meretrix tibicina, cujus
Ad strepitum salias terræ gravis: & tamen urges
Jampridem non tacta ligonibus arva, bovemque
Disjunctum curas, & strictis frondibus exples.
Addit opus pigro rivus, si decidit imber,
Multa mole docendus aprico parcere prato.
Nunc, age, quid nostrum concentum dividat, audi.
Quem tenues decuere togæ, nitidique capilli:
Quem scis immunem Cinaræ placuisse rapaci:
Quem bibulum liquidi media de luce (*b*) Falerni;
Cœna brevis juvat, & prope rivum somnus in herba:
Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.
Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat; non odio obscuro, morsuque venenat.
Rident vicini, glebas & saxa moventem.
Cum servis urbana diaria rodere mavis.
Horum tu in numerum voto ruis: invidet usum
Lignorum & pecoris tibi calo (96) argutus, & horti.
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.
Quam scit uterque, libens, censebo, exerceat artem.

(*a*) vocas *Muret.* & *Torr.* putas *alii.*
(*b*) media de luce *ita plures MSS.* media de nocte *Bemb.*

EPISTOLA XV.

AD C. NUMONIUM VALAM.

Percontatur de Velia & Salerno, deque rebus ad jucunde vivendum idoneis.

QUÆ sit hiems Veliæ, quod cœlum, Vala, Salerni (97),
Quorum hominum regio, & qualis via (nam mihi Bajas
Musa supervacuas Antonius (98), & tamen illis
Me facit invisum, gelida cum perluor unda
Per medium frigus: sane murteta relinqui,
Dictaque cessantem nervis elidere morbum
Sulfura contemni, vicus gemit, invidus ægris,
Qui caput, & stomachum supponere fontibus audent
Clusinis, Gabiosque (99) petunt, & frigida rura.
Mutandus locus est, & diversoria nota;
Præteragendus equus: quo tendis? Non mihi Cumas
Est iter, aut Bajas: læva stomachosus habena
Dicet eques: sed equi frenato est auris in ore.)
Major utrum populum frumenti copia pascat,
Collectosne bibant imbres, puteosne perennes
Dulcis (*a*) aquæ: (nam vina nihil moror illius oræ.

(*a*) dulcis *Bemb. duo Lambin. tres Cruq.* jugis *quidam Torr. Mur.*

Rure meo possum quidvis perferre patique:
Ad mare cum veni, generosum & lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum spe divite manet
In venas, animumque meum, quod verba ministret,
Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ.)
Tractus uter plures lepores, uter educet apros;
Utra magis pisces, & echinos æquora celent;
Pinguis ut inde domum possim, Phæaxque reverti;
Scribere te nobis, tibi nos accredere par est.
Mænius, ut rebus maternis, atque paternis
Fortiter absumtis, urbanus cœpit haberi,
Scurra vagus, non qui certum præsepe teneret,
Impransus non qui civem dignosceret hoste;
Quælibet in quemvis opprobria fingere sævus;
Pernicies & tempestas barathrumque macelli,
Quidquid quæsierat, ventri donabat avaro.
Hic, ubi nequitiæ fautoribus & timidis nil,
Aut paulum abstulerat, patinas cœnabat omasi
Vilis, & agninæ (*a*), tribus ursis quod satis esset.
Scilicet ut ventres lamna candente (100) nepotum
Diceret urendos, correctus. Mænius (*b*) idem
Quidquid erat nactus prædæ majoris, ubi omne
Verterat in fumum, & cinerem; Non hercule miror,
Ajebat, si qui comedunt bona: cum sit obeso

(*a*) agninæ *quidam Lambin. & Torr. & octo Cruq.* agnini *plures MSS. & Edit. Stephani.*
(*b*) Mænius *Muretus*, corrector Bestius. Idem *veteres MSS.*

Nil melius turdo, nil vulva pulchrius ampla.
Nimirum hic ego sum: nam tuta & parvula laudo,
Cum res deficiunt, satis inter vilia fortis:
Verum, ubi quid melius contingit, & unctius, idem
Vos sapere, & solos ajo bene vivere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

EPISTOLA XVI.

AD QUINCTIUM.

Villam suam graphice describit; &, quis dicatur vir bonus, statuit.

NE perconteris, fundus meus, optime Quincti,
Arvo pascat herum, an baccis opulentet olivæ,
Pomisne, an pratis, an amicta vitibus ulmo:
Scribetur tibi forma loquaciter, & situs agri.
Continui montes, ni dissocientur opaca
Valle; sed ut veniens dextrum (101) latus adspiciat sol,
Lævum decedens curru fugiente vaporet.
Temperiem laudes. Quid, si rubicunda benigne
Corna vepres, & pruna ferunt? si quercus & ilex
Multa fruge pecus, multa dominum juvat umbra?
Dicas adductum propius frondere Tarentum.
Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus;
Infirmo capiti fluit utilis, utilis (*a*) alvo.
Hæ latebræ dulces, & jam (si credis) amœnæ,
Incolumem tibi me præstant Septembribus horis (102).
Tu recte vivis, si curas esse, quod audis.

(*a*) aptus & utilis *plures Torrent.*

Jactamus jam pridem omnis te Roma beatum:
Sed vereor, ne cui de te plus, quam tibi credas,
Neve putes alium sapiente, bonoque beatum:
Neu, si te populus sanum, recteque valentem
Dictitet, occultam febrem sub tempus edendi
Dissimules, donec manibus tremor incidat unctis.
Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata marique
Dicat, & his verbis vacuas permulceat aures;
Tene magis (103) *salvum populus velit, an populum tu,*
Servet in ambiguo, qui consulit & tibi, & urbi,
Juppiter; Augusti laudes agnoscere possis?
Cum pateris sapiens, emendatusque vocari,
Respondesne tuo, dic sodes, nomine? nempe
Vir bonus & prudens dici delector ego, ac tu.
Qui dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet: ut si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem.
Pone, meum est, inquit: pono, tristisque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum,
Contendat laqueo collum pressisse paternum:
Mordear opprobriis falsis, mutemque colores?
Falsus honor juvat, & mendax infamia terret.
Quem, nisi mendosum & mendacem? (*a*) vir bonus est quis?
Qui consulta patrum, qui leges juraque servat;

(*a*) medicandum *sic edd. Asc. Cruq. Baxt. Bent. & Cun.*

Quo multæ magnæque secantur judice lites;
Quo responsore (*a*), & quo causæ teste tenentur.
Sed videt hunc omnis domus, & vicinia tota
Introrsum turpem, speciosum pelle decora.
Nec furtum feci, nec fugi, si mihi dicat
Servus: Habes pretium, loris non ureris, ajo.
Non hominem occidi: Non pasces in cruce corvos.
Sum bonus, & frugi. Renuit, negat atque (*b*) Sabellus:
Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque
Suspectos laqueos, & opertum miluus hamum.
Oderunt peccare boni virtutis amore:
Tu nihil admittes in te formidine pœnæ.
Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis (104).
Nam de mille fabæ modiis cum surripis unum (*c*),
Damnum est, non facinus mihi pacto lenius isto.
Vir bonus, omne forum quem spectat, & omne tribunal,
Quandocunque deos vel porco, vel bove placat,
Jane pater, clare, clare cum dixit, Apollo:
Labra movet, metuens audiri: pulchra Laverna (105),
Da mihi fallere, da justo sanctoque videri:
Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.
Quî melior servo, quî liberior sit avarus,
In triviis fixum cum se demittit ob assem,
Non video: nam qui cupiet, metuet quoque; porro

(*a*) quo responsore *omnes MSS.* quo res sponsore *Cruq. ex antiquiss. MS. Blandin.*
(*b*) negitatque *ex MSS. Cruq. Bentl. Cun.*
(*c*) unam *conj. Cun.*

Qui metuens vivet, liber mihi non erit unquam.
Perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
Semper in augenda festinat, & obruitur re.
Vendere cum possis captivum, occidere noli:
Serviet utiliter: sine pascat durus, aretque:
Naviget; ac mediis hiemet mercator in undis:
Annonæ prosit: portet frumenta, penusque.
Vir bonus, & sapiens audebit dicere, Pentheu (106)
Rector Thebarum, quid me perferre patique
Indignum coges? Adimam bona. Nempe pecus, rem,
Lectos, argentum: tollas licet. In manicis &
Compedibus sævo te sub custode tenebo.
Ipse deus, simul atque volam, me solvet. Opinor,
Hoc sentit: moriar; mors ultima linea rerum est.

EPISTOLA XVII.

AD SCÆVAM.

Quemadmodum potentiorum amicitia comparanda, atque colenda.

QUamvis, Scæva, satis per te tibi consulis, & scis
Quo tandem pacto deceat majoribus uti;
Disce, docendus adhuc, quæ censet amiculus: ut si
Cœcus iter monstrare velit; tamen adspice, si quid
Et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur.
Si te grata quies, & primam somnus in horam (107)
Delectat; si te pulvis strepitusque rotarum,
Si lædit caupona: Ferentinum (108) ire jubebo:
Nam neque divitibus contingunt gaudia solis;
Nec vixit male, qui natus moriensque fefellit.
Si prodesse tuis, pauloque benignius ipsum
Te tractare voles, accedes siccus ad unctum.
Si pranderet (109) olus patienter, regibus uti
Nollet Aristippus. Si sciret regibus uti,
Fastidiret olus, qui me notat. Utrius horum
Verba probes & facta, doce: vel junior audi,
Cur sit Aristippi potior sententia: namque
Mordacem Cynicum (110) sic eludebat, ut ajunt:
Scurror ego ipse mihi, populo tu (111): rectius hoc &

Splendidius multo est, equus ut me portet, alat rex.
Officium facio: tu poscis vilia: verum (*a*) es
Dante minor: quamvis fers te nullius egentem.
Omnis Aristippum (112) decuit color, & status, & res,
Tentantem majora, fere præsentibus æquum.
Contra, quem duplici panno (113) patientia velat,
Mirabor, vitæ via si conversa decebit.
Alter purpureum non exspectabit amictum,
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet,
Personamque feret non inconcinnus utramque:
Alter Mileti textam cane pejus & angue
Vitabit chlamydem: morietur frigore (114), si non
Rettuleris pannum: refer, & sine vivat ineptus.
Res gerere, & captos ostendere civibus hostes,
Adtingit solium Jovis, & cœlestia tentat:
Principibus placuisse viris, non ultima laus est.
Non cuivis homini contingit adire Corinthum (115).
Sedit, qui timuit ne non succederet: esto.
Quid? qui pervenit, fecitne viriliter? atqui
Hic est, aut nusquam, quod quærimus: hic onus horret,
Ut parvis animis, & parvo corpore majus;
Hic subit, & perfert. Aut virtus nomen inane est,
Aut decus (*b*), & pretium recte petit experiens vir.
Coram rege sua (*c*) de paupertate tacentes,

(*a*) vilia : verum *plur. MSS.* vilia rerum *Bemb. undecim Lamb.*
(*b*) ut decus *H. Stephanus.*
(*c*) sua *Bentl.* suo *vulgo.*

Plus poscente ferent: distat, sumasne pudenter,
An rapias: atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
Indotata mihi soror est, paupercula mater,
Et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus,
Qui dicit: clamat, *Victum date:* succinit alter,
Et mihi dividuo findetur munere quadra (116).
Sed tacitus pasci si posset corvus (117), haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus, invidiæque.
Brundisium comes, aut Surrentum ductus amœnum,
Qui queritur salebras, & acerbum frigus, & imbres,
Aut cistam effractam, & subducta viatica plorat:
Nota refert meretricis acumina, sæpe catellam (118),
Sæpe periscelidem (119) raptam sibi flentis: uti mox
Nulla fides damnis, verisque doloribus adsit.
Nec semel irrisus, triviis adtollere curat
Fracto crure planum (120): licet illi plurima manet
Lacrima; per sanctum juratus dicat Osirim (121),
Credite, non ludo: crudeles tollite claudum.
Quære peregrinum, vicinia rauca reclamat.

EPISTOLA XVIII.

AD LOLLIUM.

Amicitiæ officia retractat; & de paranda animi tranquillitate agit.

SI bene te novi, metues, liberrime Lolli,
Scurrantis (122) speciem præbere, professus amicum,
Ut matrona meretrici dispar erit atque
Discolor, infido scurræ distabit amicus.
Est huic diversum vitio vitium prope majus,
Asperitas agrestis, & inconcinna gravisque,
Quæ se commendat tonsa cute, dentibus atris;
Dum vult libertas dici mera (*a*), veraque virtus.
Virtus est medium vitiorum, & utrinque reductum.
Alter, in obsequium plus æquo pronus, & imi
Derisor lecti, sic nutum divitis horret,
Sic iterat voces, & verba cadentia tollit,
Ut puerum sævo credas dictata magistro
Reddere, vel partes mimum tractare secundas.
Alter rixatur (*b*) de lana sæpe caprina (123),
Propugnat nugis armatus: scilicet, ut non
Sit mihi prima fides, & vere quod placet, ut non

(*a*) mera dici *vulg.*
(*b*) rixatus *MS. Cruq.* rixator *conj. Muret. & probat Cun-*

Acriter elatrem, pretium ætas altera sordet.
Ambigitur quid enim? Castor sciat, an Dolichos (124) plus;
Brundisium Minucî (125) melius via ducat, an Appî.
Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat;
Gloria quem supra vires & vestit, & ungit;
Quem tenet argenti sitis importuna famesque;
Quem paupertatis pudor, & fuga; dives amicus,
Sæpe decem vitiis instructior, odit, & horret:
Aut, si non odit, regit; ac, veluti pia mater,
Plus quam se sapere, & virtutibus esse priorem
Vult; & ait prope vera: Meæ, (contendere noli)
Stultitiam patiuntur opes: tibi parvula res est.
Arta decet sanum comitem toga (126): desine mecum
Certare. Eutrapelus, cuicunque nocere volebat,
Vestimenta dabat pretiosa: beatus enim jam
Cum pulchris tunicis sumet nova consilia, & spes (*a*);
Dormiet in lucem; scorto postponet honestum
Officium; nummos alienos pascet; ad imum
Thrax erit (127), aut olitoris aget mercede caballum.
Arcanum neque tu scrutaberis (*b*) illius unquam,
Commissumque teges, & vino tortus, & ira.
Nec tua laudabis studia aut aliena reprendes;
Nec, cum venari volet ille, poemata panges.
Gratia sic fratrum geminorum, Amphionis atque
Zethi, dissiluit, donec suspecta severo

Con-

(*a*) exspes *unus Cruquius*.
(*b*) scitaberis *Bent. ex MSS. quem sequitur Cun.*

Conticuit lyra; fraternis cessisse putatur
Moribus Amphion: tu cede potentis amici
Lenibus imperiis: quotiesque educet in agros
Ætolis onerata plagis (128) jumenta canesque,
Surge, & inhumanæ senium depone Camœnæ,
Cœnes ut pariter pulmenta laboribus emta:
Romanis solemne viris opus, utile famæ,
Vitæque & membris: præsertim cum valeas, &
Vel cursu superare canem, vel viribus aprum
Possis: adde, virilia quod speciosius arma
Non est qui tractet: scis quo clamore coronæ
Prœlia sustineas campestria: denique sævam
Militiam puer & Cantabrica bella tulisti
Sub duce, qui templis Parthorum signa refigit
Nunc, & si quid abest, Italis adjudicat armis.
Ac, ne te retrahas, & inexcusabilis absis (*a*):
Quamvis nil extra numerum fecisse modumque (129)
Curas, interdum nugaris rure paterno.
Partitur lintres exercitus: Actia pugna,
Te duce, per pueros hostili more refertur.
Adversarius est frater; lacus, Adria; donec
Alterutrum velox victoria fronde coronet.
Consentire suis studiis qui crediderit te,
Fautor utroque tuum laudabit pollice (130) ludum.
Protinus ut moneam (si quid monitoris eges tu)

(*a*) abstes *Bent. e conj.*

Quid, de quoque viro, & cui dicas, sæpe videto.
Percontatorem fugito: nam garrulus idem est:
Nec retinent patulæ commissa fideliter aures:
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.
Non ancilla tuum jecur ulceret ulla, puerve,
Intra marmoreum venerandi limen amici:
Ne dominus pueri pulchri caræve puellæ
Munere te parvo beet, aut incommodus angat.
Qualem commendes, etiam atque etiam adspice; ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem (*a*).
Fallimur, & quondam non dignum tradimus: ergo
Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri:
Ut penitus notum, si tentent crimina, serves,
Tuterisque tuo fidentem præsidio: qui
Dente Theonino (131) cum circumroditur, ecquid
Ad te post paulo ventura pericula sentis?
Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet:
Et neglecta solent incendia sumere vires.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici;
Expertus metuit: tu, dum tua navis in alto est,
Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.
Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosi,
Sedatum celeres, agilem gnavumque remissi;
Potores bibuli media de nocte Falerni
Oderunt porrecta negantem pocula: quamvis

(*a*) ruborem *Cun.*

Nocturnos jures te formidare vapores (*a*).
Deme supercilio nubem: plerumque modestus
Occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges & percontabere doctos (132),
Qua ratione queas traducere leniter ævum,
Ne te semper inops agitet vexetque cupido,
Ne pavor, & rerum mediocriter utilium spes:
Virtutem doctrina paret, naturane donet?
Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum?
Quid pure tranquillet; honos, an dulce lucellum,
An secretum iter, & fallentis semita vitæ?
Me quoties reficit gelidus Digentia rivus,
Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus;
Quid sentire putas? quid credis, amice, precari?
Sit mihi, quod nunc est, etiam minus; & mihi vivam
Quod superest ævi, si quid superesse volunt dî:
Sit bona librorum & provisæ frugis in annum
Copia: neu fluitem dubiæ spe pendulus horæ (133).
Sed satis est orare Jovem, qui donat & aufert:
Det vitam, det opes, æquum mî animum ipse parabo (134).

(*a*) vapores *Muret.* tepores *plures MSS. Cruq. Torrent. Pulm.*

EPISTOLA XIX.

AD MÆCENATEM.

Vitiosam in carminibus pangendis imitandi rationem suggillat; & cur sua poemata quibusdam non placeant, ostendit.

PRisco (135) si credis, Mæcenas docte, Cratino,
Nulla placere diu, nec vivere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus: ut male sanos (136)
Adscripsit Liber (137) Satyris Faunisque poetas,
Vina fere dulces oluerunt mane Camœnæ.
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus:
Ennius ipse pater nunquam, nisi potus ad arma
Prosiluit dicenda (138). *Forum, Putealque Libonis* (139)
Mandabo siccis, adimam cantare severis.
Hoc simul edixit (*a*), non cessavere poetæ
Nocturno certare mero, putere diurno.
Quid? si quis vultu torvo ferus (140), & pede nudo,
Exiguæque togæ simulet textore (*b*) Catonem,
Virtutemne repræsentet moresque Catonis?
Rupit Jarbitam (141) Timagenis æmula lingua (*c*),

(*a*) edixi *codex Lambin. & antiquiss. Torrent.*

(*b*) textore *omnes MSS.* tesquore *Muretus putat, & Dacier* squalore.

(*c*) cœna *Sanad. ex MSS.*

Dum studet urbanus, tenditque disertus haberi.
Decipit exemplar vitiis imitabile (142): quod si
Pallerem casu, biberent exsangue cuminum.
O imitatores, servum pecus, ut mihi sæpe
Bilem, sæpe jocum vestri movere tumultus!
Libera per vacuum posui vestigia princeps,
Non aliena meo pressi pede: qui sibi fidit
Dux regit examen. Parios (143) ego primus iambos
Ostendi Latio, numeros animosque secutus
Archilochi, non res & agentia verba Lycamben.
Ac, ne me foliis ideo brevioribus ornes,
Quod timui mutare modos & carminis artem;
Temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho,
Temperat Alcæus; sed rebus & ordine dispar,
Nec socerum quærit, quem versibus oblinat atris,
Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.
Hunc ego non alio dictum prius ore, Latinis (*a*)
Vulgavi fidicen: juvat immemorata (144) ferentem
Ingenuis oculisque legi, manibusque teneri.
Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector
Laudet ametque domi, premat extra limen iniquus?
Non ego ventosæ plebis suffragia venor,
Impensis cœnarum & tritæ munere vestis.
Non ego nobilium scriptorum auditor & ultor,
Grammaticas ambire tribus & pulpita (145) dignor.

(*a*) latinis *plures MSS.* latinus *Bemb.* & *omnes Lambin.*

Hinc illæ lacrimæ. Spissis indigna theatris
Scripta pudet recitare, & nugis addere pondus (146),
Si dixi: Rides, ait, & Jovis auribus (147) ista
Servas: fidis enim manare poetica mella
Te solum, tibi pulcher. Ad hæc ego naribus uti
Formido, & luctantis acuto ne secer ungui,
Displicet iste locus, clamo, & diludia (148) posco.
Ludus enim genuit trepidum certamen, & iram:
Ira truces inimicitias, & funebre bellum.

EPISTOLA XX.

AD LIBRUM SUUM.

Quæ illi reformidanda sint, & quæ de auctore ipse prædicare debeat, aperit.

VErtumnum Janumque (149), liber, spectare videris:
Scilicet ut prostes Sosiorum (150) pumice mundus.
Odisti claves (151), & grata sigilla pudico:
Paucis ostendi gemis, & communia laudas,
Non ita nutritus: fuge, quo descendere (*a*) gestis;
Non erit emisso reditus tibi. Quid miser egi?
Quid volui? dices: ubi quid te læserit; & scis
In breve te cogi, plenus cum languet amator.
Quod si non odio peccantis desipit augur,
Carus eris Romæ, donec te deserat ætas.
Contrectatus ubi manibus sordescere vulgi
Cœperis, aut tineas pasces taciturnus inertes,
Aut fugies Uticam (152), aut vinctus (*b*) mitteris Ilerdam.
Ridebit monitor non exauditus; ut ille (153),
Qui male parentem in rupes protrusit asellum
Iratus: quis enim invitum servare laboret?
Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem

(*a*) discedere *vulg.*
(*b*) vinctus *omnes MSS.* unctus *recentior. impress.*

Occupet extremis in vicis balba senectus.
Cum tibi sol tepidus (154) plures admoverit aures,
Me libertino natum patre, & in tenui re
Majores pennas nido extendisse loqueris:
Ut quantum generi demas, virtutibus addas.
Me primis urbis belli (155) placuisse domique (156):
Corporis exigui, præcanum, solibus aptum (157):
Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.
Forte meum si quis te percontabitur ævum,
Me quater undenos sciat implevisse Decembres,
Collegam Lepidum quo duxit (158) Lollius anno.

Q. HORATII FLACCI EPISTOLARUM

LIBER II.

EPISTOLA I.

AD AUGUSTUM.

Principis laudibus poetarum laudes miscet, in quos illum vult esse benignum; recentiores atque cum veteribus acutissime comparat.

CUM tot sustineas (1) & tanta negotia solus (2),
Res Italas armis tuteris, moribus (*a*) ornes,
Legibus (3) emendes, in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.
Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux,
Post ingentia facta (*b*), deorum in templa recepti,

(*a*) mœnibus *suspicit Bentl.*
(*b*) fata *conjicit Bentl.*

Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros adsignant, oppida condunt;
Ploravere suis non respondere favorem
Speratum meritis: diram qui contudit hydram,
Notaque fatali portenta labore subegit,
Comperit invidiam supremo fine domari.
Urit enim fulgore suo, qui prægravat artes (4)
Infra se positas; exstinctus amabitur idem.
Præsenti tibi maturos largimur honores,
Jurandasque tuum per nomen (*a*) ponimus aras,
Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hic populus, sapiens & justus in uno,
Te nostris ducibus, te Grajis anteferendo,
Cetera nequaquam simili ratione modoque
Æstimat, &, nisi quæ terris semota, suisque
Temporibus defuncta videt, fastidit & odit.
Sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantes,
Quas bis quinque viri sanxerunt, fœdera regum
Vel Gabiis vel cum rigidis æquata Sabinis,
Pontificum libros (5), annosa volumina vatum (6),
Dictitet Albano Musas in monte (7) locutas.
Si, quia Græcorum sunt antiquissima quæque
Scripta vel optima, Romani pensantur eadem
Scriptores trutina, non est quod multa loquamur;
Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

(*a*) numen *vetustiss. MSS. Bland. Bentl. Cun.*

Venimus ad summum fortunæ: pingimus, atque
Psallimus, & luctamur Achivis doctius unctis.
Si meliora dies, ut vina, poemata reddit;
Scire velim, pretium chartis quotus adroget annus.
Scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos veteresque referri debet? an inter
Viles atque novos? excludat jurgia finis.
Est vetus atque probus, centum qui perficit annos.
Quid? qui deperiit minor uno mense, vel anno,
Inter quos referendus erit? veteresne poetas?
An quos & præsens & postera respuet ætas?
Iste quidem veteres inter ponetur honeste,
Qui vel mense brevi, vel toto est junior anno.
Utor permisso, caudæque pilos ut equinæ (8)
Paullatim vello, & demo unum, demo etiam unum;
Dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
Qui redit ad fastos (9) & virtutem æstimat annis,
Miraturque nihil nisi quod Libitina sacravit.
Ennius & sapiens & fortis, & alter Homerus,
Ut critici dicunt, leviter curare videtur,
Quo promissa cadant & somnia Pythagorea (10).
Nævius (11) in manibus non est, & mentibus hæret
Pene recens? adeo sanctum est vetus omne poema.
Ambigitur (12) quoties uter utro sit prior; aufert
Pacuvius docti famam senis, Accius alti:
Dicitur Afranî toga (13) convenisse Menandro;
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi:

Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.
Hos ediscit, & hos arto stipata theatro
Spectat Roma potens: habet hos numeratque poetas
Ad nostrum tempus, Livî (14) scriptoris ab ævo.
Interdum vulgus rectum videt; est ubi peccat.
Si veteres ita miratur, laudatque poetas,
Ut nihil anteferat, nihil illis comparet, errat.
Si quædam nimis antique, si pleraque dure
Dicere credit eos (*a*), ignave multa, fatetur:
Et sapit, & mecum facit, & Jove judicat æquo (15).
Non equidem insector, delendaque carmina Livî
Esse reor, memini quæ plagosum mihi parvo
Orbilium (16) dictare: sed emendata videri,
Pulchraque, & exactis minimum distantia, miror.
Inter quæ verbum emicuit si forte decorum, &
Si versus paulo concinnior unus & alter,
Injuste totum ducit venditque (*b*) poema.
Indignor quidquam reprehendi, non quia crasse
Compositum, illepideve putetur, sed quia nuper:
Nec veniam antiquis, sed honorem & præmia posci.
Recte necne crocum floresque perambulet (17) Attæ
Fabula, si dubitem, clament periisse pudorem
Cuncti pene patres, ea cum reprehendere coner,
Quæ gravis Æsopus, quæ doctus Roscius egit:
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt;

(*a*) cedit eos *Bent. ex MS. Baxt. Cun.*
(*b*) venitque *e conj. Bentl.*

Vel quia turpe putant parere minoribus, & quæ
Imberbi (*a*) didicere, senes perdenda fateri.
Jam Saliare Numæ carmen (18) qui laudat, & illud,
Quod mecum ignorat (19), solus vult scire videri:
Ingeniis non ille favet plauditque sepultis,
Nostra sed impugnat, nos nostraque lividus odit.
Quod si tam Grajis novitas invisa fuisset,
Quam nobis, quid nunc esset vetus? aut quid haberet,
Quod legeret tereretque viritim publicus usus?
Ut primum positis nugari Græcia bellis
Cœpit, & in vitium fortuna labier æqua,
Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum:
Marmoris, aut eboris fabros, aut æris amavit:
Suspendit picta vultum, mentemque (*b*) tabella:
Nunc tibicinibus, nunc est gavisa tragœdis:
Sub nutrice puella velut si luderet infans,
Quod cupide petiit, mature plena reliquit.
Quid placet, aut odio est, quod non mutabile credas?
Hoc paces habuere bonæ ventique secundi.
Romæ dulce diu fuit & solemne, reclusa
Mane domo vigilare, clienti promere jura;
Cautos nominibus certis (*c*) expendere nummos,
Majores audire, minori dicere, per quæ
Crescere res posset, minui damnosa libido.

(*a*) imberbes *vulgo*.
(*b*) vultumque animumque *Cun.*
(*c*) certis *quidam Lambin. optimi Torrent. Muret.* rectis *alii.*

Mutavit mentem populus levis, & calet uno
Scribendi studio: puerique patresque severi
Fronde comas vincti cœnant, & carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me adfirmo scribere versus,
Invenior Parthis mendacior (20); & prius orto
Sole, vigil calamum & chartas & scrinia posco.
Navim agere ignarus navis timet: abrotonum ægro
Non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est,
Promittunt medici; tractant fabrilia fabri.
Scribimus indocti doctique poemata passim.
Hic error tamen & levis hæc insania quantas
Virtutes habeat, sic collige: vatis avarus
Non temere est animus: versus amat, hoc studet unum:
Detrimenta, fugas servorum, incendia ridet:
Non fraudem socio, puerove incogitat ullam
Pupillo: vivit siliquis (21) & pane secundo:
Militiæ quanquam piger & malus, utilis urbi,
Si das hoc, parvis quoque rebus magna juvari.
Os tenerum pueri balbumque poeta figurat:
Torquet ab obscœnis jam nunc sermonibus aurem:
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Asperitatis & invidiæ corrector & iræ:
Recte facta refert: orientia tempora notis
Instruit exemplis: inopem solatur & ægrum.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?
Poscit opem chorus, & præsentia numina sentit:

Cœlestes implorat aquas docta prece blandus:
Avertit morbos, metuenda pericula pellit (*a*):
Impetrat & pacem, & locupletem frugibus annum.
Carmine dî superi placantur, carmine manes.
Agricolæ prisci, fortes, parvoque beati,
Condita post frumenta, levantes tempore festo
Corpus, & ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum sociis operum, pueris, & conjuge fida,
Tellurem porco, Sylvanum lacte piabant,
Floribus & vino Genium, memorem brevis ævi.
Fescennina (22) per hunc inventa licentia morem
Versibus alternis opprobria rustica fudit,
Libertasque recurrentes accepta per annos
Lusit amabiliter; donec jam sævus apertam
In rabiem verti cœpit jocus, & per honestas
Ire domos impune minax: doluere cruento
Dente lacessiti; fuit intactis quoque cura
Conditione super communi; quin etiam lex
Pœnaque lata, malo quæ nollet carmine quenquam
Describi: vertére modum, formidine fustis (23)
Ad bene dicendum delectandumque redacti.
Græcia capta ferum victorem cepit, & artes
Intulit agresti Latio: sic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius, & grave virus (24)
Munditiæ pepulere: sed in longum tamen ævum

(*a*) tollit *Cun.*

Manserunt, hodieque manent, vestigia ruris.
Serus enim Græcis admovit acumina chartis,
Et post Punica bella quietus, quærere cœpit,
Quid Sophocles & Thespis & Æschylus utile ferrent.
Tentavit quoque rem si digne vertere posset;
Et placuit sibi, natura sublimis & acer:
Nam spirat tragicum satis, & feliciter audet:
Sed turpem putat inscite (*a*), metuitque lituram.
Creditur, ex medio quia res arcessit, habere
Sudoris minimum; sed habet comœdia tanto
Plus oneris, quanto veniæ minus. Adspice, Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi;
Ut patris attenti, lenonis ut insidiosi;
Quantus sit Dossennus (25) edacibus in parasitis;
Quam non adstricto percurrat pulpita socco:
Gestit enim nummum in loculos demittere, post hoc
Securus (26), cadat an recto stet fabula talo.
Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru,
Exanimat lentus spectator, sedulus inflat.
Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
Subruit ac reficit. Valeat res ludicra, si me
Palma negata macrum, donata reducit opimum.
Sæpe etiam audacem fugat hoc terretque poetam,
Quod numero plures, virtute & honore minores,
Indocti stolidique, & depugnare parati,

Si

(*a*) in scriptis *vulg.* & *MSS.* in schediis *conj. Cun.*

Si discordet eques, media inter carmina poscunt
Aut ursum, aut pugiles (27): his nam plebecula gaudet.
Verum equitis (*a*) quoque jam migravit ab aure voluptas
Omnis ad incertos (28) oculos & gaudia vana.
Quattuor, aut plures aulæa premuntur (29) in horas,
Dum fugiunt (30) equitum turmæ, peditumque catervæ:
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis;
Esseda festinant, pilenta, petorrita, naves (31):
Captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
Si foret in terris, rideret Democritus; seu
Diversum confusa genus panthera camelo,
Sive elephas albus (32) vulgi converteret ora:
Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Ut sibi præbentem mimo spectacula plura.
Scriptores autem narrare putaret asello
Fabellam surdo: nam quæ pervincere voces
Evaluere sonum, referunt quem nostra theatra?
Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuscum;
Tanto cum strepitu ludi spectantur, & artes,
Divitiæque peregrinæ; quibus oblitus actor
Cum stetit in scena, concurrit dextera lævæ (33).
Dixit adhuc aliquid? Nil sane. Quid placet ergo?
Lana Tarentino violas imitata veneno (34).
Ac ne forte putes me, quæ facere ipse recusem,

(*a*) Equiti *verius Bentl. e conj.*

Cum recte tractent alii, laudare maligne:
Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet
Ut magus; & modo me Thebis, modo ponit Athenis.
Verum age, & his, qui se lectori credere malunt,
Quam spectatoris fastidia ferre superbi,
Curam redde brevem; si munus Apolline dignum
Vis complere libris, & vatibus addere calcar,
Ut studio majore petant Helicona virentem.
Multa quidem nobis facimus mala sæpe poetæ,
(Ut vineta egomet cædam mea) cum tibi librum
Sollicito damus, aut fesso; cum lædimur, unum
Si quis amicorum est ausus reprendere versum:
Cum loca jam recitata revolvimus irrevocati;
Cum lamentamur non adparere labores
Nostros & tenui deducta poemata filo;
Cum speramus eo rem venturam, ut simul atque
Carmina rescieris nos fingere, commodus ultro
Arcessas, & egere vetes, & scribere cogas.
Sed tamen est operæ pretium cognoscere, quales
Ædituos (35) habeat belli spectata domique
Virtus, indigno non committenda poetæ.
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Chœrilus, incultis qui versibus & male natis
Rettulit acceptos, regale nomisma, Philippos.
Sed veluti tractata notam labemque remittunt

Atramenta (36), fere scriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt. Idem rex ille, poema
Qui tam ridiculum tam care prodigus emit,
Edicto vetuit, ne quis se, præter Apellem,
Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra
Fortis Alexandri vultum simulantia. Quod si
Judicium subtile videndis artibus illud
Ad libros & ad hæc Musarum dona vocares,
Bœotum in crasso jurares aere natum.
At neque dedecorant tua de se judicia, atque
Munera, quæ multa dantis cum laude tulerunt (37),
Dilecti tibi Virgilius, Variusque poetæ:
Nec magis expressi vultus per ahenea signa,
Quam per vatis opus mores, animique virorum
Clarorum adparent: nec sermones ego mallem
Repentes per humum, quam res componere gestas;
Terrarumque situs, & flumina dicere, & arces
Montibus impositas, & barbara regna, tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem,
Claustraque (38) custodem pacis cohibentia Janum,
Et formidatam Parthis te principe Romam:
Si, quantum cuperem (39), possem quoque; sed neque parvum
Carmen majestas recipit tua, nec meus audet
Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.
Sedulitas autem, stulte quem diligit, urget;
Præcipue cum se numeris commendat & arte.

Discit enim citius, meminitque libentius illud,
Quod quis deridet, quam quod probat & veneratur.
Nil moror officium, quod me gravat: ac neque ficto
In pejus vultu proponi cereus usquam,
Nec prave factis decorari versibus opto:
Ne rubeam pingui donatus munere, & una
Cum scriptore meo capsa porrectus aperta,
Deferar in vicum vendentem tus & odores,
Et piper, & quidquid chartis amicitur ineptis.

EPISTOLA II.

AD JULIUM FLORUM.

Excusat se, variis de causis, a carminibus & epistolis conscribendis; ac in philosophia totus jam esse ait.

FLore, bono claroque fidelis amice Neroni,
Si quis forte velit puerum tibi vendere natum
Tibure, vel Gabiis, & tecum sic agat: Hic &
Candidus, & talos a vertice pulcher ad imos,
Fiet eritque tuus nummorum millibus octo,
Verna ministeriis ad nutus aptus heriles,
Litterulis Græcis imbutus, idoneus arti
Cuilibet: argilla quidvis imitaberis (*a*) uda:
Quin etiam canet indoctum, sed dulce bibenti.
Multa fidem promissa levant, ubi plenius æquo
Laudat venales, qui vult extrudere, merces.
Res urget me nulla: meo sum pauper in ære.
Nemo hoc mangonum faceret tibi: non temere a me
Quivis ferret idem: semel hic cessavit, &, ut fit,
In scalis latuit metuens pendentis habenæ.
Des nummos, excepta nihil te si fuga lædit.

(*a*) imitaberis *quatuor Lambin. septem Cruq.* imitabitur *plures MSS. & Editt. Asc. & Muret.*

Ille ferat pretium, pœnæ securus, opinor.
Prudens emisti vitiosum; dicta tibi est lex.
Insequeris tamen hunc, & lite moraris iniqua.
Dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi
Talibus officiis prope mancum: ne mea sævus
Jurgares ad te quod epistola nulla veniret.
Quid tum profeci, mecum facientia jura
Si tamen attentas? quereris super hoc etiam, quod
Exspectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta viatica multis
Ærumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
Perdiderat: post hoc vehemens lupus, & sibi & hosti
Iratus pariter, jejunis dentibus acer,
Præsidium regale (40) loco dejecit, ut ajunt,
Summe munito, & multarum divite rerum.
Clarus ob id factum donis (41) ornatur honestis;
Accipit & bis dena super sestertia nummûm.
Forte sub hoc tempus castellum evertere prætor (42)
Nescio quod cupiens, hortari cœpit eundem
Verbis, quæ timido quoque possent addere mentem:
I bone, quo virtus tua te vocat; i pede fausto,
Grandia laturus meritorum præmia: quid stas?
Post hæc ille catus, quantumvis rusticus, ibit,
Ibit eo, quo vis, qui zonam perdidit (43), inquit.
Romæ nutriri mihi contigit, atque doceri,
Iratus Grajis quantum nocuisset Achilles.
Adjecere bonæ paulo plus artis Athenæ:

Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum (44),
Atque inter silvas Academi quærere verum.
Dura sed emovere loco me tempora grato;
Civilisque rudem belli tulit æstus in arma,
Cæsaris Augusti non responsura lacertis.
Unde simul primum me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis, inopemque paterni
Et laris & fundi; paupertas impulit audax,
Ut versus facerem: sed, quod non desit, habentem,
Quæ poterunt unquam satis expurgare (*a*) cicutæ,
Ni melius dormire putem, quam scribere versus?
Singula de nobis anni prædantur euntes;
Eripuere jocos, Venerem, convivia, ludum;
Tendunt extorquere poemata: quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur, amantque:
Carmine tu gaudes, hic delectatur iambis:
Ille, Bioneis sermonibus (45), & sale nigro.
Tres mihi convivæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod jubet alter;
Quod petis, id sane est invisum acidumque duobus.
Præter cetera, me Romæne poemata censes
Scribere posse, inter tot curas, totque labores?
Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, relictis
Omnibus officiis: cubat hic in colle Quirini,

(*a*) expugnare *ex MS. Cun.*

Hic extremo in Aventino: visendus uterque.
Intervalla vides humane commoda. Verum
Puræ sunt plateæ, nihil ut meditantibus obstet.
Festinat calidus mulis, gerulisque (46) redemtor (47):
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum:
Tristia robustis luctantur funera (48) plaustris:
Hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus.
I nunc, & versus tecum meditare canoros.
Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbes,
Rite cliens Bacchi, somno gaudentis, & umbra.
Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
Vis canere, & contracta (*a*) sequi vestigia vatum?
Ingenium, sibi quod vacuas desumsit Athenas,
Et studiis annos septem dedit, insenuitque
Libris & curis, statua taciturnius exit
Plerumque, & risu populum quatit: hic ego rerum
Fluctibus in mediis, & tempestatibus urbis,
Verba lyræ motura sonum connectere digner?
Frater erat Romæ consulti rhetor, ut alter
Alterius sermone meros audiret honores:
Gracchus ut hic illi foret, huic ut Mucius (49) ille.
Quî minus argutos vexat (*b*) furor iste poetas?
Carmina compono, hic elegos: mirabile visu,
Cælatumque novem Musis opus. Adspice primum,

(*a*) contracta *Acron. Dacier.* contacta *Bemb. sex Lamb. octo Cruq.* cunctata *Cun. & Sax.*
(*b*) versat *Bentl. e conj.*

Quanto cum fastu, quanto molimine circum-
Spectemus vacuam Romanis vatibus ædem.
Mox etiam, si forte vacas, sequere, & procul audi,
Quid ferat, & quare sibi nectat uterque coronam.
Cædimur, & totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Discedo Alcæus puncto (50) illius: ille meo quis?
Quis, nisi Callimachus (51)? si plus adposcere (*a*) visus,
Fit Mimnermus (52), & optivo cognomine crescit.
Multa fero, ut placem genus irritabile vatum,
Cum scribo, & supplex populi suffragia capto:
Idem, finitis studiis, & mente recepta,
Obturem (53) patulas impune legentibus aures.
Ridentur mala qui componunt carmina: verum
Gaudent scribentes, & se venerantur, & ultro
Si taceas, laudant quidquid scripsere, beati.
At qui legitimum cupiet fecisse poema,
Cum tabulis animum censoris sumet honesti;
Audebit quæcunque parum splendoris habebunt,
Et sine pondere erunt, & honore indigna ferentur,
Verba movere loco, quamvis invita recedant,
Et versentur adhuc intra penetralia Vestæ.
Obscurata diu populo bonus eruet, atque
Proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
Quæ priscis memorata Catonibus atque Cethegis,
Nunc situs informis premit & deserta vetustas:

(*a*) si plus se attollere *MS. Cruq.*

Adsciscet nova, quæ genitor produxerit usus.
Vehemens & liquidus, puroque simillimus amni,
Fundet opes, Latiumque beabit divite lingua.
Luxuriantia compescet, nimis aspera sano
Levabit cultu, virtute carentia tollet:
Ludentis speciem dabit, & torquebitur, ut qui
Nunc Satyrum (54), nunc agrestem Cyclopa (55) movetur.
Prætulerim scriptor delirus inersque videri,
Dum mea delectent mala me, vel denique fallant,
Quam sapere, & ringi (56). Fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus sessor plausorque theatro:
Cetera qui vitæ servaret munia recto
More, bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere servis,
Et signo læso (57) non insanire lagenæ:
Posset qui rupem & puteum vitare patentem.
Hic ubi cognatorum opibus curisque refectus,
Expulit elleboro morbum, bilemque meraco,
Et redit ad sese; pol me occidistis amici,
Non servastis, ait, cui sic extorta voluptas,
Et demtus per vim mentis gratissimus error.
Nimirum sapere est abjectis utile nugis,
Et tempestivum pueris concedere ludum,
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,
Sed veræ numerosque modosque ediscere vitæ.

Quocirca mecum loquor hæc, tacitusque recordor:
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ,
Narrares medicis: quod quanto plura parasti,
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
Si vulnus tibi, monstrata radice vel herba,
Non fieret levius, fugeres radice vel herba
Proficiente nihil curarier: audieras, cui
Rem dî donarent, illi decedere pravam
Stultitiam; & cum sis nihilo sapientior, ex quo
Plenior es, tamen uteris monitoribus (*a*) îsdem?
At si divitiæ prudentem reddere possent,
Si cupidum timidumque minus te; nempe ruberes,
Viveret in terris te si quis avarior uno.
Si proprium est, quod quis libra mercatus & ære (58) est (*b*),
Quædam, si credis consultis, mancipat usus:
Qui te pascit ager, tuus est: & villicus Orbî,
Cum segetes occat, tibi mox frumenta daturas (*c*),
Te dominum sentit; das nummos; accipis uvam,
Pullos, ova, cadum temeti: nempe modo isto
Paulatîm mercaris agrum, fortasse trecentis
Aut etiam supra, nummorum millibus emtum.
Quid refert, vivas numerato nuper, an olim?
Emtor Aricini quondam Vejentis & arvi,
Emtum cœnat olus, quamvis aliter putat; emtis

(*a*) rationibus *Bemb. & tres Lamb.*
(*b*) mercator & ære *Ascens. Muret. & recentiores.*
(*c*) daturus *vulgo.*

Sub noctem gelidam lignis calefactat ahenum.
Sed vocat usque suum, qua populus adsita certis
Limitibus vicina refugit (*a*) jurgia, tanquam
Sit proprium quidquam (*b*), puncto quod mobilis horæ,
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema (*c*),
Permutet dominos, & cedat in altera jura.
Sic quia perpetuus nulli datur usus, & hæres
Hæredem alterius, velut unda supervenit undam;
Quid vici (*d*) prosunt, aut horrea? quidve Calabris
Saltibus (59) adjecti Lucani, si metit Orcus
Grandia cum parvis, non exorabilis auro?
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla (60), tabellas,
Argentum, vestes Gætulo (61) murice tinctas,
Sunt qui non habeant, est qui non curat habere.
Cur alter fratrum cessare, & ludere, & ungi
Præferat Herodis palmetis (62) pinguibus; alter
Dives & importunus, ad umbram lucis ab ortu
Silvestrem flammis & ferro mitiget agrum,
Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
Naturæ deus humanæ, mortalis in unum-
Quodque caput (63), vultu mutabilis, albus, & ater (64).
Utar, & ex modico, quantum res poscet, acervo
Tollam; nec metuam quid de me judicet hæres;
Quod non plura datis invenerit; & tamen idem

(*a*) refigit *Bos. & Cun. e MS.*
(*b*) quidquam *omnes MSS.* cuiquam *Aldin. & recentior.*
(*c*) morte suprema *ante Muret.*
(*d*) vites *Marc. ex Porphyr.*

Scire volam, quantum simplex hilarisque nepoti
Discrepet, & quantum discordet parcus avaro.
Distat enim, spargas tua prodigus, an neque sumtum
Invitus facias, neque plura parare labores;
Ac potius, puer ut festis quinquatribus (65) olim,
Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.
Pauperies immunda domu (a) procul absit: ego, utrum
Nave ferar magna an parva, ferar unus & idem.
Non agimur tumidis velis Aquilone secundo:
Non tamen adversis ætatem ducimus Austris:
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
Extremi primorum, extremis usque priores.
Non es avarus: abi; quid cetera? jam simul isto
Cum vitio fugere? caret tibi pectus inani
Ambitione? caret mortis formidine, & ira?
Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
Nocturnos lemures (66), portentaque Thessala rides?
Natales grate numeras? ignoscis amicis?
Lenior & melior fis accedente senecta?
Quid te exemta juvat spinis de pluribus una?
Vivere si recte nescis, decede peritis.
Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti:
Tempus abire tibi est: ne potum largius æquo
Rideat, & pulset lasciva decentius ætas.

(a) domus *vulgo*.

Q. HORATII FLACCI

EPISTOLA

AD PISONES

SIVE

DE ARTE POETICA

LIBER.

In hac Epistola, vel quovis alio nomine appellari debeat, quod nimis otiose a criticis antiquitus ac recens quæsitum est, Vir Cl. Willielmus Baxterus Anglus, inter præcipuos de Horatiana Musa optime meritus, vigintiquinque poeseos Præcepta, sive potius sacros κανόνας, *non minus agnoscit, quæ hic argumenti loco enumerare haud piget. I. a versu* 1. *ad* 12. De consequentia vel convenientia. *II. a* 12. *ad* 24. De servando themate, seu de vitandis inanibus & affectatis episodiis. *III. a* 24. *ad* 32. De vitandis vitiis in charactere styli. *IV. a*

32. *ad* 41. Materiam esse deligendam, quam possimus implere. *V. a* 41. *ad* 45. Quid sit dispositio. *VI. a* 45. *ad* 73. De verbis veteribus & novis. *VII. a* 73. *ad* 86. Quibus metris singulæ res tractandæ sunt. *VIII. a* 86. *ad* 99. Quem characterem styli singula requirant. *IX. a* 99. *ad* 113. Admiscendum esse pathos. X. *a* 113. *ad* 125. De formandis personarum characteribus. *XI. a* 125. *ad* 136. De veterum imitatione. *XII. a* 136. *ad* 153. De ponendo principio. *XIII. a* 153. *ad* 179. De servando ethos. *XIV. a* 179. *ad* 189. De non proferendis in scenam, sive de nuntiis. *XV. a* 189. *ad* 193. De numero actuum & de personis. *XVI. a* 193. *ad* 202. Chorus pro singulari actore accipiendus est. *XVII. a* 202. *ad* 220. De musica. *XVIII. a* 220. *ad* 251. De dramate satyrico. *XIX. a* 251. *ad* 275. De pedibus jambicis. *XX. a* 275. *ad* 295. Sæpius corrigenda esse, quæ scripseris. *XXI. a* 295. *ad* 333. De legendis philosophorum scriptis. *XXII. a* 333. *ad* 347. De fine poeticæ, docere sc. & delectare. XXIII. *a* 347. *ad* 361. Ob modica delicta non esse erubescendum. *XXIV. a* 361. *ad* 385. Nil valere poema, quod non est optimum. *XXV. a* 385. *ad finem.* De adhibendo idoneo judice. *Quam quidem divisionem, satis commodam, ut fieri poterat, in libello, qui lyrico potius quam didascalico more conscriptus, ordinem certum non habet, cave ne stri-*

ctim sumas; at usque ad unum aurea dictata, ac prope dixerim divina effata, in mente penitus recondito. Editor.

Humano capiti cervicem pictor equinam
Jungere si velit, & varias inducere plumas (*a*),
Undique collatis membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne;
Spectatum admissi risum teneatis amici?
Credite, Pisones, isti tabulæ fore librum
Persimilem, cujus, velut ægri somnia, vanæ
Fingentur species: ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formæ. Pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.
Scimus, & hanc veniam petimusque damusque (1) vicissim:
Sed non ut placidis coeant immitia, non ut
Serpentes avibus geminentur, tigribus agni.
Inceptis gravibus plerumque & magna professis
Purpureus, late qui splendeat, unus & alter
Adsuitur pannus (2); cum lucus, & ara Dianæ,
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluvius describitur arcus.
Sed nunc non erat his locus: & fortasse cupressum
Scis simulare (3): quid hoc, si fractis enatat exspes
Navi-

(*a*) formas *conj. Bentl.*

Navibus, ære dato qui pingitur? amphora cœpit
Institui, currente rota, cur urceus exit?
Denique sit, quod vis, simplex duntaxat & unum.
Maxima pars vatum, pater, & juvenes patre digni,
Decipimur specie recti: brevis esse laboro,
Obscurus fio: sectantem levia (*a*), nervi
Deficiunt animique; professus grandia turget:
Serpit humi tutus nimium, timidusque procellæ.
Qui variare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum silvis adpingit, fluctibus aprum.
In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.
Æmilium circa ludum (4) faber imus & ungues
Exprimet, & molles imitabitur ære capillos:
Infelix operis summa, quia ponere totum
Nesciet: hunc ego me, si quid componere curem,
Non magis esse velim, quam pravo vivere naso,
Spectandum nigris oculis, nigroque capillo.
Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam
Viribus, & versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant humeri: cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit, & venus, aut ego fallor,
Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici
Pleraque differat, & præsens in tempus omittat.
In verbis etiam tenuis, cautusque serendis:

(*a*) lenia *Bentl. Cun. San. ex MSS.*

Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor (*).
Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit junctura novum. Si forte necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum,
Fingere cinctutis (5) non exaudita Cethegis
Continget; dabiturque licentia sumta pudenter.
Et nova fictaque (*a*) nuper habebunt verba fidem, si
Græco fonte cadant, parce detorta. Quid autem
Cæcilio, Plautoque dabit Romanus, ademtum
Virgilio, Varioque? ego cur, acquirere pauca
Si possum, invideor, cum lingua Catonis & Ennî
Sermonem patrium ditaverit, & nova rerum
Nomina protulerit? licuit, semperque licebit,
Signatum præsente nota producere (*b*) nomen.
Ut silvæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas,
Et juvenum ritu florent modo nata vigentque.
Debemur (*c*) morti nos, nostraque: sive receptus (6)
Terra Neptunus, classes aquilonibus arcet,
Regis opus; sterilisque diu palus aptaque remis,
Vicinas urbes alit, & grave sentit aratrum:
Seu cursum mutavit (7) iniquum frugibus amnis,

(*) 46 *ante* 45 *ponunt omnes præter Bentlejum, cujus transpositio, rationibus haud aspernandis fulta, & a Gesnero quoque probata, blandum remedium affert magnæ difficultati.* Editor.

(*a*) factaque *Fabric. ex MS. Bentl. Cun.*

(*b*) procudere *quidam MSS. Lambin. Codex Achillis Stat.*

(*c*) debemus *Achilles Stat. ex MSS. Prisciani.*

Doctus iter melius. Mortalia facta peribunt:
Nedum sermonum stet honos, & gratia vivax.
Multa renascentur, quæ jam cecidere, cadentque,
Quæ nunc sunt in honore, vocabula, si volet usus,
Quem penes arbitrium est, & jus & norma loquendi.
Res gestæ regumque ducumque, & tristia bella,
Quo scribi possent numero, monstravit Homerus.
Versibus impariter junctis querimonia primum,
Post etiam inclusa est voti sententia compos.
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
Grammatici certant, & adhuc sub judice lis est.
Archilochum proprio rabies armavit iambo.
Hunc socci cepere pedem, grandesque cothurni,
Alternis aptum sermonibus, & populares
Vincentem strepitus, & natum rebus agendis.
Musa dedit fidibus divos, puerosque deorum,
Et pugilem victorem (8), & equum certamine primum,
Et juvenum curas, & libera vina referre.
Descriptas servare vices operumque colores
Cur ego si nequeo ignoroque, poeta salutor?
Cur nescire, pudens prave, quam discere malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult:
Indignatur item privatis ac prope socco,
Dignis carminibus narrari cœna Thyestæ.
Singula quæque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen & vocem comœdia tollit,
Iratusque Chremes tumido delitigat ore:

Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri.
Telephus & Peleus, cum pauper & exsul uterque,
Projicit ampullas, & sesquipedalia verba,
Si curat cor spectantis tetigisse querela.
Non satis est pulchra esse poemata: dulcia sunto,
Et quocunque volent, animum auditoris agunto.
Ut ridentibus arrident, ita flentibus adsunt
Humani vultus. Si vis me flere (9), dolendum est
Primum ipsi tibi: tunc tua me infortunia lædent,
Telephe, vel Peleu: male si mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo: tristia mœstum
Vultum verba decent: iratum plena minarum,
Ludentem lasciva, severum seria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum: juvat, aut impellit ad iram,
Aut ad humum mœrore gravi deducit, & angit:
Post effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites peditesque cachinnum.
Intererit multum, Davusne loquatur, an Heros (*a*): (10)
Maturusne senex, an adhuc florente juventa
Fervidus; & matrona potens, an sedula nutrix;
Mercatorne vagus, cultorne virentis agelli;
Colchus (11), an Assyrius; Thebis nutritus, an Argis.
Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge,

(*a*) Divusne loquatur an Heros *quatuor Bland. Cruq. Edit. Aldin.* Davusne loquatur, Erosne *Lambin.*

Scriptor, honoratum si forte reponis Achillem:
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer;
Jura neget sibi nata, nihil non adroget armis:
Sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
Si quid inexpertum scenæ committis, & audes
Personam formare novam, servetur ad imum
Qualis ab incepto processerit, & sibi constet.
Difficile est proprie communia dicere: tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quam si proferres ignota indictaque primus.
Publica materies privati juris erit, si
Nec circa vilem patulumque moraberis orbem:
Nec verbum verbo curabis reddere fidus
Interpres; nec desilies imitator in artum,
Unde pedem proferre (*a*) pudor vetet, aut operis lex:
Nec sic incipies, ut scriptor cyclicus (12) olim:
Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.
Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturient montes, nascetur ridiculus mus.
Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte:
Dic mihi, Musa, virum, captæ post tempora (*b*) *Trojæ,*
Qui mores hominum multorum vidit & urbes.
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem

(*a*) referre *MS. ap. Ach. Stat.*
(*b*) mœnia *MS. Ach. Stat.* funera *conj. Bentl.* Pergama *conj. Cun.*

Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
Antiphaten (13), Scyllamque, & cum Cyclope Charybdim.
Nec reditum (14) Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo.
Semper ad eventum festinat (15), & in medias res,
Non secus ac notas, auditorem rapit, & quæ
Desperat tractata nitescere posse, relinquit;
Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.
Tu, quid ego, & populus mecum desideret, audi.
Si plausoris eges aulæa manentis, & usque
Sessuri, donec cantor, vos plaudite, dicat:
Ætatis cujusque notandi sunt tibi mores,
Mobilibusque decor naturis (*a*) dandus & annis.
Reddere qui voces jam scit puer, & pede certo
Signat humum, gestit paribus colludere, & iram
Colligit ac ponit temere, & mutatur in horas.
Imberbus juvenis, tandem custode (16) remoto,
Gaudet equis canibusque & aprici gramine campi:
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
Utilium tardus provisor, prodigus æris,
Sublimis, cupidusque, & amata relinquere pernix.
Conversis studiis, ætas, animusque virilis
Quærit opes, & amicitias, inservit honori;

(*a*) maturis *Bentl. ex conject. & auctoritate nonnulla. Etiam Baxt. ed. 2. it. Cun.*

Commisisse cavet, quod mox mutare laboret.
Multa senem circumveniunt incommoda; vel quod
Quærit, & inventis miser abstinet, ac timet uti;
Vel quod res omnes timide gelideque ministrat,
Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, censor castigatorque minorum.
Multa ferunt anni venientes (17) commoda secum,
Multa recedentes adimunt. Ne forte seniles
Mandentur juveni partes, pueroque viriles,
Semper in adjunctis, ævoque morabimur aptis.
Aut agitur res in scenis, aut acta refertur.
Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus, & quæ
Ipse sibi tradit spectator. Non tamen intus
Digna geri promes in scenam, multaque tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens.
Nec pueros coram populo Medea trucidet,
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus;
Aut in avem Progne vertatur, Cadmus in anguem.
Quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.
Neve minor, neu sit quinto productior actu
Fabula, quæ posci vult, & spectata reponi:
Nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus
Inciderit; nec quarta loqui persona laboret.
Actoris (*a*) partes chorus officiumque virile

(*a*) auctoris *duo Lambin. & Pulm.*

Defendat; neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducat & hæreat apte.
Ille bonis faveatque, & consilietur amice (*a*),
Et regat iratos, & amet peccare timentes (*b*):
Ille dapes laudet mensæ brevis, ille salubrem
Justitiam, legesque, & apertis otia portis.
Ille tegat commissa, deosque precetur & oret,
Ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.
Tibia non, ut nunc, orichalco vincta (18) (*c*), tubæque
Æmula, sed tenuis simplexque, foramine pauco (19)
Adspirare, & adesse choris erat utilis, atque
Nondum spissa nimis complere sedilia flatu.
Quo sane populus numerabilis, utpote parvus (*d*),
Et frugi, castusque, verecundusque coibat.
Postquam cœpit agros extendere victor, & urbem (*e*)
Latior amplecti murus, vinoque diurno
Placari Genius festis impune diebus;
Accessit numerisque modisque licentia major.
Indoctus quid enim saperet, liberque laborum
Rusticus, urbano confusus, turpis honesto?
Sic priscæ motumque & luxuriem addidit arti
Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem:

(*a*) amice *Bemb. & decem Lamb.* amicus *aliqui.* amicis *post Muretum vulgo.*

(*b*) pacare *etiam MS. Acb. Stat. & al.* tumentes *e MS. Bentl. Cun.*

(*c*) juncta *novem Lambin.*

(*d*) parcus *conj. Faber.*

(*e*) urbes *plurimi.*

Sic etiam fidibus voces crevere severis,
Et tulit eloquium insolitum facundia præceps:
Utiliumque sagax rerum & divina futuri
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum (20),
Mox etiam agrestes Satyros nudavit (21), & asper
Incolumi gravitate jocum tentavit; eo quod
Illecebris erat & grata novitate morandus
Spectator, functusque sacris (22), & potus & exlex.
Verum ita risores, ita commendare dicaces
Conveniet Satyros, ita vertere seria ludo:
Ne quicunque deus, quicunque adhibebitur heros,
Regali conspectus in auro nuper & ostro,
Migret in obscuras humili sermone tabernas;
Aut, dum vitat humum, nubes & inania captet.
Effutire leves indigna tragœdia versus,
Ut festis matrona moveri jussa diebus,
Intererit Satyris paulum pudibunda protervis.
Non ego inornata & dominantia nomina solum,
Verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo:
Nec sic enitar tragico differre colori,
Ut nihil intersit, Davusne loquatur, & audax
Pythias, emuncto lucrata Simone talentum,
An custos famulusque dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis
Speret idem; sudet multum, frustraque laboret
Ausus idem: tantum series juncturaque pollet;

Tantum de medio sumtis accedit honoris.
Silvis deducti caveant, me judice, Fauni,
Ne, velut innati triviis, ac pene forenses,
Aut nimium teneris juvenentur versibus unquam,
Aut immunda crepent, ignominiosaque dicta.
Offenduntur enim, quibus est equus, & pater, & res;
Nec, si quid fricti ciceris probat, & nucis emtor,
Æquis accipiunt animis, donantve corona.
Syllaba longa brevi subjecta vocatur iambus,
Pes citus; unde etiam trimetris (23) accrescere jussit
Nomen iambeis, cum senos redderet ictus,
Primus ad extremum similis sibi: non ita pridem,
Tardior ut paulo graviorque veniret ad aures,
Spondeos stabiles in jura paterna recepit
Commodus, & patiens: non ut de sede secunda
Cederet, aut quarta socialiter (24): hic & in Accî
Nobilibus trimetris adparet rarus, & Ennî.
In scenam missos (*a*) magno cum pondere versus,
Aut operæ celeris nimium, curaque carentis,
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.
Non quivis videt immodulata poemata judex;
Et data Romanis venia est indigna poetis.
Idcircone vager, scribamque licenter? ut (*b*) omnes
Visuros peccata putem mea, tutus, & intra (*c*)

(*a*) missus *Marc. Bentl. Dac. & al. apud Cun.*
(*b*) an *vulgo*.
(*c*) intra *omnes*. extra *unus Lambin.*

Spem veniæ cautus? vitavi denique culpam,
Non laudem merui. Vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.
At vestri (25) proavi Plautinos & numeros, &
Laudavere sales; nimium patienter utrumque,
Ne dicam stulte, mirati; si modo ego & vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
Legitimumque sonum digitis callemus & aure.
Ignotum Tragicæ genus invenisse Camœnæ
Dicitur, & plaustris vexisse poemata Thespis,
Quæ canerent agerentque peruncti fæcibus (26) ora.
Post hunc personæ pallæque repertor honestæ
Æschylus, & modicis instravit pulpita tignis,
Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno.
Successit vetus his Comœdia, non sine multa
Laude: sed in vitium libertas excidit, & vim
Dignam lege regi; lex est accepta, chorusque
Turpiter obticuit, sublato jure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poetæ,
Nec minimum meruere decus, vestigia Græca
Ausi deserere, & celebrare domestica facta:
Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas (27).
Nec virtute foret clarisve potentius armis,
Quam lingua, Latium, si non offenderet unum-
Quemque poetarum limæ labor, & mora. Vos, o
Pompilius sanguis (28), carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atque

Perfectum decies non castigavit ad unguem.
Ingenium misera quia fortunatius arte
Credit, & excludit sanos Helicone poetas
Democritus; bona pars non ungues ponere curat,
Non barbam: secreta petit loca, balnea vitat.
Nanciscetur enim pretium, nomenque poetæ,
Si tribus Anticyris caput insanabile, nunquam
Tonsori Licino (29) commiserit. O ego lævus,
Qui purgor bilem sub verni temporis horam!
Non alius faceret meliora poemata; verum
Nil tanti est: ergo fungar vice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum valet, exsors ipsa secandi,
Munus & officium, nil scribens ipse, docebo:
Unde parentur opes: quid alat, formetque poetam:
Quid deceat, quid non; quo virtus, quo ferat error.
Scribendi recte, sapere est principium & fons:
Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ,
Verbaque provisam rem non invita sequentur.
Qui didicit patriæ quid debeat, & quid amicis,
Quo sit amore parens, quo frater amandus & hospes,
Quod sit conscripti, quod judicis officium, quæ
Partes in bellum missi ducis; ille profecto
Reddere personæ scit convenientia cuique.
Respicere exemplar vitæ morumque jubebo
Doctum imitatorem, & veras (30) hinc ducere voces.
Interdum speciosa locis, morataque recte
Fabula, nullius veneris, sine pondere, & arte,

Valdius oblectat populum, meliusque moratur,
Quam versus inopes rerum, nugæque canoræ.
Grajis ingenium, Grajis dedit ore rotundo
Musa loqui, præter laudem nullius avaris.
Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere. Dicat
Filius Albini, Si de quincunce remota est
Uncia, quid superat? poteras dixisse, Triens. Eu!
Rem poteris servare tuam. Redit uncia: quid fit?
Semis. An, hæc animos ærugo, & cura peculî
Cum semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro, & levi servanda cupresso?
Aut prodesse volunt aut delectare poetæ,
Aut simul & jucunda & idonea dicere vitæ.
Quidquid præcipies, esto brevis: ut cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fideles.
Omne supervacuum pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis causa, sint proxima veris.
Nec quodcunque volet, poscat sibi fabula credi:
Neu pransæ Lamiæ (31) vivum puerum extrahat alvo.
Centuriæ seniorum agitant expertia frugis,
Celsi prætereunt austera poemata Rhamnes.
Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo.
Hic meret æra liber Sosiis: hic & mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat ævum.

Sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus:
Nam neque chorda sonum reddit, quem vult manus & mens,
Poscentique gravem persæpe remittit acutum:
Nec semper feriet quodcunque minabitur arcus.
Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura: quid ergo est?
Ut scriptor si peccat idem librarius usque,
Quamvis est monitus, venia caret: & citharœdus
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem:
Sic mihi, qui multum cessat, fit Chœrilus ille,
Quem bis terque bonum, cum risu miror; & idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.
Verum opere in longo (*a*) fas est obrepere somnum.
Ut pictura poesis erit, quæ, si propius stes,
Te capiet magis, & quædam, si longius abstes.
Hæc amat obscurum, volet hæc sub luce videri,
Judicis argutum quæ non formidat acumen:
Hæc placuit semel, hæc decies repetita placebit.
O major juvenum, quamvis & voce paterna
Fingeris ad rectum, & per te sapis, hoc tibi dictum
Tolle memor: certis medium & tolerabile rebus
Recte concedi. Consultus juris, & actor

(*a*) opere in longo *Bemb. Lambin. duo Pulm.* operi longo *ceteri MSS.*

Causarum mediocris abest virtute diserti
Messalæ, nec scit quantum Cassellius (32) Aulus;
Sed tamen in pretio est. Mediocribus esse poetis
Non homines, non dî, non concessere columnæ.
Ut gratas inter mensas symphonia discors,
Et crassum unguentum & Sardo cum melle papaver (33)
Offendunt; poterat duci quia cœna sine istis:
Sic animis natum inventumque poema juvandis,
Si paulum a summo discessit, vergit ad imum.
Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis:
Indoctusque pilæ, discive, trochive quiescit,
Ne spissæ risum tollant impune coronæ:
Qui nescit, versus tamen audet fingere: quidni?
Liber & ingenuus, præsertim census equestrem
Summam nummorum, vitioque remotus ab omni.
Tu nihil invita dices faciesve Minerva:
Id tibi judicium est, ea mens: si quid tamen olim
Scripseris, in Metii (34) descendat judicis aures,
Et patris, & nostras, nonumque prematur in annum,
Membranis intus positis. Delere licebit
Quod non edideris: nescit vox missa reverti.
Silvestres homines sacer, interpresque deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus:
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosque leones;
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa movere sono testudinis, & prece blanda

Ducere quo vellet: fuit hæc sapientia quondam,
Publica privatis secernere, sacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare jura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno:
Sic honor & nomen divinis vatibus, atque
Carminibus venit. Post hos insignis Homerus,
Tyrtæusque (35) mares animos in Martia bella
Versibus exacuit: dictæ per carmina sortes,
Et vitæ monstrata via est; & gratia regum
Pieriis tentata modis; ludusque repertus,
Et longorum operum finis; ne forte pudori
Sit tibi Musa lyræ solers, & cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est: ego nec studium sine divite vena,
Nec rude quid prosit video ingenium: alterius sic
Altera poscit opem res, & conjurat amice.
Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer; sudavit & alsit,
Abstinuit Venere & vino: qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum.
Nec satis est dixisse: *ego mira poemata pango.*
Occupet extremum scabies: mihi turpe reliqui est,
Et, quod non didici, sane nescire fateri.
Ut præco ad merces turbam qui cogit emendas,
Adsentatores jubet ad lucrum ire poeta,
Dives agris, dives positis in fœnore nummis.
Si vero est, unctum qui recte ponere possit,

Et

Et spondere levi pro paupere, & eripere atris
Litibus implicitum; mirabor si sciet inter-
Noscere mendacem verumque beatus amicum.
Tu seu donaris, seu quid donare voles cui,
Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Lætitiæ: clamabit enim, Pulchre, bene, recte!
Pallescet super his; etiam stillabit amicis
Ex oculis rorem; saliet, tundet pede terram.
Ut qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo; sic
Derisor vero plus laudatore movetur.
Reges dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborent,
An sit amicitia dignus: sic carmina condes,
Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes.
Quintilio (36) si quid recitares, Corrige, sodes,
Hoc, ajebat, & hoc: melius te posse negares,
Bis terque expertum frustra, delere jubebat,
Et male tornatos (*a*) incudi reddere versus.
Si defendere delictum, quam vertere, malles,
Nullum ultra verbum, aut operam insumebat inanem (*b*),
Quin sine rivali teque & tua solus amares.
Vir bonus & prudens versus reprehendet inertes:
Culpabit duros, incomtis adlinet atrum

(*a*) ter natos *conj. Bentl.* formatos *Cun. San. ac videntur favere Scholiastæ & alii semiveteres.*

(*b*) Nil ultra verbi aut operæ insumebat inanis *Cun.*

Transverso calamo signum, ambitiosa recidet
Ornamenta, parum claris lucem dare coget,
Arguet ambigue dictum, mutanda notabit;
Fiet Aristarchus: non dicet, cur ego amicum
Offendam in nugis? hæ nugæ seria ducent (*a*)
In mala derisum semel, exceptumque sinistre.
Ut mala quem scabies, aut morbus regius urget,
Aut fanaticus error, & iracunda Diana (37),
Vesanum tetigisse timent, fugiuntque poetam
Qui sapiunt; agitant pueri, incautique sequuntur.
Hic, dum sublimes versus ructatur, & errat,
Si veluti merulis intentus decidit auceps
In puteum foveamve; licet, Succurrite, longum
Clamet, Io cives, non sit qui tollere curet.
Si curet (*b*) quis opem ferre & demittere funem,
Quî scis, an prudens huc se dejecerit (*c*), atque
Servari nolit? dicam, Siculique poetæ
Narrabo interitum. Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Ætnam
Insiluit: sit jus, liceatque perire poetis.
Invitum qui servat, idem facit occidenti.
Nec semel hoc fecit; nec, si retractus erit, jam
Fiet homo, & ponet famosæ (*d*) mortis amorem.

(*a*) ducunt S.
(*b*) curret L.
(*c*) Quid *MS. Ach. Stat.* sciat *Cun.* projecerit *quidam MSS.*
(*d*) formosæ *MS. Ach. Stat.*

Nec satis adparet, cur versus factitet (*a*): utrum
Minxerit in patrios cineres, an triste bidental (38)
Moverit incestus: certe furit, ac velut ursus
Objectos caveæ valuit si frangere clathros,
Indoctum doctumque fugat recitator acerbus.
Quem vero adripuit, tenet, occiditque legendo,
Non missura cutem, nisi plena cruoris, hirudo.

FINIS.

(*a*) pro cur, cum *Flor.* versus cur dictitet *Cun.*

IN LIBRUM I.

SATYRARUM NOTÆ.

(1) *Vadibus*. *Vas in re capitali est*, *Præs in re civili*, ut bene Cruquius ex Ausonio. Abutitur tamen hac voce Horatius.

(2) *Fabium*. „Fabius Maximus Narbonensis, equestri loco natus, Pompejanas partes secutus, aliquos libros ad Stoicam „disciplinam pertinentes conscripsit." Vet. Schol. Bellis hominibus gratificari vult Horatius, dum durum & provincialem Stoicum deridet; veretur enim ne & ipse exagitando divitias nimium videatur Cynicus.

(3) *Jocularia*. Hac voce designat rustica exodia, vel fabulas Atellanas: de quibus vid. Liv. lib. VII.

(4) *Quod*. Hic versus responsionem avari continet. G.

(5) *Reticulum panis*. „Rete est, quo in urbe panis portari „solet." Vet. Schol. Æsopi panarium tangit, ut vult Torrentius; & ridicule avarum bajulo & mancipio comparat.

(6) *Cumeris*. *Cumera*, vel *Cumerum* vas erat forma dolii, sive cadi, vimineum, palmeum, sparteum, vel etiam testaceum, acuminato coopérculo cameratum, unde & nomen suum accepisse videtur. Erat autem diversi generis.

(7) *Ferat Aufidus*. Credo de Apulo aliquo, vel Calabro cogitasse, qui se puero tali modo perierat.

(8) *Nomentanus*. „L. Cassius Nomentanus adeo sine respectu „bonorum suorum prodigus, ut sestertium septuagies gulæ ac „libidini impenderet. Hujus cocum nomine *Damam* P. Sal„lustius Crispus Historiarum Scriptor fertur centenis millibus „æris conductum habuisse." Vet. Schol.

(9) *Ungula*. „Pro equis per synecdochen dicitur." Vet. Schol.

(10) *Crispini*. Suaviter commendat se Epicureis suggillando Stoicos. „Crispinus iste (auctore vetere Scholiaste) poeta „fuit, qui Sectam Stoicam versibus scripsit in tantum garru„lis, ut *Aretalogi* nomen ei hæreret."

(11) *Ambubajarum*. „Ambubajæ dicuntur mulieres tibicinæ, „lingua Syrorum." Vet. Schol.

(12) *Pharmacopolæ*. Hac voce designat medicos circumforaneos.

(13) *Balatrones*. „Hoc nomine vocat perditos nebulones per jo-

„ etiam a Servilio Balatrone, cujus in secundo meminit, “ ut ait Vet. Schol.

(14) *Nomina sectatur*. Hoc est, ut debitores faciat venatur: debitores enim *nomina* dicebantur, postquam in codices relati sunt.

(15) *Tironum*. Qui deposita jam prætexta ad forum deducebantur, tirones appellabantur. „Non licebat per Senatus consulta tironibus fœnerari. “ Vet. Schol.

(16) *Pastillos*. *Pastilli diapasmata sunt*, vel *aridi odores* ad exsiccandos sudores; quod confirmat Vet. Schol. Cruq.

(17) *Quarum subsuta*. „Matronas significat: hæ enim stola „utuntur ad imos pedes demissa, cujus imam partem ambit „instita assuta. “ Vet. Schol. B.

(18) *Instita*. „Est tenuissima fasciola, quæ *prætexta* dicitur“. Vet. Schol.

(19) *Sententia dia Catonis*. Sic & Lucilius, *Valeri sententia dia*, pro ipso Valerio: est enim periphrasis ipsius Catonis.

(20) *Calones*. „Calones sunt ministri militum, liberi homines, „*lixæ* vero servi eorundem. “ Vet. Schol.

(21) *Originis*. Cytheris, Origo, & Arbuscula hoc tempore insignes erant mimæ, quarum prima Virgilii erat Lycoris.

(22) *Oblimare*. „Deterere, tractum a lima. “ Vet. Schol.

(23) *Togata*. „Matronæ quæ a maritis ob adulterium repudia„bantur togam accipiebant, sublata stola propter ignominiam. „Nam prostare solebant cum pullis togis. “ Vet. Schol.

(24) *Labores*. „Vitio nostro laboramus si dolemus cum desit „phasianus; rerum natura laboramus, si dolemus cum desit „panis. “ Vet. Schol.

(25) *Regibus*. Veteres potentes patronos dicebant *Reges*; neque enim alii Reges primis temporibus.

(26) *Cois*. Bombycinæ vestes a Pamphila Coa repertæ.

(27) *Leporem venator*. „Inducit quasi canticum amatoris. “ Vet. Schol.

(28) *Neque longa*. „Sunt enim quæ proceritatem sibi staturæ „mentiuntur suppositis crepidis. “ Vet. Schol.

(29) *Cruribus*. „Metuit ne cruribus truncetur. “ Vet. Schol. Cruq. Erat autem *crurifragium* peculiare servorum supplicium.

(30) *Doti*. Etiam ante Legem Juliam deprehensa in adulterio dotis parte multabatur, ut ex Valerio Maximo Jacobus Cruquius ostendit.

(31) *Ab ovo usque ad mala*. „Ovum initium cœnæ erat, quip-

„ pe quod in gustu statim a balneis offerebatur; mala vero „ in secundis mensis erant. “ Vet. Schol.

(32) *Decies centena*. Supple *millia sestertium*. Docte monet Turnebus, Romanos usitata loquendi formula usos fuisse hac summa pro immani.

(33) *Dare ... verba*. Non tam fallere est, quam latere. Cruquius.

(34) *Notari*. Ignominiæ nota, qua censores eos notabant, qui quid indecentius aut dicerent, aut facerent. Cruquius.

(35) *Toga defluit*. Rusticiores dum ambulabant, non componebant togam.

(36) *Illuc* modo dicitur pro *huc*, ut frequenter *illud* pro *hoc*.

(37) *Polypus*. Fœdum narium vitium. Producitur prima syllaba ob liquidam.

(38) *Pætum*. „ Pætus dicitur qui tremulis est oculis, & leniter declinatis. “ Vet. Schol.

(39) *Varum . . . Scaurum*. *Varus* appellabatur cui crura modice introrsum inflexa sunt, non prorsus distorta: sic & *Scaurus* cui exstabant tali, neque tamen erant admodum pravi.

(40) *Plus æquo liber*. „ Plus æquo liber est qui quod sentit „ tacere non possit. “ Vet. Schol.

(41) *Tristes . . . Calendæ*. „ Quando fœnus erat persolvendum. “ Vet. Schol. Cruq.

(42) *Porrecto jugulo*. Tanquam captivus morti addictus; nam *occidit legendo*. Ergo duplex conditio proposita erat debitoribus Rusonis: solverent fœnus; si hoc non possent, audirent recitantem: posterius gravius. G.

(43) *Commissa fide*. Fide antiqua declinatione pro *fidei*.

(44) *Crepidas*. *Crepidæ*, sive sandalia, erant palliatorum propriæ, uti calcei togatorum. Romanus calceus totum tegebat pedem; *crepida* solum tantum pedis. Erant & soleæ & caligæ e crepidarum genere. Advertendum etiam, Romanos corripere priores syllabas vocis *crepidæ*, quod non faciunt Græci.

(45) *Sulcius ... & Caprius*. „ Hi acerrimi delatores & causidici fuisse traduntur, & ideo *rauci*, quod in contentione „ judiciorum clament: *cum libellis* autem, quibus annotant „ quæ deferunt. “ Vet. Schol.

(46) *Nulla taberna ... neque pila*. “ Negat se libellos suos „ edere Bibliopolis, qui stationes vel armaria circa pilas vel „ columnas habebant: & in pilis epigrammata scribebant poetæ, qui non tradebant Bibliopolis. “ Vet. Schol.

(47) *Tribus lectis*. „Triclinium dictum est a tribus lectis. " Vet. Schol.

(48) *Qui præbet aquam*. Convivatorem hoc loco designat; hic enim præbet aquam, qua reliquos convivas aspergit, dum vino & epulis ad dicacitatem linguam ejus acuit, & commodum facit videre sodalem, alias mutum futurum. Nam hujusmodi scurræ solis student gratificari patronis: bene igitur *avet* & *quavis*.

(49) *Petilli*. „Petilius dum Capitolii curam gereret, coronæ „sublatæ causam dixit, absolutusque est a judicibus in gra„tiam Augusti, cujus amicus erat." Vet. Schol. Cruq. „Petilius „cum Capitolio præesset, coronam Jovis rapuit; & ex crimi„ne *Capitolinus* dicebatur." Alter Schol. Dissimulanter & per transitum Petillium graviter percutit.

(50) *Ex judicibus*. „Judices equites Romanos dixit; ex eque„stri enim ordine judices leguntur hodieque." Vet. Schol.

(51) *Egressum . . . Roma*. „Lucilium hac Satyra æmulatur „Horatius iter suum a Roma usque Brundisium describens, „quod & ille in tertio libro fecit, primum a Roma Capuam „usque, & inde fretum Siciliense." Vet. Schol.

(52) *Altius . . . præcinctis*. Altius præcingebantur strenuiores, remissiores demissis tunicis incedebant.

(53) *Propter aquam*. „Hodie in foro Appii viatores propter „aquam, quæ ibi teterrima est, manere vitant." Vet. Schol. Hinc patet nuperos editores male reposuisse *deterrima* pro *teterrima*. Nam fœtidam esse vel hodie Cruquius ostendit ex Blondo.

(54) *Jam nox inducere*. Suaviter deridet epici carminis scriptores, sive hæc de suo protulerit, sive verba sint alicujus poetæ.

(55) *Feronia*. „Fanum Feroniæ in tertio milliario est a Tarra„cina. Hæc est Jovis Auxuris uxor." Vet. Schol. Dionysio Halicarnasseo Feronia Juno Anthia est, ut ostendit Torrentius.

(56) *Repimus* ... *Anxur*. „Dicit *repimus*, quia illis tempo„ribus adhuc Tarracinensis urbs in altissimo monte erat, inde „postea in æquiorem locum deposita est; ut non solum sint „adhuc vestigia ædificiorum in monte, sed & murorum ... „*Anxur* autem Tarracina est dicta, quod ibi imberbis colitur „Jupiter." Vet. Schol.

(57) *Illinere*. „Supplendum extrinsecus *incipiebam*; hoc est, „illinebam cotem, ut postea oculos inungerem." Vet. Schol.

(58) *Prætextam, & latum clavum, prunæque batillum*. *Prætexta* superiorum erat Magistratuum: toga hæc erat co-

lore quidem candida, sed purpureo limbo circumsepta. *Laticlavia*, tunica fere Senatorum erat propria, uti angusticlavia Equitum. Erant isti clavi purpurei panni albis tunicis insuti, clavorum forma; (aurei patagia dicebantur.) *Purpureus late qui splendeat unus & alter, Assuitur pannus*. De Arte Poet. *Vatillum* erat patella quædam ferrea, qua ignis circumferebatur, quasi *parvum vas*: quod ostendit Rutgersius.... Fuerit igitur hic vatillus foculus sacrificandi causa prælatus huic Magistratui, cum nihil rei majoris agere solerent sine sacrificio. G.

(59) *Mamurrarum*. „Formias urbem significat; hinc namque „fuit familia Mamurrarum honesto loco nata." Vet. Schol.

(60) *Campano ponti*. „Qui est citra XVI milliarium a Ca- „pua." Vet. Schol.

(61) *Parochi*. „Publici muliones. Hi solent legatis causa Rei- „publicæ iter facientibus necessaria ministrare." Vet. Schol. Hos alter Scholiastes *Copiarios* dicit. B. Non observati Cangio & continuatoribus *Copiarii*: dictos a *Copiis* annonæ & aliarum rerum, quas ministrarent, apparet. De *Copiis* Gothofr. in Glossar. Cod. Theod. G.

(62) *Caudi*. „Caudium est Civitas Samnii. Lucanus: *Ultra* „*Caudinas speravit ponere furcas*." Vet. Schol.

(63) *Osci*. Veteres Itali & Osci, & Opici dicti sunt; filii scilicet terræ & rustici. Nam & Brutii Osce, & Græce loquuti sunt, auctore Festo.

(64) *Sarmentus*. Sarmentus iste Augusti deliciæ fuit, ut ex Plutarcho & Juvenale constat.

(65) Ex *voto Laribus*. „Solebant pueri, postquam pueritiam „excedebant, Diis Penatibus bullas suas consecrare; simili- „ter puellæ pupas. Modo ergo ridens interrogat, si conse- „crasset compedes." Vet. Schol. B.

(66) *Apella*. Recte putat Scaliger *Apellam* esse proprium nomen alicujus Judæi eo tempore notissimi.

(67) *Naso suspendis adunco*. „Quod vulgo dicunt *desannas*. „Qui irridenti homines sannas faciunt: est autem sanna risus „solutus eorum, qui detortis naribus sonitum emittunt in ali- „cujus fastidium." Vet. Schol. Cruq. Hunc sonitum *Rhonchum* dixerunt. *Nusquam majores rhonchi*. Martialis.

(68) *Libertino patre*. Augusti ævo Libertinus idem erat qui & libertus: olim autem libertinus liberti erat filius.

(69) *Decio ... novo*. „Primi ad honores vocati dicebantur „*homines novi*; qualis fuit hic P. Decius." Vet. Schol. Cruq.

(70) *Sed*. Particula est qua hypophoran, sive subjectionem in-

ducimus; quasi tu dicas: *Sed tu forsan subjicias*. Et videtur allegoricus iste versus ex aliquo Poeta Epico desumptus.

(71) *Omnes mortales*. Facete imperitæ & malignæ turbæ voces imitando deridet. Ista enim tanquam ore vulgi figuratá proferenda sunt. Rhythmo etiam inest ridiculum.

(72) *Syri, Damæ*. Servulorum nomina. Non enim dignabantur veteres servos ingenuorum nominibus, cum eos vix pro hominibus haberent.

(73) *Dejicere e saxo cives? aut tradere Cadmo?* „Audes Tribunatu plebis fungi? nam Tribuni plebis damnatos de Saxo „Capitolino præcipitabant." Vet. Schol. „Cadmus fuit carnifex „notæ crudelitatis." Vet. Schol. B. Cadmus nomen montis in Asia placet Cruquio, ut intelligatur exilium. Idem conjiciebat Bathmo, intelligebatque gradus Gemonios. G.

(74) *At hic*. Cum stolida admiratione proferenda: nam populus causidicos de mensura buccarum probare solet. B.

(75) *Avaritiam . . . sordes . . . lustra*. Avaritia respicit ad malas habendi artes; sordes ad nimiam parcimoniam; lustra ad insanos sumptus.

(76) *Flavi*. „Flavius quidam fuit illis temporibus Calculator." Vet. Schol. Immo & Provincialis, nam in Apuliâ docebat.

(77) *Tabulamque*. „In qua & characteres arithmeticos, & cal„culos ordinare discebant." Vet. Schol. Cruq.

(78) *Octonis referentes*. „Singulis idibus referebant octonos as„ses æris pro mercede scholiastica." Vet. Schol. Cruq.

(79) *Petorrita*. „Petorritum genus est Gallici vehiculi: alia sunt „carpenta, alia carucæ." Vet. Schol.

(80) *Lasanum*. „Vas, in quo exoneratur venter, inventum „ad requisita naturæ." Vet. Schol.

(81) *Œnophorumque*. Vas est quod capit vinum, sive amphora id fuerit, sive cadus.

(82) *Laganique*. „Lagana sunt placentulæ quædam vulgares „membranulæ compositæ, cum pipere & liquamine conditæ." Vet. Schol. Cruq.

(83) *Lapis albus*. „Mensa marmorea, quam vocant Delphi„cam." Vet. Schol.

(84) *Echinus*. „Echinum dixit vas æneum in quo calices la„vantur, quod modo *trisille* appellamus." Vet. Schol.

(85) *Cum patera guttus*. Guttus vasculum erat angusti oris, quali nos hodie acetum & oleum servamus: nomen habet a gutture. Ex hoc primitias olei defundebant, uti e patera vini. Patera Græcorum erat scyphus, & ventricosa & manicata Herculique sacra.

(86) *Obeundus Marsya*. „ Marsya statua erat in rostris, ad „ quam solebant homines illi convenire, qui inter se lites & „ negotia componebant. " Vet. Schol.

(87) *Ad quartam*. Ad decimam matutinam, in lectulo scilicet lucubratorio.

(88) *Fugio rabiosi tempora signi*. Videtur hæc lectio desumta de tertia Persii satyra, cum parum intelligeret librarius lusum trigonem quid esset. Mirandum sane hoc a tot retro sæculis ignoratum fuisse exscribentibus. Altera lectio habet *Campum, lusumque trigonem*. Ita recte reposuit Bentlejus post Jacobum Cruquium, qui ita repererat in vetustissimo Blandinio libro. In Campo Martio ludebant terni pila trigonali. B.

(89) *Regis Rupili*. „ Publius Rupilius cognomine Rex, Prænestinus, commilito fuit Horatii in castris Bruti. Hic ægre „ ferens quod Horatius Tribunus esset, sæpe ignobilitatem „ generis illi objiciebat: idcirco nunc eum ex persona alterius „ lacerat. " Vet. Schol.

(90) *Lippis*. Lippos intelligere debemus cum Vet. Schol. qui oculos inungendos curant *in medicinis*, hoc est in officinis medicorum. Hic enim dum sedent & exspectant manum medici, fabulas serunt, audiunt. G.

(91) *Equis . . . albis*. Proverbio erat. Hujusmodi equi erant Solis atque etiam triumphantium.

(92) *Prætore*. More veteri posuit Prætore pro Imperatore: nam Brutus hoc tempore in Asia contrahebat auxilia adversus Augustum.

(93) *Cum Bitho Bacchius*. „ Bithus & Bacchius gladiatores optimi illis temporibus fuerunt, qui cum multos interemissent, „ commissi inter se mutuis vulneribus conciderunt. " Vet. Schol.

(94) *Cohortem*. „ Cohortem comites dicit Bruti, qui in consilio „ erant. " Vet. Schol.

(95) *Pantolabo*. „ Fuit Mallius Verna trans Tiberim ingenuis „ parentibus natus, qui quia a multis pecuniam mutuam ro„ gabat, Pantolabos est cognominatus. " Vet. Schol. De Nomentano diximus Not. 8.

(96) *Ne sequeretur*. „ Singularibus literis notabant H.M.H.N.S. „ hoc est, *Hoc monumentum hæredes non sequitur*. Vide„ licet ne pro suis habeant inferendis reliquiis aliorum mor„ tuorum. " Vet. Schol.

(97) *Esquiliis*. „ Locus, in quo ante sepeliebantur corpora, „ extra portam illam, in qua est Sessorium. " Vet. Schol.

(98) *Vidi egomet*. „ Hic versus tragice profertur, ut Virgil. *Vi„ di egomet duo de numero*. " Vet. Schol.

(99) *Cum Sagana majore*. „ Memini me legisse apud Helenium „ Acronem, *Saganam* fuisse nomine, libertam Pomponii Sena„ toris (vel fœneratoris ut alii legunt) qui a Triumviris est „ proscriptus." Vet. Schol. Filiæ fere omnes cognomines erant apud veteres; ut altera e duabus esset major, altera minor ejusdem nominis.

(100) *Julius* ... *Pediatia*. „ Julius Pediatius eques Romanus „ honesto patrimonio consumto se prostituit: quare Horatius „ mutato genere Pediatiam nominavit." Vet. Schol. Cruq.

(101) *Lupi barbam*. *Veneficiis rostrum lupi resistere inveteratum aiunt, ob idque villarum portis præfigunt*. Plinius (28. 10. s. 44.) citante Landino. Terra defossum contrarium habebat usum. Feræ omnes Deorum erant Manium.

(102) *Caliendrum*. „ Peplum capitis." Vet. Schol. Cruq. Hoc est palliolum feminarum, *ricinium* appellatum, quod cucullo laxius & caput & humeros velabat. Anterior pars eminebat supra frontem, ut vel ex Horatio constat, qui *altum* apponit.

(103) *Docti*. Doctos dicebant veteres, quos nos hodie *Scholares* appellamus.

(104) *Subiit*. Advertendum hìc ultimam syllabam in *subiit* produci in hoc versu.

(105) *Sabella*. Marsi, Peligni, Samnites & Sabini *Sabelli* dicti sunt veteribus; erant enim omnes Sabini generis, & sortilegio insignes.

(106) *Ad Vestæ*. „ Sic nos hodie *in Claudii*, vel *Telluris* di„ cimus, nec addimus *templum* aut *ædem*." Vet. Schol. Ædes Vestæ erat ad Clivum Capitolinum, ut bene Cruquius Varrone. B.

(107) *Casu* . . . *respondere vadato*. Casu vadato modo dicitur pro *in causa vadata*, cum notum sit quid casus sit Jurisconsultis. Respondere autem is dicitur, in quem lis intenditur.

(108) *Ferre secundas*. Hypocrita, sive secundarum partium actor, ipsius actoris actor erat: erat etiam & tertiarum. Hi cum possent nolebant tamen æquare primos actores, quo eos commendatiores redderent populo.

(109) *Tricesima Sabbata*. „ Ea Judæi *Neomenias* dicunt, „ quoniam per Sabbata Judæi numeros appellant lunares; & „ Sabbatum magnum in renovatione Lunæ a Judæis etiam „ hodie celebratur." Vet. Schol.

(110) *Sub cultro linquit*. Proverbium est, ac si victima esset futurus. B.

(111) *Licet antestari*. „Tangens auriculam his verbis loqueba„tur, *Licet antestari*? Si ille respondisset *Licet*, injectione „manus adversarium in judicium trahebat. Quod si antesta„tus non esset, & manum injecisset, injuriæ reus constitui poterat." Vet. Schol. Est autem *antestari* quasi *amtestari*." Lambinus.

(112) *Oppono auriculam*. „Solebant testium aures tenere, & „ita dicere, *Memento quod tu mihi in illa causa testis* „*eris*; quod est antestari." Vet. Schol.

(113) *Nempe*. Comicum principium & Morale: nam de medio sermone orditur. Est autem *nempe* particula recordantis suæ cogitationis.

(114) *Charta ... eadem*. Siquidem quarta Satyra & *facetum*, & *emunctæ naris* eum dixerat.

(115) *Mimos*. Mimi, liberi, dicaces, & lascivi erant; & unius tantum actionis: nam nulla habebant exodia, ut cæteri ludi. Constabant igitur ridiculo.

(116) *At magnum fecit*. Ipsius Lucilii verba sunt, teste Rufiniano Rhetore, & suaviter eum suis verbis deridet.

(117) *Pitholeonti*. „Dicitur Pitholeon epigrammata ridicule „scripsisse, in quibus Græca verba mixta erant cum Lati„nis." Vet. Schol.

(118) *Petilli*. Petillius iste abstulerat coronam auream de capite Capitolini Jovis.

(119) *Canusini . . . bilinguis*. Canusini cum reliquis Calabris, Apulis, Lucanis & Brutiis de Magna erant Græcia, & Græcorum colonis immixti.

(120) *Tarpa*. „Critici apud Ædem Apollinis Palatini numero „erant quinque, e quibus maxime assiduus erat Spurius Me„tius Tarpa," ut ostendit Vet. Schol. Cruq.

(121) *Fundani*. „Sub Augusto agebat Cajus Fundanius Comœ„diarum scriptor." Torrentius.

(122) *Pede ter percusso*. „Trimetro Jambico." Vet. Schol. Asinius Pollio tragœdias scripserat.

(123) *Atacino*. P. Terentius Varro Atacinus ab Atace Provinciæ vico. Torrentius. Hunc alii Narbonensem vocant.

(124) *Furni*. „Erat hic Historiarum elegantia clarus." Vet. Schol.

(125) *Demetri, teque, Tigelli, discipularum*. „Hi modulato„res fuerunt, & docuerunt puellas ingenuas per modos." Vet. Schol. Lambinus in novem Codicibus repererat *discipularum*, quod a Vetere Scholiaste confirmatur: plerique tamen vulgati corrupte *discipulorum* repræsentant.

IN LIBRUM II.

SATYRARUM NOTÆ.

(1) *Trebati*. C. Trebatius Testa Jurisconsultus insignis, & Ciceronis familiaris.

(2) *Pater optime*. Veteres majores natu *patres*, & contra minores *filios* salutare consueverant; æquales autem *fratres*.

(3) *Fracta ... cuspide*. „De Historia est. Nam Marius ad„versus Santonas talia tela commentus est, ut fracta mitte„rentur (*missa* frangerentur. G.) ne remitti ab hostibus „possent." Vet. Schol.

(4) *Scipiadam... Lucilius*. „Lucilius vitam Scipionis priva„tam descripsit, Ennius vero bella." Vet. Schol.

(5) *Cervius*. „Cervius Ascanii libertus calumniator accusavit „Cn. Calvinum lege de Sicariis." Vet. Schol. Cruq.

(6) *Virtus Scipiadæ*. Versus iste vel Ennium, vel Lucilium sapit; quem ut tumidum per transitum deridere videtur.

(7) *Crassaque Minerva*. Crassa & pingui Minerva proverbiali schemate dicimus pro crasso & pingui filo: nam Minerva lanificarum numen est.

(8) *Hymettia mella*. Mel Atticum, sive Hymettium, summi erat pretii. Austeritatem Falerni melle temperabant, quo lenia Græcorum vina referret: quale vinum *Conditum* appellabant.

(9) *In ... nidore*. „Hoc est, in apparatu pulmentariorum." Vet. Schol. „Nidor proprie est odor gratus culinæ." Vet. Schol. Cruq.

(10) *Vanis rerum*. Græcismus est, pro *vanis rebus*, hoc est, specie & opinione. B.

(11) *Harpyiis*. Apud inferos *Canes* dicuntur & *Furiæ*; apud Superos *Diræ*; in medio *Harpyiæ*. Landinus. Pertinebant istæ ad triformem Hecaten: atque hæ pestilentes erant auræ, Hecates telis armatæ.

(12) *Inulas*. „Inula dicitur herba, quæ incocta aceto conditur, „& fastidium decutit." Vet. Schol.

(13) *Repotia*. Repotia diversi erant generis. Nam „Repotia di„cuntur septimus dies, quo solet nova nupta redire ad paren„tes suos; & dies secundus a nuptiis, quo virgo ad mulie-

„ brem habitum componitur. Item Repotia sunt mutuæ invi-„ tationes. " Vet. Schol. Post natos etiam liberos Repotia fuisse ostendit Turnebus vir doctissimus.

(14) *Albuti*. „ Hic est Albutius, qui ob cupiditatem nimiam „ habendi alienam uxorem, suam veneno necavit. " Vet. Schol.

(15) *Sævus erit*. „ Adeo asper erat hic Albutius, ut servos „ nonnunquam castigaret prius & cæderet quam peccassent, „ dicens vereri se, ne cum peccassent, cædere tunc ei non „ vacaret. " Vet. Schol. Cruq.

(16) *Unctam . . . aquam*. Cæteri lauti inungebant vinarios calices, iste vero vappa lautior lautissimis vel ipsam aquam (& frigidam scilicet & calidam) odoram fecit.

(17) *Pernæ*. Perna pes porcinus cum coxa. Landinus.

(18) *Culpa . . . magistra*. „ Si quando libere potare volebant „ antiqui, id est sine Archiposia, dicebant se magistram face-„ re culpam. " Vet. Schol. Atque erat iste mos rusticis perpetuus, qui græcari non didicerant, neque leges noverant bibendi, neque Regem habuerunt convivii. Culpa hæc erat, ubi quis per imprudentiam non attenderat verbis præbibentis, atque tunc universus grex multabat eum poculo.

(19) *Invidiam placare*. „ Eundo ad agrum id volebas agere, „ placare invidiam, quam patiebare in publica positus fa-„ cie. " Vet. Schol. Per prosopopejam Invidiam atque Virtutem pro Numinibus accipit.

(20) *Janum ad medium*. „ Ideo *ad medium*, quia in rostris „ simulacrum Jani erat, ubi res pecuniariæ agebantur per fœ-„ neratores. " Vet. Schol. „ Jani statuæ tres erant, una in „ ingressu Fori; altera in medio, ubi erat ejus templum ju-„ xta Basilicam Pauli, vel pro rostris; tertia ad exitum Fo-„ ri. " Vet. Schol. Cruq. B.

(21) *Lavisset Sisyphus ære*. „ Significat Corinthiorum vasorum „ amatorem fuisse. " Vet. Schol. In summo erant pretio apud veteres vasa antiqui operis. Notum est, Sisyphum Æoli filium antiquissimis temporibus Corinthi regnasse. Et tela & vasa ex ære conficiebant vetusti. B.

(22) *Stertinius . . . crepat*. Stertinius philosophaster Stoicus, qui scribillando victum quærebat. Nam „ ducentos viginti li-„ bros Stoicorum scripsit, " ut ait Vet. Schol. in epist. 12. Bene igitur *crepat* de tam futili.

(23) *Fabricio . . . ponte*. „ Pons Fabricius, qui modo *lapideus* „ dicitur, habet a conditore vocabulum, Fabricio scilicet „ consule. " Vet. Schol.

(24) *Operto . . . capite*. Isto modo devovebant se morituri,

ut ostendit Cruquius. B. Nempe ut pudoris, ita metus horrorisque remedium est caput obvolvere. G.

(25) *Caudam trahat*. Caudam trahere est pecudem esse, vel pecude non sapientiorem. G.

(26) *Fusius . . . Ilionam edormit*. „ Fusius Phocæus tragœ„ diarum actor fuit, qui cum vellet Ilionam dormientem ex„ primere, in scena obdormivit. " Vet. Schol.

(27) *Scribe decem a Nerio*. „ Scribere Juris verbum est, pro „ mutuum sumere; rescribere vero est reddere debitum." Vet. Schol. Cruq. Verum hoc loco *scribe decem a Nerio* est, tu scribe decem tabulas sive syngraphas, quales scribebat debitoribus suis fœnerator Nerius: nam *a Nerio* est *in morem Nerii*.

(28) *Cicutæ*. Nomen duri fœneratoris.

(29) *Perilli, dictantis*. Perillius iste, sive Jurisconsultus fuerit, sive fœnerator, callebat artem consignandi tabulas & leges contractus, ut eæ essent quam validissimæ & debitorem constringerent, ne calumniari aut effugere posset. G.

(30) *Aurum*. „ Quod a quodam Rege Mauritaniæ accepe„ rat. „ Vet. Schol. Cruq.

(31) *Trulla*. Vas orbiculatum, & circa summa angustius, & utrinque ansatum. Landinus.

(32) *Craterum*. „ Craterus fuisse dicitur illis temporibus opi„ natissimus medicus. " Vet. Schol.

(33) *Æquis . . . Laribus*. Porcum immolabant Laribus, & Maniæ Larium matri, quo vel averterent, vel piarent errorem mentis & insaniam: quod ostendunt Cruquius & Turnebus.

(34) *Intestabilis & sacer esto*. „ Ex XII Tabulis ista protu„ lit. Is dicitur intestabilis, qui nec potest esse testis, nec „ testamentum signare. " Torrentius. „ Antiqui eos, quos „ in testimonium admitti nolebant, intestabiles vocabant. " Vet. Schol. *sacer*, devotus, Diis inferis immolandus.

(35) *In cicere*. " Antiqui Ædiles hujusmodi res populo Florali„ bus spargebant: pauperes enim initio Romani fuerant. " Vet. Schol.

(36) *Mola ... salsa*. „ Molam salsam dicunt far & salem cum „ aqua, quæ spargebatur inter cornua quando initiabatur vi„ ctima. " Vet. Schol. Cruq.

(37) *Tumultu*. *Tumultus* Stoicis sunt affectus omnes & cupiditates; *scelus* omne peccatum; *species tumultu sceleris permixtæ*, opiniones turbatæ & confusæ a cupiditatibus. G.

(38) *Gaudens Bellona cruentis*. „ Bellonæ cultores lacertos „ humerosque concidunt. " Vet. Schol.

(39) *Fartor*. Avium altor.

(40) *Cum Velabro*. In Velabro commanebant Olearii, Casearii, & hujusmodi.

(41) *Mutatus Polemon?* Historia est Val. Max. 6, 9 ext. 1. „Perditæ luxuriæ adolescens Polemo, Xenocratis philosophi „patentem januam vino gravis intravit. Is de modestia ac „temperantia loqui cœpit. Polemo primum coronam capite de- „tractam projecit: paulo post brachium intra pallium redu- „xit, & ex infami ganeone maximus Philosophus evasit.“

(42) *Fasciolas*. Hæc erant fasciæ purpureæ, quibus delicatuli crura & brachia obvolvebant. „Ornamenta quædam sunt bra- „chiorum, pedum, articulorum; vel vittæ.“ Vet. Schol. Cr.

(43) *Focalia*. Tæniæ erant laneæ, quibus fauces adversum frigus muniebantur.

(44) *Si cameram percusti*. Ingenio leves captabant ejusmodi auguria B. Porphyr. Fabric. „Solent amantes semina ex malis „orbiculatis duobus primis compressare digitis, eaque mittere „in cameram, velut augurium, ut si cameram contigerint, „posse sperari ad effectum duci, quod animo conceperint.“ Vid. omnino Pollux Onom. 9. 128. G.

(45) *Sanus utrisque*. „Qui vendunt mancipia, solent hoc ad- „jicere, *Sanus corpore & animo*. Juris erat apud veteres, „ut cum servum distraheret quis, ejus omnia vitia vel ani- „mi, vel corporis publicaret.“ Vet. Schol. Alioquin redhibebatur mancipium Jure Civili; ut ait Cicero.

(46) *Meneni*. „Erat Menenius quidam illis temporibus stultitia „insignis: unde *Meneniæ stultitiæ*, vel *ineptiæ*.“ Vet. Schol. Frustra tamen quæras Meneniæ in vulgatis Lexicis.

(47) *Illo mane die*. Videtur diem Jovis indicare, quo jejunabant Judæi, quorum tum superstitio Romanos quamplurimos infecerat. G.

(48) *In Tiberi stabit*. Veteres priusquam supplicarent tingebant se.

(49) *Tempore lævo*. Per charientismum pro *inopportuno* ponitur: nam lævum est quod minus est felix.

(50) *Mendose*. Per charientismum pro *imperite*. „Falernum „enim erat austerum, & non debebat nisi mollis vini condi- „tum jejunus gustare. Miscebat autem propter constipationem „ventris.“ Vet. Schol.

(51) *Mulso*. „Mulsum est commixtio aquæ puræ & mellis in- „cocti: id autem mulsum & *conditum* dicitur, & *melicra- „tum*. Vet. Schol.

(52) *Murice... peloris*. *Muricem* figurate posuit pro optimo con-

conchyli, & contra *pelorida* pro pessimo. Est autem peloris e chamarum genere, Italis *poverazzo*, Hispanis *armilla*.

(53) *Pectinibus*. Pectines conchas habent pectinatim striatas.

(54) *Hillis*. „ *Hilla* est diminutivum a positivo *Hira*, & „ significat intestinum salsum, vel (ut alii dicunt) far- „ tum salsitium: alii dicunt *hillum* in neutro. " Vet. Schol. Cruq.

(55) *Muriaque*. „ Muriam antiqui dicebant liquamen, & Syro- „ rum lingua sic dicitur." Vet. Schol. E thunnis fere fiebat muria, uti garum e scombris.

(56) *Halec*. Liquamen est, sive muria helecum: *fæcem muriæ* dicit Plinius. *Halec* piscis est, quem Massilienses etiam hodie, teste Hieronymo Columna, *Halaccio* appellant, & *matrem Harengorum*.

(57) *Veteri Crateræ*. Erat *Cratera* pelvis quædam profunda tripodi imposita, qua aqua mero immiscebatur, ut supra ostendimus. *Veteri*, id est antiqui operis.

(58) *Ante Larem*. „ Consuetudo fuit ut rerum primitiæ Diis „ Laribus ponerentur." Vet. Schol.

(59) *Sine gente*. „ Libertinus: nam sine gente libertini; contra „ ingenui generosi dicuntur & gentiles." Vet. Schol. Cruq.

(60) *Tegam . . . latus*. Hinc comites seu milites, veteribus *laterones*, vel *latrones* appellati.

(61) *Fi cognitor*. Qui defendit alterum in judicio, aut patronus dicitur si Orator est; aut advocatus si aut jus suggerit aut præsentiam suam commodat amico; aut procurator si negotium suscipit; aut *cognitor* si præsentis causam novit, aut sic tuetur ut suam. Asconius Pedianus, citante Cruquio. Nonnulli legunt *sis cognitor* contra fidem meliorum codicum.

(62) *Omaso*. „ Omasum dicitur intestinum bubulum." Vet. Schol. Atque hoc tanquam de paupere & voraci, satis ridicule.

(63) *Recoctus*. „ Sæpe refectus, & per hoc astutus. *Recocti* „ autem dicuntur scribæ, qui sæpius cum Proconsulibus missi „ exercitatiores facti sunt usu ipso & frequentia: solent autem „ mitti quinque viri, qui cum rediissent, vendebant Decurias „ suas, & *Quinqueviri* dicebantur." Vet. Schol. Cruq.

(64) *Soldum*. Assem, sive totum debitum: spe novarum tabularum (*testamenti*) prostituebat filiam.

(65) *Perduci*. *Perduci* ad crimen, unde *Perductores* dicuntur, lenonibus etiam pejores. G.

(66) *Difficilem & morosum*. *Difficilis* dicitur cui vix quid,

quam placet; *morosus* autem cui nunc hoc, nunc illud, etiam contraria.

(67) *Imperiosa trahit*. „Nam post mediam noctem die adven„tante per Proserpinam nihil umbris fari concedebatur, " ut docte Cruquius. Et mire *trahit* de mortuo. *Imperiosa* est in imperio inexorabilis: oportet enim parere imperioso.

(68) *Denormat*. „Decurtat & inæqualem facit. Est autem nor„ma, ad quam mensores fines æquales dirigunt, habita perpen„diculi ratione. " Vet. Schol. Cruq.

(69) *Amico Herculi*. „Ideo quia thesauris præest; & sunt qui „eumdem Incubonem esse velint, unde putant quod Res ru„stica in tutela sit ejus: nam illi sacrificia reddunt rustici „cum juvencos domuerint. " Vet. Schol.

(70) *Matutine pater*. Vitam urbanam descripturus incipit a prima parte diei, matutino, cui, ut omnium rerum initiis *Janus*, respectu diei *matutinus* dictus, præest. G.

(71) *Libentius audis*. Omnia Deorum nomina citabant in hymnis, quod nescirent quibus gauderent potissimum.

(72) *Interiore . . . gyro*. Interior gyrus est, quem equi faciunt prope metam Circi: a qua quo magis se removent, tanto majorem faciunt gyrum, scilicet anfractum &c. G.

(73) *Ante secundam*. Nam *exercet raucos Tertia causidicos*, ut ait Martialis. *Tertia* autem nobis Nona est.

(74) *Ad Puteal*. „ In quo tribunal solebat esse prætoris. " Vet. Schol.

(75) *Signa*. Augusti sigillum quod custodiebat.

(76) *Nugas*. „Hoc non sine tacita nota Mæcenatis, qui nihil „ serii communicabat Horatio. " Vet. Schol. Cruq.

(77) *Deos* dicit Augustum & Mæcenatem, non tamen sine mixtura ironiæ, ex invidi persona.

(78) *Triquetra*. Sicula, Trinacria. „Militibus emeritis vel da„batur stipendium ex ærario, vel assignabantur agri, quos co„lerent. " Vet. Schol. Cruq.

(79) *Legibus insanis*. „Insanas leges dicit Archiposian, quan„do capaces calices ebibunt ad æquales haustus. " Vet. Schol. Cruq.

(80) *Ex re*. „Ad exemplum rei propositæ pertinentes. " Vet. Schol. Nam ex re præsenti eas in memoriam revocabat.

(81) *Ador*. *Far*, *zea*, *vel spelta*. Torrent.

(82) *Nemoris . . . dorso*. Villa erat Horatiana.

(83) *Medium cœli spatium*. Metaphora a Circo, qui templum erat cœli, & imago mundi.

(84) *Fercula*. „Vasa quæ plena pulmentariorum sunt, & po-

„ nuntur in canistris cum his quæ superfuerunt." Vet. Schol.

(85) *Vernaliter*. Ad instar urbani & delicati ministri.

(86) *Davusne?* Inducit servum, tanquam satyricum hypocritam, ridentem omnia quæ de virtute splendide dixerat.

(87) *Libertate Decembri*. Convenienter hæc aguntur Saturnalibus, quo tempore ex imitatione aurei sæculi omnes exæquabantur.

(88) *Quotquot sunt*. „ Fere in omnibus municipiis Italiæ con„ secrabantur ejusmodi simulacra." Vet. Schol.

(89) *Phimum*. „ Phimus instrumentum est ligneum stricti oris, „ ex quo conjiciuntur tesseræ, fritillus, pyrgus." Vet. Schol. Cruq. Martiali *turricula* est. „ Pyxis erat sine fundo." Alter Schol.

(90) *Si quis . . . Deus*. Etiam impossibilia divinæ potentiæ fuisse antiquitus creditum est.

(91) *Milvius & scurræ*. Vafre Milvium Horatii clientem scurris annumerat, urbanum significans parasitum, magis quam commodum sodalem.

(92) *Lacerna*. Rusticorum lacerna cucullata erat, & a servis gestata, ut hodie a mulierculis nostris.

(93) *Uri virgis*. „ Gladiatores ita se vendunt, & cautiones fa„ ciunt, *uri virgis*, *ferro necari*." Vet. Schol. Cruq.

(94) *Auctoratus*. „ Qui se vendunt ludo, *auctorati* vocantur." Vet. Schol. Auctoramentum pretium erat, quo accepto gladiatores & milites addicebant se.

(95) *Justa potestas*. „ Lex fuit apud Athenienses, ut adulterum „ cum adultera deprehensum marito liceret occidere. Hæc lex „ abolita est Lege Julia, quæ jussit cognitionem adulterii ad „ Judices referri." Vet. Schol. B. Lex Julia formam & modum præscripsit ultioni maritorum, sed post hujus Satyræ tempora. G.

(96) *Ibis sub furcam*. „ In servitutem." Vet. Schol. Nam furcæ ferendæ obnoxii erant servi.

(97) *Vindicta*. „ Virga Prætoris, qua percutiebantur servi dum „ liberi fiebant, manumittebanturque capiti imposita: tribus „ namque rebus fit manumissio, *vindicta*, *censu*, *testamen*„ *to*." Vet. Schol. Cruq.

(98) *Gelida*. „ Supple *aqua*." Vet. Schol. Per istam contumeliam significare voluit amoris extinctionem.

(99) *Libo*. Libum panis erat dulciarius ex oleo, melle & farre.

(100) *Strigilem*. „ Strigil est instrumentum æneum, quo sudo-

„ rem in balneis solent homines tergere, hodieque in campsariis multæ sunt strigiles Romæ. " Vet. Schol.

(101) *Erro. Est servus nugator vagabundus, sed tandem ad dominum rediens.* Ulpianus, citante Cruquio.

(102) *Lapidem. . . sagittas.* Fatigatus Horatius longa disputatione Stoica, lapidem quærit, vel sagittas, quibus importunum servum abigat. G.

(103) *Nona.* „ Quasi octo servos Horatius miserit in ergastula „ agri Sabini. " Vet. Schol.

(104) *Fundani.* Fundanius poeta erat insignis, & Horatio familiaris.

(105) *Alliphanis.* „ Alliphe oppido Samnii majores calices fiebant. " Vet. Schol. Cruq.

(106) *Garo.* Garum liquamen erat ex scombris, quorum optimi capiebantur in Hispania. B.

(107) *Suspensa ... aulæa.* „ Consuetudo apud antiquos fuit, „ ut aulæa sub cameras tenderent, ut si quid pulveris cade„ ret, ab ipsis exciperetur. " Vet. Schol.

(108) *Agaso.* „ Is proprie est qui jumenta tractat; hic autem „ satyrice significat escarum ministrum, quem vulgo nominant „ *Infertorem.* " Vet. Schol. Cruq.

(109) *Soleas.* „ Calopodes ad reparandum convivium. " Vet. Schol. Cruq. Nam accubaturi deponebant soleas: erant autem soleæ, seu crepidulæ domestica calceamenta. B.

(110) *Stridere.* „ Notandum est quod in ipso versu sit imitatus „ sonitum susurri. " Vet. Schol. Cruq.

(111) *Mazonomo.* „ Magna scutella. " Vet. Schol. Cruq. Alteri Scholiastæ grande salsare est, quo scilicet mazas vel pultes inferebant veteres.

IN LIBRUM I.

EPISTOLARUM NOTÆ.

(1) *Rude.* Rudibus batuebant in ludo. Rudis etiam insigne erat missionis a gladiatoria opera, & jam facti lanistæ. Publice autem alebantur exauctorati. Erat & duplex rudis; ferula scilicet, & gladius ligneus quo inter se batuebant tirones.

(2) *Vejanius*. Insignis gladiator ejus temporis.

(3) *Populum ... exoret*. *Spectatorum clementia prohibebatur victor in victum sævire*. Landinus.

(4) *Purgatam . . . aurem*. Quia *mordaci lotus aceto*, ut ait Persius 5, 86: nam calido aceti fumo vaporabant aures minus audientes.

(5) *Ilia ducat*. „ Frequenter anhelet. " Vet. Schol. Cruq.

(6) *Addictus*. Factus alieni juris. Sacramento devovebant se clientes & milites pro salute ducum, verbis ab ipsis ducibus conceptis. B.

(7) *Et mihi res*. „ Stoici dicunt, natum hominem ut a Repu-„ blica regatur; Epicurei vero ut homo Rempublicam regat. " Vet. Schol. Quod si hoc nequit, ut prorsus eam negligat.

(8) *Glyconis*. „ Glycon athleta fuit fortissimus. " Vet. Schol.

(9) *Vilius argentum*. Hinc novo quasi exordio ostendit inconstantiam & stultitiam hominum, qui in ore quidem habeant præclaram sententiam *Vilius argentum* &c. sed eodem tempore si non totidem verbis, toto tamen vitæ tenore clament, *O cives, cives!* eamque sententiam legibus etiam sanciant. G.

(10) *Lævo suspensi loculos, tabulamque lacerto*. Hoc versu utitur Sat. I, 6, 74, ubi est descriptio puerorum ludum literarium frequentantium. Hic illo satyrice utitur, ut indicet, senes jam toto die puerili illa exercitatione computandi, numeros & æra suarum rationum tractandi, occupatos esse. Ita hic versus, qui insiticius videri poterat, & visus est Cuninganio, gratiam & venerem addit orationi. G.

(11) *Roscia ... lex*. „ Lex Roscia est qua cavetur, ut proxi-„ mis ab orchestra quatuordecim gradibus spectent, quibus est „ quadringentorum sestertiorum. " Vet. Schol.

(12) *Lacrimosa*. Puppius Tragœdiographus ita affectus spectantium movit, ut eos flere compelleret; inde istum versum fecit: *Flebunt amici & bene noti mortem meam: Nam populus in me vivo lacrymatu' est satis*. Vet. Schol.

(13) *Lacus*. Lacus Lucrinus mari immissus.

(14) *Ferramenta*. *Fabrilia instrumenta*. Torrentius.

(15) *Teanum*. „ Civitas est Campaniæ, Sidicinum. " Vet. Schol. Cruq.

(16) *Subucula*. *Postquam binas tunicas habere cœperunt, instituerunt habere subuculam & indusium*. Landinus ex Varrone. Erat enim tunica vel interior, vel exterior.

(17) *Lolli*. Lollius iste erat moderator juventæ Cajo Cæsari.

(18) *Græcia Barbariæ*. Forsan Ennianus est versus: nam *Barbaria* veteribus poetis pro Phrygia erat.

(19) *Alcinoique*. Alcinoi Phæacum regis aula ita describitur ab Homero, ut nihil serium ibi egerint homines, sed in mensæ & ludorum voluptatibus tempus omne consumserint. G.

(20) *In cute curanda*. Pretiosis scilicet unguentis & balneis, quod quotidie factum est a veteribus ante cœnam: qua re intelligitur etiam cœnandi luxuria.

(21) *Curres hydropicus*. Hydropis cura apud Celsum 3, 21: *multum ambulandum, currendum aliquando*. Ceterum similitudine tantum hydropis utitur, omissis, ut solet, comparandi particulis. Disputat enim in genere contra desidiam. G.

(22) *Fomenta podagram*. *Fomenta* videntur levare podagram, revera irritant.

(23) *Siculi . . . tyranni*. De Phalaridis tauro cogitavit.

(24) *Juli Flore*. „Julius Florus fuit in Cohorte, id est inter „Comites Tiberii Neronis, qui ab Augusto imperium accepit." Vet. Schol. Cruq. „Hic Florus fuit Satyrarum scriptor, cujus „sunt Electæ ex Ennio, Lucilio, Varrone." Alter Schol.

(25) *Turres*. „Seston & Abydon." Vet. Schol.

(26) *Morantur*. Oblectant, amore sui captos discedere vetant. B. Persequitur iter Tiberii eo ordine, quo illud institui debuit.

(27) *Titius*. „Titius Septimius Lyrica carmina & Tragœdias „scripsit Augusti tempore: sed libri ejus nulli exstant: hujus „autem insigne monumentum est infra Ariciam." Vet. Schol. Cruq. B.

(28) *Apollo*. „Cæsar sibi in bibliotheca statuam posuerat ad ha„bitum ac staturam Apollinis." Vet. Schol. B.

(29) *Juvenca*. „Lyrici juvencam immolabant, Tragœdi hircum, „alii Poetæ taurum." Vet. Schol. B.

(30) *In regione Pedana*. „Pedum oppidum haud longe ab ur„be fuit; nunc non est." Vet. Schol. B. „Inter Tibur & „Præneste" collocat Schol. Cruq. G.

(31) *Cassi*. „Hic est Cassius, qui in partibus Bruti & Cassii „tribunus militum militavit; quibus victis Athenas se contu„lit. Quintus Varius ab Augusto missus ut eum interficeret, „studentem reperit, & perempto eo scrinium cum libris tulit: „unde multi crediderunt, Thyesten Cassii Parmensis fuisse; „scripserat enim multas Tragœdias Cassius." Vet. Schol.

(32) *Iterum Tauro*. Supple *Consule*: & significat ea non esse admodum vetusta. B. Incidit hic annus in A. U. C. 728, fuitque vinum ex Bentleji rationibus VI vel VII annorum. G.

(33) *Petrinum*. „Vicus olim in agro Falerno. " Vet. Schol. B.

(34) *Morchi*. „Hic Pergamenus Rhetor notissimus, reus veneficii fuit, cujus causam ex primis tunc Oratores egerant, „Torquatus hic, de quo nunc dicit, cujus exstat Oratio, & „Asinius Pollio. " Vet. Schol.

(35) *Toral.* Integumentum lecti.

(36) *Nil admirari*. Pythagoras interrogatus quid tam diuturno studio proficeret, respondit, *Nil admirari*. Torrentius ex Plutarcho.

(37) *In apricum*. Locus dicitur *apricus* ubi sol se aperit. *In lumen & solem*. Vet. Schol.

(38) *Porticus*. Porticus hæc erat Panthei sive Templi Jovis Ultoris, qua vel deambulabant, vel gestabantur, lauti.

(39) *Lucum ligna*. Derisores sacrorum lucos vulgo dicebant esse ligna, & sacras ædes tantum saxa.

(40) *Rotundentur*. Nihil tam explet avari animum quam rotunda summa.

(41) *Quadret*. Ut fiat solidum & ipso numero perfectum patrimonium quater mille talentûm. G.

(42) *Decorat Suadela, Venusque:* hoc est, ingenii vis & venustas. *Suadela* armat, *Venus* ornat. „*Suadela* epitheton „est Veneris. " Vet. Schol.

(43) *Cappadocum rex*. Domino & servis constat pauperculum regnum: Cappadocum etiam reges vendebant cives jure dominii.

(44) *Chlamydes*. Chlamys militaris erat Græcorum lacerna, sive palliolum, inferius rotunda, superius contracta. Laxius erat aliquanto Romanorum paludamentum.

(45) *Qui dictet nomina*. Nomenclator hic erat qui singulorum civium & nomina & conditiones noverat.

(46) *Fabia . . . Velina*. Tribuum nomina sunt. B. Tribuum suffragia petebant paulo ante candidati per se, & per homines gratiosos, qui dicebantur *Tribum conficere* alicui &c. G.

(47) *Curule . . . ebur*. Significat sellam Curulem, & per hoc Ædilitatem. Eburneo feretro vehebantur in Curiam Ædiles, „Virga, quam Imperator in Curiam ferebat, *Curulis* vocaba„tur. " Vet. Schol. Cruq.

(48) *Gargilius*. „Luxuriosus ac perditus homo fuit, qui se ve„nari simulabat, dum emeret apros. " Vet. Schol.

(49) *Crudi*. Etiam a cœna lavabant luxuriosi alteram venantes famem ad medias noctes. B.

(50) *Cærite*. „Cærites tabulæ erant civium ærariorum, qui

„tribu movebantur." Torrentius. „Qui aliquid flagitii admi-„serat, in Cæritum tabulas relatus est." Vet. Schol. Cruq. „Victis Cæritibus Romani in percutiendo fœdere non dede-„runt suffragii ferendi jus." Vet. Schol. B.

(51) *Designatorem*. „Designatores sunt funerum mancipes & „ordinatores; nam designare est ordinare; unde & qui loca in „theatris spectatoribus distribuebant designatores dicebantur." Vet. Schol. Cruq.

(52) *Albanis*. *Latinis*. Vet. Schol. Cruq. Nam Alba olim Latii caput.

(53) *Calaber*. Calaber, Apulus, vel Tuscus pro quovis rustico dici solebat: modo autem populares suos suaviter deridet.

(54) *Lupinis*. Parvuli hoc ignorant, quibus lupini sunt pro nummis. Aleatoribus hi erant pro calculis, (vid. l. 1, Cod. de aleatoribus) unde natum proverbium. Ostendit etiam Muretus ex Plauti Pœnulo (3, 2, 20.) hos fuisse *aurum Comicum*, prodente Turnebo in Adversariis.

(55) *Nitedula*. Patet ex Sancti Hieronymi epistola ad Salvinam, bestiolam istam genus fuisse muris. Rescribendum igitur cum Bentlejo *nitedula* pro *vulpecula*. Moris fuerat librariis etiam corrumpere quæ non valebant intelligere. Vide eruditissimum Cuningamium.

(56) *Cumeram*. „*Cumera* vasis frumentarii genus, factum ex „vimine admodum obductum." Vet. Schol. Vid. Sat. I, 1, 53.

(57) *Philippus*. „Lucius Marcius Philippus Consularis & Cen-„sorius." Torrentius. B. Videtur fuisse ille Ciceronis æqualis, pater ejus, qui vitricus Augusti fuit. G.

(58) *Carinas*. „Carinæ locus est ad Tellurem, ubi est Pompe-„jana domus." Vet. Schol. Et domus etiam hujus Philippi.

(59) *Campo*. Supple *Martio*.

(60) *Tunicato* ... *popello*: hoc est rusticis; nam illi non utebantur toga. B. Sed etiam urbani opifices & tabernarii tunicati: expeditiores nempe ad opus faciendum. G.

(61) *Indictis* . . . *Latinis*. Feriis Latinis in urbe agi aliquid non licebat. Vet. Schol. Dies erat conceptivus in honorem Jovis Latialis; ut ostendit Cruquius ex Varrone.

(62) *Mannis*. Buricis trahebatur rheda.

(63) *Septem* . . . *sestertia*. Septem millia sestertiûm.

(64) *Quod te*. „Hi duo versus a Menna Philippo sunt dicti, „& ab Horatio Mæcenati." Vet. Schol.

(65) *Modulo*. Modulus pes ligneus est, sive forma.

(66) *Longinquis*. In Lucania vel Apulia Romani pascebant armenta & greges.

(67) *Rem gerat, & se. Rem gerat* ad officii publici rationem pertinet: *se gerat* ad privatam vitam & mores. G.

(68) *Auriculis . . . instillare*. Insusurrare, ut nemo audiat.

(69) *Septimius*. Titus Septimius eques Romanus erat & poeta insignis, atque olim Horatii commilito. B.

(70) *Lybicis . . . lapillis*: Ex marmore Numidico, quod colore erat vario, conficiebantur tessellata pavimenta.

(71) *Vicis*. Vicis constabant antiquæ urbes, interjectis hortis & viridariis; hinc & in plurali numero Athenæ, Thebæ, Mycenæ &c.

(72) *Varias . . . columnas*. Porticum scilicet. B.

(73) *Expelles furca*. Furcillis expellere proverbialiter dici potest pro eo quod est ignominiosa vi ejicere.

(74) *Aquinatem*. Aquinates Tyriam purpuram falsabant, qua decipiebant imperitos. B.

(75) *Cervus equum*. Hanc fabulam narravit olim Stesichorus Himeriensibus, cum Phalaridi satellites pararent, ut ex Aristotelis Rhetoricis ostendit vir doctus Johannes Hartungus. Philosophum ipsum adi, & ridebis.

(76) *Metallis*. Metalla dicit aureos & argenteos nummos per contemtum.

(77) *Vacunæ*. „Vacuna in Sabinis Dea, quæ sub incerta est „specie formata. Varro in primo Rerum Divinarum Miner„vam (*Victoriam* Acro Fabric.) dicit, quod ea maxime hi „gaudent qui sapientiæ vacant." Ex utroque Schol.

(78) *Scis*. Hæc jam e sua persona ac de se Poeta: se quoque in obscuro loco malle vivere, quam immersum esse molestiis belli civilis. Interim fatetur, rebus secundis præferendam esse Romam; ante omnia vero parandam tranquillitatem animi, quæ ubique præstet felices. G.

(79) *Gabiis*. „Gabii vicus in Sabinis juxta Lucretilem mon„tem, unde & aqua Gabia." Vet. Schol.

(80) *Pænula*. Pænulam modo dicit gausapinam, non scorteam: est autem pænula hiberna & viatoria vestis; amiculum scilicet humerale in modum lacernæ, superne quidem undique conclusum, inferne autem in duos limbos partitum.

(81) *Campestre*. „Tenue est, & totius corporis nihil præter „inguina tegit." Vet. Schol. Campestre dictum, quod in Campi Martii exercitiis eo uterentur nudi juvenes. Alias subligaculum, succintorium, & perizoma dicitur.

(82) *Ulubris*. „*Ulubræ* locus in Italia, in quo nutritus est „Cæsar Augustus, propter quam causam ab Horatio nomi„natur, cum sit desertissimus vicus." Vet. Schol. B. An con-

fundit Scholiastes cum *Ulubris Velitras*? Hìc educatum Augustum docet Suetonius. *Ulubras*, Trebatii sui patriam ridet Cic. Fam. 7, 18. G.

(83) *Urtica*. Urticam etiam herbam edulem esse habitam docet Plinius 21, 15, 5, 55: sed vere tantum cum tenera est: hanc autem epistolam autumno scriptam, ex ultimo versu patet. Et versu 21 pisces memorat, & vivit Iccius in insula. Itaque *urticam* piscem hìc intelligi, nihil dubito. G.

(84) *Democriti*. „Hic, dum philosophiæ intentus erat, neglexit agros suos, adeo ut vicinorum pecora ibi libere pascerentur." Vet. Schol. Cruq. Constat autem Democritum apud Abderitas cives suos causam dixisse amissi patrimonii sui, & absolutum prolatis libris, quos de Physica scripsit., Vet. Schol. B.

(85) *Romana . . . res*. Supple *publica*.

(86) *Armenius cecidit*. Dum regnum Tigrani restituit Tiberius.

(87) *Genibus minor*. „Subtiliter dixit, ad genua devolutum." Vet. Schol. Vix enim æquabat ejus genua: & talis conspicitur in Cæsaris Nummis, uti monuit Torrentius.

(88) *Lamas*. Lama est vorago. „Lamiæ quoque dicuntur devoratrices puerorum." Vet. Schol. *Silvarum saltus, latebras lamasque lutosas*. Ennius, referente Cruquiano interprete.

(89) *Glomos*. „Glomus est rotundus globus filorum." Vet. Schol. Cruq.

(90) *Pyrrhia*. Nomen est ancillæ in quadam fabula Titinnii, quæ furata lanæ glomos, ita gestavit, ut deprehensa sit. Vet. Schol. Cruq.

(91) *Cum pileolo soleas*. Ita sordidus erat ut ipse pueri sui munus implêrit. *Soleæ* calceamenta erant domestica: erat etiam & pileolus domesticus, ut vel ex hoc loco patet.

(92) *Villice*. „Villicus rusticæ familiæ præerat, ut Dispensator urbanæ." Torrentius. Atque hi erant plerumque liberti.

(93) *Variam*. „Varia oppidum in Sabinis olim, nunc Vicus imminens Anieni." Vet. Schol. Cruq. An hìc erat commune Sabinæ gentis Concilium antiquis temporibus? Advertendum, omnes fere scriptos codices habere *Variam*, non *Bariam*.

(94) *Mediastinus*. „Servus ad omnia viliora officia comparatus. Torrentius." Idem qui & calo: quasi *mediodestinus*, ut *clandestinus*.

(95) *Tesqua*. „Lingua Sabinorum loca difficilia & repleta sentibus sic nominantur." Vet. Schol.

(96) *Calo*. Mediastinus, qui jam de longinquo ligna atque olera petit.

(97) *Velia ... Salerni*. „Velia & Salernum oppida sunt Lu„caniæ. Salernum a salis copia dictum est." Vet. Schol. Et *Velia* olim *Helia*, teste Plinio, hoc est paludosa.

(98) *Musa ... Antonius*. „Antonius Musa, frater Euphorbi „Medici Jubæ, Augusti libertus." Torrentius. „Antonius Mu„sa ægritudine Augusti artem suam illustravit: nam cum „dolore arthritico laboraret, & ad summam maciem perdu„ctus esset, curante Aimilio Medico, qui eum adeo calidis „curabat, ut tectum cubiculi ejus velleribus muniret: hic po„stea in contrarium versis omnibus, non solum perfusioni„bus frigidis, sed etiam gargarismis Cicerninæ aquæ, quæ „est Atellæ, in domo Cæsaris, & potionibus usus est; ita „ut intra breve tempus eum curaret. Ob quam causam ab „Augusto usque ad sestertiûm quadringenties ex Senatuscon„sulto accepit. Hic autem Musa Horatio jusserat, ut lava„cro frigido uteretur propter oculorum dolorem." Vet. Schol. Cruq. „Medico Antonio Musæ, cujus opera ex ancipiti mor„bo convaluerat, statuam ære collato juxta signum Æscula„pii statuerunt." Suetonius in Augusto c. 59.

(99) *Clusinis*, *Gabiosque*. „Clusinæ & Gabinæ aquæ frigidæ „sunt. Clusinæ in Hetruria, Gabinæ in Sabinis." Vet. Schol.

(100) *Lamna candente*. Ligurientium servorum ventres stigmate scribebantur, ut ostendit Dacerius ex Galeno.

(101) *Dextrum*. Dextrum in sacris erat oriens, quod Romanis Deorum simulachra in templis spectarent meridiem. B.

(102) *Septembribus horis*. "Hoc est quaque Septembri hora, „sive tempestate: quo tempore in urbe facile morbo tentan„tur corpora ex autumni æstu noxio," ut ait Vet. Schol.

(103) *Tene magis*. "Hæc Varius de Augusto scripserat; sunt „autem ex notissimo Panegyrico Augusti." Vet. Schol. Obiter & Augusto & Vario amico suo gratificari studet.

(104) *Miscebis sacra profanis*. Proverbiale dictum est de his, qui quævis scelera pro levibus habent.

(105) *Laverna*. „Laverna in via Salaria lucum habet: est au„tem Dea furum, dicta Laverna *a lavando*; nam fures *la*„*vatores* dicuntur." Vet. Schol. Erat & Cella Lavernæ juxta Ædem Telluris, ut ostendit Vossius, qui diversam hanc putat a Græcorum Praxidice. B.

(106) *Pentheu*. Ista desumpta sunt ex Bacchis Euripidis vers. 492, seqq. ut olim ostendit vir doctissimus Antonius Muretus. Dialogismus est inter Bacchum captivum & Regem Penthea.

(107) *Primam ... in horam*. Prima hora, nobis septima, dicitur matutina.

(108) *Ferentinum*. *Livius aquæ Ferentinæ meminit*. Glareanus. Puto dici Tuscum Ferentinum, non Campanum: desertum hoc erat oppidulum.

(109) *Si pranderet*. Ex notissima historia desumtum: estque subjectio, cui Horatius respondet veluti Aristippi verbis. B. Vid. Dialog Laert. 2, 68. G.

(110) *Cynicum*. „Antisthenem, vel Diogenem." Vet. Schol. Nam de utroque fabula ista narrabatur.

(111) *Populo tu*. Venabantur Cynici plebeculæ gratiam obtrectando suis potioribus; quod ostendit Dion Chrysostomus.

(112) *Omnis Aristippum*. „Laudat Aristippum ex sententia „Platonis, qui cum invenisset illum naufragum diploide, id „est panno duplici, involutum, laudavit eum dicens: *Omnis* „*color, & status, & res decuit Aristippum*." Vet. Schol. Vide Laertium 2, 66.

(113) *Duplici panno*. Diploide, seu pallio cynico, quod in alterum humerum rejectum, altero nudo, eo modo duplicabatur. Vide Salmasium *de Pallio* p. 396, seqq. Forsan etiam in eam formam consuebatur.

(114) *Morietur frigore*. „Ajunt Aristippum invitato Diogene „ad balneas, dedisse operam ut omnes prius egrederentur, „ipsiusque pallium induisse, illique purpureum reliquisse; „quod Diogenes cum induere noluisset, suum repetiit. „Tunc Aristippus increpuit Cynicum famæ servientem, qui „algere mallet, quam conspici in veste purpurea." Vet. Schol.

(115) *Adire Corinthum*. Hoc græcum proverbium hic significat magnum quiddam efficere, vel consequi. G.

(116) *Quadra*. „Satyrice panis qui uni cibus dari poterat." Vet. Schol. Postulat, non totam dari placentam illi primum petenti; sed eum cogi ut secum dividat. Vide Cerda ad Virgilium Æneid. 7, 115. G.

(117) *Si posset corvus*. „Nam corvus, cum accedit ad cibum, „strepitu vocis alias aves rauce ciet." Vet. Schol.

(118) *Catellam*. „Catenam parvam." Vet. Schol. Cruq.

(119) *Periscelidem*. Tibialia. Delicatulæ fasciolis involvebant sibi crura & femora. B. Hic potius intelligam eas, quas Petronianus Trimalchio c. 67 *compedes mulierum* vocat, ex auro &c. G.

(120) *Planum*. „Mendacem erronem." Vet. Schol. Cruq. „Planum autem scurram dicit. Hinc etiam proverbium na-

„ tum est: *Qui semel scurra nunquam pater familias.*"
Vet. Schol.

(121) *Osirim*. Notat Ægyptios & ceteros Orientis populos, ut *Planos* improbissimos.

(122) *Scurrantis*. Leviter assentantis, seu belli & urbani parasiti.

(123) *De lana . . . caprina*. De villo caprino, utrum lana sit an seta. Proverbium ex antiqua aliqua fabella.

(124) *Castor . . . Dolichos*. „ Erant illius temporis nobiles gla- „ diatores." Vet. Schol.

(125) *Minuc?. Minucia via est a Porta Minucia, sive Trigemina, per Sabinos ad Brundisium. Minucia autem porta dicta est a Minucio Augurino Præfecto annonæ, qui quod farris pretium ad assem redegerit, statuam æream extra Trigeminam Portam habuit*. Plinius, citante Cruquio.

(126) *Arta decet . . . toga*. Toga quæ bis ter ulnarum non sit, ut in Epodis dixit. *Pro opibus enim Veteres magnas vel parvas habebant togas*. Cicero. „ Velis amictos non to- „ gis." Vet. Schol. Cruq.

(127) *Thrax erit*. „ Auctorabitur se in ludum, ut gladiator „ sit." Vet. Schol. Thraces parmula Thracica & gladiolo depugnabant.

(128) *Ætolis . . . plagis*. Uti alter Meleager aprum venaturus.

(129) *Numerum . . . modumque*. Numerus & modus tum voci tum lyræ conveniunt. *Numerus* est longorum breviumque temporum permistio: *modus* melos etiam & sublationem atque depressionem sonorum indicat. G.

(130) *Utroque . . . pollice*. Utroque pollice compresso significare volebant deosculandum esse eum qui bene luserat; contra, conversis pollicibus ignave devictum necari jubebant: eo enim modo necantur pulices: *Et verso pollice vulgi Quemlibet occidunt populariter*. Juvenalis 3, 36. Frustra se hactenus torserunt eruditissimi. Quid apertius?

(131) *Theonino*. „ Luthienus Theon libertinus, dicacitatis „ amaritudine præter ceteros, ita Patronum suum exaspera- „ vit, ut domo ejus summoveretur, & quaternario legato „ (an *quadrantario*?) juberetur restem sibi palumque eme- „ re." Vet. Schol. Cruq.

(132) *Doctos*. *Optimi quique scriptorum veterum cum doctos nominant fere Stoicos intelligunt*. Cicero, citante Cruquio.

(133) *Horæ*. Extenuando posuit *horæ* pro *vitæ*. Mortis contemptum optat, vel potius *ut spatium vitæ extremum inter munera ponat Naturæ*; quod ait Juvenalis 10, 358.

(134) *Æquum mî animum ipse parabo*. „Ut æquum animum „geram, in mea magis est potestate quam Jovis." Vet. Schol. Stoici docent, frustra rogari Deos quæ jam nostræ fecere potestatis, beate scilicet & tranquille vivere. B.

(135) *Prisco*. *Antiquæ Comœdiæ scriptori*. Cruquius.

(136) *Male sanos*. „Democritus exclusit suo judicio sanos poe-„tas a numero Musarum, dicens insanos in numerum Fau-„norum & Satyrorum Deorum transire, quasi veriores." Vet. Schol.

(137) *Liber*. Notum est Satyros atque Faunos esse in clientela Liberi Patris & infernalis Numinis, & primi musicæ repertoris & choreæ. B.

(138) *Ad arma . . . dicenda*. „Ad libros Annalium." Vet. Schol.

(139) *Forum putealque Libonis*. „Puteal Libonis sedes Præto-„ris fuit, prope Arcum Fabianum." Vet. Schol. Sacellum erat superne apertum; quod ostendit Cruquius ex Festo. Hoc est ara conditi fulminis. Vide Gutherium *de Jure Manium*. B.

(140) *Vultu torvo ferus*. „Cato Senator Romanus, ut severior „appareret, intonsa barba capillisque, prodibat in publicum, „duroque calceamento & sæpe nullo, togaque exigua." Vet. Schol. Cruq. De Catone loquitur Uticensi.

(141) *Jarbitam*. „Hic Jarbita Maurus fuit Cordus, qui dum „Timagenem imitabatur post convivium & inter pocula de-„clamantem, propter insolentiam faciendi quod conabatur, „pene disruptus est." Vet. Schol. Timagenes Alexandrinus, celeberrimus ejus temporis Rhetor, a Gabinio Pompejanis temporibus Romam adductus est.

(142) *Exemplar vitiis imitabile*. *Quod adjuncta habet vitia imitatu facilia*. Henricus Stephanus. B.

(143) *Parios*, Notum est Archilochum fuisse domo Parium.

(144) *Immemorata*. „A nullo ex Latinis ante me dicta." Vet. Schol.

(145) *Grammaticas . . . tribus & pulpita*. „Grammaticas „tribus ipsam discipulorum multitudinem dicit, pulpita ve-„ro ipsos Magistros." Vet. Schol. B.

(146) *Addere pondus*. Pronuntiatione scilicet gravi & affectata.

(147) *Jovis auribus*. Proverbium Græcum est, quo & Virgilius usus est Ecl. 3, 73: *Partem aliquam venti Divûm referatis ad aures*. Augustum autem significat.

(148) *Diludia*. „Diludia dicuntur tempora, quæ gladiatoribus

„ conceduntur inter dies munerum quibus pugnatur. " Vet. Schol. Cruq.

(149) *Vertumnum Janumque*. Ad Vertumni Ædem & Jani Arcum mensæ erant bibliopolarum. Vertumnus, teste Varrone, princeps Hetruriæ Deus, Templum habebat in vico Turario sive Tusco, in valle Montis Cœlii, ut ostendit Cruquius. (Vertumnus „ Deus & præses rerum vertenda- „ rum, hoc est emendarum & vendendarum) In vico Tura- „ rio Sacellum habuit. Janus quoque similiter vicus est ab „ Jano gemino sic appellatus, qui in eo Arcum habet sibi „ consecratum. " Vet. Schol.

(150) *Sosiorum*. „ Sosii illo tempore fratres erant Bibliopolæ „ celeberrimi. " Vet. Schol. B.

(151) *Claves*. Includebantur, & sub sigillo erant pueri & virgines, quorum pudicitiæ propinqui verebantur.

(152) *Fugies Uticam*. In barbaram exulabis Provinciam. B.

(153) *Ut ille*. Notat aliquam veterem fabellam de rustico & asino.

(154) *Cum tibi sol tepidus*. „ Secundum Librariorum mo- „ rem locutus est, qui circa quartam vel quintam horam „ dictata pueris præbere consueverunt, quo tempore tracta- „ biliores sunt. " Vet. Schol.

(155) *Belli*. Bruto & Cassio, sub quibus Tribunus militabat.

(156) *Domique*. Augusto, Mæcenati, & Pollioni, ob elegantissima scripta.

(157) *Solibus aptum*. Rigidulus erat; idcirco amabat insolari, sive ad solem inungi. „ Solitum jacere sub sole, & „ chroma facere. " Vet. Schol.

(158) *Duxit*. *Lollius erat solus Consul, exspectato Cæsare collega: illo recusante Q. Æmilius accessit tandem*. Torrentius. B.

IN LIBRUM II.

EPISTOLARUM NOTÆ.

(1) *Cum tot sustineas*. „ Apparet hunc librum hortatu Cæ- „ saris scriptum esse: cujus rei etiam Suetonius auctor est. “ Vet. Schol. in Vita sc. Horatii.

(2) *Solus. Per partes, ut ait Jurisconsultus Pomponius, eo jam ventum erat, ut necesse esset Reipublicæ per unum consuli*. Torrentius.

(3) *Legibus*. Inter ceteras lege Julia *de Adulteriis*, atque altera *de Maritandis Ordinibus*.

(4) *Artes*. Antique *Artes* posuit pro *Virtutes*: Græcis Ἀρετάς

(5) *Pontificum libros*. „ Utrum Annales, an Pontificium Jus „ significat? “ Vet. Schol. Immo omnia antiqua scripta pro divinis habebantur. Primi enim scriptores se pro Magis apud imperitum vulgus gerebant: tanto erat miraculo novum litterarum inventum.

(6) *Annosa volumina vatum*. „ Veteres libros Nævii Vatis & „ Sybillæ. “ Vet. Schol. Immo & Cn. Marcii.

(7) *Albano . . . in monte*. „ Quia Egeria Nympha dicebatur „ loqui cum Numa Pompilio in Albano monte. “ Vet. Schol. Erat autem Egeria de numero Camœnarum.

(8) *Caudæque pilos ut equinæ*. Tractum ex historia de Sertorii milite, qui etsi imbecillis, fortis equi caudam, singulos pilos evellendo, facile nudavit; cum alter, vir fortis nequiret imbecillis equi caudam uno nisu extrahere. Hoc ostendit Lambinus ex Plutarcho.

(9) *Ad fastos*. „ Per Consules annorum colligit numerum. “ Vet. Schol. *Virtutem*, artem, ingenium.

(10) *Somnia Pythagorea*. „ Ennius in principio Annalium „ suorum somnio se scripsit admonitum, quod secundum „ Pythagoræ dogma, anima Homeri in suum corpus venis- „ set. “ Vet. Schol. *In somnis mihi visus Homerus adesse poeta*. Ennius. B.

(11) *Nævius*. Dramatum scriptor antiquior Ennio, quem in plurimis imitatus est.

(12) *Ambigitur*. Refert hic poeta judicia vulgi suæ ætatis de poetis scenicis, quæ ipse non satis probat. Non debebant

ergo

ergo simpliciter tanquam Horatii judicia poni; quod fieri nonnunquam videmus. G.

(13) *Toga*. „ Bene *toga*; togatas enim scripsit Afranius. " Vet. Schol. Palliatæ Comœdiæ Græcorum, togatæ Romanorum erant; Romæ autem palliatæ dictæ sunt quæ personas habebant Græcas, & togatæ quæ Romanas. B. Afranius Græcas Menandri fabulas commode Latina veste induit. G.

(14) *Livi*. „ Livium dicit Andronicum, qui primus omnium „ Latinas fabulas scripsit. " Vet. Schol. *Livii Salinatoris libertus erat*. Lambinus ex Eusebio.

(15) *Jove . . . æquo*. „ Jove irato fit ut errent homines ac „ delirent. " Vet. Schol. Æquus autem seu sedatus dicitur non ira motus. Jovis erat dementare juxta veterem opinionem.

(16) *Plagosum . . . Orbilium*. De hoc Domitii Marsi hic versus exstat: *Si quos Orbilius ferula scuticaque cecidit*. Quid mirum? Ex milite quinquagenario magister factus est librarius. Vide Suetonium de Claris Grammaticis.

(17) *Recte, necne . . . perambulet*. Ludit in Attæ nomen: nam *Titus Quintius Atta Togatarum scriptor, sic dictus est, teste Festo, quod propter vitium crurum, aut pedum, plantis insistens, potius attingere terram, quam ambulare videbatur*. Cruquius.

(18) *Saliare Numæ carmen*. „ Hymnus erat, quem fecit „ cantari a XII Sacerdotibus Martis die quo ancile de cœlo „ cecidit. " Vet. Schol. Cruq.

(19) *Quod mecum ignorat*. Hoc est, æque atque ego. Saliorum linguam retulit hoc versu Lucilius, ut ostendit Cruquius ex Festo: *Præsul ut amtruat, inde & volgu' redamtruat olli*. B. Quinctil. 1, 6, 40. *Saliorum carmina vix sacerdotibus suis satis intellecta*. G.

(20) *Parthis mendacior*. Proverbii loco utitur. Quis quærat fidem apud Orientis vernas? B. Forte ea quæ in Crassum, ac deinde in Antonium perfide designarunt, proverbio occasionem dedere. Et mendacium est illa fuga, e qua subito ad pugnandum se convertunt. G.

(21) *Siliquis*. „ Siliquas specialiter dicit eas, quæ in herbis „ nascuntur in omni legumine. " Vet. Schol. Immaturis leguminum siliquis aquæ incoctis vescebantur tenuiores.

(22) *Fescennina*. „ Jocularia carmina & probrosa, dicta ab „ oppido Fescennino, unde processerunt, & Atellanica no„ minata sunt. " Vet. Schol. Certiora dant hodie Lexica. G.

(23) *Formidine fustis*. „ Quia fustuarium supplicium consti-

„ tutum erat in auctorem carminum infamium." Vet. Schol. „ Etiam canes cum fustes metuunt morsibus se abstinent;" ut scite alter Scholiastes. Atque hoc ut servet metaphoram vers. 150.

(24) *Numerus Saturnius, & grave virus*. Saturnius numerus, id est Italicus vetus; Saturnia enim antiquum Italiæ nomen. *Grave virus*, rancidum fœtorem, rusticitatem atque vetustatem ita appellat. En tibi exempla Saturnii metri (apud Atil. Fortunat. p. 2679, seq. Putsch.)

Duello magno dirimendo, regibus subigendis:
Fundit, fugat, prosternit maximas legiones.

(25) *Dossennus*. Hic non est Fabius Dossennus Atellanarum scriptor, sed Plautinus aliquis parasitus. Quantulum enim vitium in Atellana fabella de ridicula persona excessu peccare! B. Potius Comicus poeta videtur fuisse ea tempestate nobilis. G.

(26) *Post hoc securus*. „ Multi carmina scribendo non curant quid de iis fiat, cum lucrum inde acceperint." Vet. Schol. Notat Plautum avaritiæ, ut qui gratiam plebeculæ venatus fuerit, & stultis scripserit.

(27) *Aut ursum, aut pugiles*. „ Recte; quia adhuc Amphitheatri usus non erat, & in eadem cavea etiam ferarum „ gladiatorumque munera spectabantur." Vet. Schol.

(28) *Incertos*. Fallaces. „ Secundum Academicos, qui contendunt oculos nostros in multis falli, & in pluribus rebus „ certius esse quod auditur." Vet. Schol.

(29) *Aulæa premuntur*. „ Per *aulæa* Comœdiam significat „ Trogus metonymia." Vet. Schol. *Aulæa quoque in scena in terra sternuntur, quod pictus ornatus erat ex Attalica Regia Romam usque perlatus*. Donatus. B. *Aulæa premuntur*, hoc est demittuntur, ut aperta sit scena; contra hodie *tolluntur* ab imo ad summum eadem de causa.

(30) *Dum fugiunt*. Hoc est, „ dum populo bellorum simulachrum monstratur, & ad postremum pompa dicitur triumphalis." Vet. Schol. Pyrrichen saltatum fuisse putavit Interpres Cruquianus, quod in medio relinquimus.

(31) *Esseda . . . pilenta, petorrita, naves*. „ Esseda, Gallorum vehicula, quibus tantum victi Reges vehuntur; „ pilenta, quibus captæ Reginæ; petorrita, quibus familia „ Regum; naves, quibus in navali bello victi." Vet. Schol.

(32) *Elephas albus*. Rarum nunc quoque animal, cujus possessione in titulis suis Siamensium tyrannus gloriatur. G.

(33) *Concurrit dextera lævæ.* „ Plausus datur priusquam ali„ quid dicatur. " Vet. Schol. Cruq.

(34) *Veneno.* Pharmaco, fuco, pigmento.

(35) *Æedituos.* „ Narratores: Æditui enim templorum ac nu„ minum, quibus inserviunt, & sacrorum originem advenis „ & ignorantibus narrant. " Vet. Schol.

(36) *Atramenta.* Atramentum olim erat infamiæ symbolum. Cruquius. B.

(37) *Tulerunt.* „ Acceperunt; quia jam bis singulis donave„ rat Augustus decies sestertium. " Vet. Schol. Cruq.

(38) *Claustraque.* „ Jani Gemini templum ac Portas Belli, „ pacato orbe terrarum, solus clauserat Cæsar Augustus. " Vet. Schol.

(39) *Si, quantum cuperem.* „ Et hoc vetus esse dictum Ari„ starchi ferunt, qui cum multa reprehenderet in Homero, „ ajebat: *neque se posse scribere quemadmodum vellet, ne„ que velle quemadmodum posset.* " Vet. Schol.

(40) *Præsidium regale.* Mithridatis præsidium, quod Tigranocertæ erat, uti ex Dione ostendit Cruquius.

(41) *Donis. Militaria dona, coronæ, torques & phaleræ.* Torrentius.

(42) *Prætor.* „ Significat olim Duces Imperatores dictos, Præ„ fectos, Prætores. Valerianus Servilianus Præfectus erat exer„ citus. " Vet. Schol. Nam ipse Lucullus Athenis agebat apud Brutum.

(43) *Qui zonam perdidit.* „ Ex fabula Græca ductum, athle„ tæ qui zonam perdiderat. " Vet. Schol.

(44) *Curvo dignoscere rectum;* virtutem, quæ in medio duorum vitiorum est, ad rationis examen exigere. B. Non absurde putat Dacerius, Geometriæ elementa hic intelligi, sine quibus nemo tum apud Academicos philosophabatur. Sanadonus his jam Romæ Flaccum esse imbutum, existimat. G.

(45) *Bioneis sermonibus.* Ita Satyram appellat a Bione Borysthenite philosopho, qui neque Diis, neque hominibus pepercit. „ Sunt autem disputationes Bionis philosophi, quibus „ stultitiam arguit vulgi, cui pene consentiunt carmina Luci„ liana. " Vet. Schol. Alter hic erat Lucianus. B.

(46) *Gerulisque.* „ Geruli sunt qui portant necessaria ad fa„ bricam. " Vet. Schol.

(47) *Redemtor.* Ædium condendarum conductor.

(48) *Funera.* Corpora feretris elata cum nigro Libitinariorum grege.

(49) *Gracchus.... Mucius*. Tiberius & Cajus Gracchus, Corneliæ filii, dicendi gloria præcipui; contra Publius Mucius Jurisconsultus erat egregius.

(50) *Puncto*. „ Suffragio, juxta legem Tabellariam. " Vet. Schol. Cruq. Nam punctis numerabant suffragia in tabellis. B.

(51) *Callimachus*. Egregius hic Elegorum scriptor. B. Quinctil. 10, 1, 18. *Princeps habetur Elegiæ*. Sed videntur quidam prætulisse Mimnermum: certe ita intelligit hoc loco. Vet. Schol. Cruq. *Mimnermum laudat tanquam primum in elegis scribendis*. G.

(52) *Mimnermus*. „ Hic duos libros luculentos scripsit. " Vet Schol.

(53) *Obturem*. Obturare possim. „ Tractum est hoc a Sacer„ dotibus Martis, qui dum sacra celebrarent, cera obtura„ bant aures, ne aliquo sono mens eorum inquietaretur. " Vet. Schol. Cruq. B. Nota enim fabula Ulyssis aures sociorum obturantis ad cantum Sirenum. G.

(54) *Satyrum*. Mollissimum saltationis genus.

(55) *Cyclopa*. Durissimum genus saltationis, quod Polyphemum referebat.

(56) *Ringi*. „ Hic ringi est ficto risu lætitiam simulare. " Vet. Schol. Cruq.

(56) *Signo læso*. Effracto signo, quo signabatur lagenæ cortex, sive suber. Vult significare satis fuisse liberalem.

(58) *Libra... ære*. „ Verba sunt Juris, cum per libram ex„ pensa pecunia, per æs ipsum pretium demonstratur: unde „ & libripens hujusmodi testificationi adhiberi solet. " Vet. Schol.

(59) *Saltibus*. „ Latifundiis porrectis per plurimos montes. „ Est autem Calabria præter cæteros reditus etiam rei pecu„ ariæ, & lanarum mollium ferax; item Lucania. " Vet. Schol.

(60) *Tyrrhena sigilla*. „ Tusci primi in Italia signa de mar„ more posuerunt. " Vet. Schol. B. Vid. Vitruv. 3, 2. G.

(61) *Getulo*. Mauro: „ significat enim purpuram Girbitanam. " Vet. Schol. B.

(62) *Herodis palmetis*. Juxta Hierichuntem sitis, unde maximi reditus tam ex palmis, quam ex balsami viridario, atque aliis rebus provenere. B. Vid. Strab. 16, p. 525. G.

(63) *Mortalis in unumquodque caput*. Hoc secundum Physicos protulit, qui singulares animas in originem suam redire voluerunt.

(64) *Albus*, & *ater*. Felix, & infelix; & per hoc liberalis, & illiberalis. Color albus cœlestium est, adeoque faustus; ater contra dirus & funestus, utpote lemurum proprius.

(65) *Quinquatribus*. „ Quinquatrus a quinque diebus, qui „ dies ad ferias Minervæ pertinent. " Vet. Schol. Eo tempore Scholarum diludia celebrabantur.

(66) *Lemures*. „ Umbræ vagantes hominum ante diem mor„ tuorum, & ideo metuendæ. Lemuria mense Majo per tri„ duum celebrari solebant, ante additum anno mensem Fe„ bruarium, ob quam rem Majo mense religio est nubere, „ & item Martio, in quo de nuptiis habito certamine a „ Minerva Mars victus est; obtenta virginitate Minerva *Ne„ rine* est appellata. " Vet. Schol. Cruq. Addito jam Februario novo mense sacra Feralia fiebant Diis Manibus XII Kalend. Martii. *Dum tamen hæc fient viduæ cessate puellæ*. Ovid. Fast. 2, 557. Crediderim eos hoc fecisse, ne pro bonis Geniis Lemures nova subirent corpora. „ Physici di„ cunt, eos, qui morte violenta concidissent, non recipi in „ originem suam, donec errantes legitimum fati tempus „ complevissent. " Servius ad Æneid. 4. Sic & Tertullianus *de Anima*.

IN LIBRUM

DE ARTE POETICA NOTÆ.

(1) *Petimusque damusque*. „ Petimus ut Poetæ; damus ut „ Critici. " Vet. Schol.

(2) *Purpureus . . . adsuitur pannus*. Metaphora a purpureis clavis, quæ tunicis Senatorum adsuebantur: & *pannos* per contemtum nominat hujusmodi intempestivos excessus.

(3) *Cupressum scis simulare*. Tractum est hoc ex antiqua fabella, quam sic relatam habemus a vetere Interprete. „ Hoc proverbium est in malum pictorem, qui nesciebat „ aliud bene pingere, quam cupressum. Ab hoc naufragus „ petiit ut fatum suum exprimeret: ille interrogavit, *num* „ *ex cupresso vellet aliquid adjici*. "

(4) *Æmilium circa ludum*. „ Æmilii Lepidi ludus gladiato„ rius fuit, quod nunc Polycleti balneum est. " Vet. Schol.

(5) *Cinctutis*. Contemtim posuit quasi nudis.

(6) *Receptus*. „ Divus Augustus duas res divinas fecit; nam „ Pomtinam Paludem siccavit, ut ad mare meatum habere „ cogeret, ut post & arari posset; & Portum Lucrinum „ munivit. “ Vet. Schol. Hæc autem inserit, ut gratificetur Augusto.

(7) *Cursum mutavit*. „ Tiberim Agrippa derivavit qua nunc „ vadit: antea per Velabrum fluebat. “ Vet. Schol.

(8) *Pugilem victorem*. De Pindaro cogitavit & Anacreonte.

(9) *Si vis me flere*. „ Hoc ex Demosthene sumtum est, a „ quo cum pauper flagellatus causam suam defendi vellet, „ ei confidenter narranti credere noluit, donec fleret ira „ permotus. “ Vet. Schol. Cruq.

(10) *Davus . . . Heros*. Menandriani servi hi erant, e quibus *Davus* confidenter locutus est ad herum; contra Heros submisse & timide, ut vernam decuit.

(11) *Colchus*. „ Nam Colchus nonnisi sævus inducendus est, „ Assyrius astutus: nec inducas Argis natum timidum, aut „ Thebis facias peritum. “ Vet. Schol.

(12) *Cyclicus*. Cyclicus est qui Cyclum Epicum seu Cursum Poeticum simpliciter & nulla arte exsequitur, ut magis Fabulator sit quam Poeta.

(13) *Antiphaten*. Antiphates Læstrygonum rex, qui statim unum Ulyssis sociorum cœnam sibi paravit.

(14) *Nec reditum*. „ Antimachus fuit cyclicus poeta. Hic „ aggressus est materiam quam sic extendit, ut viginti- „ quatuor volumina impleverit, antequam septem Duces „ usque ad Thebas perduceret. “ Vet. Schol. B.

(15) *Semper ad eventum festinat*. Statim incipit ab ira & rixa Achillis cum Agamemnone, reliqua per occasiones narrat, vel plane omittit. Sic in Odyssea; sic omnes Fabularum epicarum & scenicarum boni auctores. G.

(16) *Custode*. Tutore, seu Pædagogo: hoc fiebat serius ocyus inter decimum quartum annum decimumque septimum.

(17) *Anni venientes*. „ Usque ad quadragesimum sextum „ venire dicuntur anni. “ Vet. Schol. Translatio est a Solis motu.

(18) *Orichalco vincta*. Ad internodia scilicet. „ Orichalcum „ simillimum bracteæ aureæ est. “ Vet. Schol. Compositum erat ex auro, ære, & terra Cadmia: eratque initio vel ipso auro pretiosius.

(19) *Foramine pauco*. „ Varro ait in tertio *Disciplinarum*, „ & ad Marcellum *de Lingua Latina*, quatuor foraminum

„ fuisse tibias apud antiquos; & seipsum ait in Templo „ Marsyæ vidisse tibias quatuor foraminum. " Vet. Schol.

(20) *Ob hircum*. Victori dabatur hircus, qui ob læsam vitem Baccho deinde immolabatur: hircus autem Græcis τράγος, Tragediæ nomen dedit.

(21) *Nudavit*. Nam nudus erat rusticorum Chorus, nisi quod hircinis pellibus indueretur, ut fere prisci mortales. Chorum ducebat Silenus, vel Sileni Actor.

(22) *Functusque sacris*. „ Non voluptatis causa inventi „ sunt ludi, sed Religionis. " Vet. Schol.

(23) *Trimetris*. „ Ex sex Jambis tres Dijambi facti sunt. " Vet. Schol. Nam per Dipodias numerantur hi versus.

(24) *Socialiter*. Sociorum ritu, qui bona quæ habent inter se dividunt. „ Jambicus trimeter tragicus recipit pedes, de„ xtros spondeum, videlicet primum, tertium & quintum; „ sinistros jambos, videlicet secundum, quartum, & se„ xtum. " Vet. Schol. in Epod. 1.

(25) *Vestri*. Omnes Lambini & Cruquii Codices pro *nostri* legerunt *vestri*, quam scripturam & Victorius probavit. B. Et omnino *vestri* magis modestiæ Horatii convenit, qui se libertini filium probe meminisse solet, & proavos Romæ non habere. G.

(26) *Peruncti fæcibus*. „ Actores fæce vini faciem perunge„ bant, vasis fæce tenus epotatis. " Vet. Schol. Cruq.

(27) *Prætextatas . . . togatas*. „ Prætextatam quidam dicunt „ Tragœdiam, Comœdiam autem Togatam. " Vet. Schol. Quod in Prætextatis agerentur personæ nobiles, in Togatis autem Romana plebs. „ Prætextatas & Togatas scripserunt „ Ælius Lamia, Antonius Rufus, Cn. Melissus, Afranius, „ Pomponius. " Vet. Schol. Cruq. B.

(28) *Pompilius sanguis*. „ Quia Calpus filius est Numæ Pom„ pilii, a quo Calpurnii Pisones traxerunt nomen. " Vet. Schol.

(29) *Tonsori Licino*. „ Qui dicitur factus Senator a Cæsare, „ quod odisset Pompejum: de quo scriptum est epitaphium:

„ *Marmoreo tumulo Licinus jacet, at Cato nullo,*
„ *Pompejus parvo: quis putet esse Deos?* "

Vet. Schol. Cruq.

(30) *Veras, vivas*. Vet. Schol. Bentlejus pro *veras* posuit *vivas* nulla de causa: Scholiastæ hoc interpretamentum est, non vero variata lectio.

(31) *Lamiæ*. „ Hæ ad terrendos infantes solent nominari. " Vet. Schol. „ Lamia monstrum est superius habens speciem

„ mulieris, inferne vero desinit in pedes asininos. " Vet. Schol. Cruq.

(32) *Cascellius*. „ Scævola clarissimus Legumlator quotiescun- „ que de jure Prædiatorio consulebatur, ad Furium & ad „ Cascellium consultores rejiciebat. " Val. Maximus 8, 12, referente Jasone de Nores.

(23) *Papaver*. „ Semen candidi papaveris tostum cum melle „ in secunda mensa apponebatur. " Jason de Nores ex Plinio. B.

(34) *Metii*. „ Spurius Metius Tarpa iis temporibus summus „ Criticus fuit, doctus & severus auditor carminum æstima- „ torque. " Vet. Schol. Cruq.

(35) *Tyrtæusque*. Poeta Atheniensis, Lacædemoniorumque dux ex Apollinis oraculo in bello, quod contra Messenios gerebant. Hic primus moderationes tubæ reperisse fertur. Non longe aberat ab ætate Homeri. B.

(36) *Quintilio*. „ Hic erat Quintilius Varus poeta Cremonen- „ sis, amicus Virgilii. " Vet. Schol.

(37) *Iracunda Diana*. Hæc & Luna & Hecate & Proserpina dicitur; nocturna & irritabilis Dea. Putabatur hæc fuisse Mania mater Larium, & vexare infantes atque adultos etiam singulis interluniis, deducta de suo curru, in furorem vertere; præcipue si sacra ejus negligerentur.

(38) *Bidental*. „ Reliquiæ fulminis, quas Pontifices cum Sa- „ crificio sepeliebant. " Vet. Schol.

INDEX

Eorum quæ in Horatio observatione digna visa sunt H. Stephano emendatus & ad nostra, exemplaria accommodatus.

Ep. *libros Epistolarum*, Sat. *autem*, *Satyrarum*, Epo. *Epodon librum*, C. S. *Carmen Sæculare*, Ar. *Carmen de arte poetica significat: quæ autem nullius libri nomen adscriptum habent, sunt ex Odis.*